

ТИЛЕКТЕШ ЖАМААТТАР
РАЗВИТИЕ МИРНЫХ СЕЛ
РУШДИ ДЕҲАҲОИ ОСОИШТА

ШАҲРВАНДИИ ЉАҲОНИ

Дастури методӣ

Лоиҳаи «Рушди деҳаҳои осоишта»-ро Намояндагҳои DVV International дар Ӣумбурии Тоҷикистон ва Ӣумбурии Қирғизистон ҳамроҳ бо Ассотсиатсияи таъсилоти калонсолони Тоҷикистон ва “Youth of Osh” дар Қирғизистон амалӣ мегардонанд.

Мундариља

I. ДАСТУРИ МЕТОДИ

1. Муқаддима.....
2. Мақсади барномаи таълимӣ
3. Сохтори барномаи таълимӣ.....

II. БАРНОМАИ ТАЪЛИМӢ

1. Модули 1. «Рушди шахсӣ/худшиносӣ.....
2. Модули 2. «Фаъолнокии шаървандӣ/иштироки шаървандӣ»
3. Модули 3. «Шаървандии ҷаҳонӣ»
4. Модули 4.«Малакаҳои истифодаи воситаҳои рақамӣ»
.....
5. Модули 5. «Асосҳои маъорати омӯзгорӣ»

Муқаддима

Ин дастур бар асоси принсипе, ки дар он гуногунии шунавандагон (аъли синф) ба назар гирифта шудааст, мураттаб гардидааст. Дастур талаботи ӯнаҳои имрӯзаву муборизаталабиӯеро, ки бо онӯ инсонӣ/шаӯрванди муосир дучор меояд, ба нӯсоб гирифта, дар назди худ чунин вазифаӯоро мегузорад: *талқини салоӯиятӯое¹, ки ба муайян намудан ва дарк карда тавонистани робитаӯои мутақобила, таълил намудани номуайяниӯо, доштани қобилияти фаъмиши/пазирши гуногунрангӣ ва ташаққул додани тасаввуроти аниқу равшани худ дар бораи ӯнаон, равона шудаанд.*

Воқеияти имрӯза қобилияти фаъмиш ва аз ӯнаи интиқодӣ арзӯбӣ намуданро дар шароити ихтилофи манфиатӯо ва ёфтани налли созишкоронаеро, ки ба мустақкамшавии пойдорӣ дар сатҳи маъал равона шуда бошад, талаб мекунад. Ин яке аз вазифаӯои кори умумии мост.

Дастуре, ки барои омӯзгорон/тренерон пешниӯод мегардад, аз панӯ модули асосӣ иборат аст.

Омӯзиш дар доираи модули аввал бо равише сохта шудааст, ки дар он салоӯиятӯо нӯангоми фаӯолияти амалӣ бар асоси талӯриба ва рефлексия² ба даст меоянд. Чунин равиш ба иштирокчии омӯзиш барои фаъмидани худ, якӯоя амал намудан, нуқтаи назари худро мухтасар ифода кардан, ба даст овардани салоӯиятӯо ёрӣ мерасонад. Ин сифатӯо ба ў имкон медиҳанд, ки дар бунӯди ӯнаҳои муосир ба таври созанда ва бо масъулият иштирок намояд.

Дар доираи дастур маънои чунин мафӯумӯо, мисли ***фаӯолнокии шаӯрвандӣ*** ва ***шаӯрвандии ӯнаонӣ*** на танӯо равшан шудаву маълум мегарданд, балки ба воситаи модульӯои мустақил бояд ба ӯавонон дарк намудани гуногунрангии тамоми ӯнаонро омӯзонанд.

Дар доираи чунин модульӯо омӯзондани фаъмиш ва қобилияти аз дигарон ёд гирифтани, дарк намудан ва эътиром кардани талаботу нуқтаи назар ва амалӯои одамони дигар, қобилияти мавриди шубӯна қарор додани

¹ Салоӯият – қобилияти умумие, ки ба донишӯо, талӯриба, арзишӯо, майл (тамоюл) асос ёфтааст.

² Рефлексия — худтаълилкунӣ, худбаӯодинӣ, «назар намудан ба ботини худ». Дар мавриди дарсӯои таълимӣ – марӯилаи дарсе, ки дар рафти он донишомӯзон нӯлату эӯсосоти худ, натиӯаи фаӯолияти худро мустақилона арзӯбӣ мекунанд.

равишњои стереотипї (одатшуда) ва аќидањо, бо назари танќидї арзёбї намудани сели иттилооте, ки аз манбаъњои гуногун гирифта мешаванд, хеле муњим аст.

Пешрафти технологї моро њаматарафа ињота намудааст. Дар ин шароит равона намудани љавонон барои бо нафъ истифода бурдани ин дастовардњо бояд вазифаи зарурї бошад. Ба ин маънї, модули чорум ба њосил намудани мањорату малакањои истифода ва дарки муњимияти истифодаи малакањои раќамї њам барои рушди шахсї ва њам барои беътар намудани љомеаи /давлати худ равона шудааст.

Модули охирин барои табодули малакањои омўзгорї/тренерї, равишњои омўзиши љавонон равона шудааст. Он барои пайдо кунондани ќобилияти аъли синф, ёфтани роњу равише, ки бо он муваффаќ гаштан ба маќсадњои гузошташуда дар доираи дастури мазкур имконпазир мегардад, ёрї мерасонад. Яъне, ташаккули малакањои худтаълилкунї, раънамудњои боарзиш, салоњиятњои шаървандї, маќсадгузорї ва саъйњои ба рушди шахсї ва масъулиятнокї мусоидаткунанда, ки барои иштирок дар бунёди љањони бештар фарогир ва беихтилоф имкон медињад.

МАЌСАДИ БАРНОМАИ ТАЪЛИМИЌ

Дастури методии мазкур дар доираи лоињаи «Рушди дењањои осоишта», ки ба мусоидат дар пастшавии таъдидњои асосї ба суљби пойдор дар Осиёи Марказї ба воситаи пурќувват намудани муносибатњои наздисарњадї байни Ќирќизистон ва Тољикистон нигаронида шудааст, тањия гардидааст.

Барномаи таълимии дастур ба афзоиши неру ва рушди малакањои амалии љавонон оид ба мавзўи «Шаървандии љањонї» равона гардидааст.

Барномаи таълимї маљмўи модуљњои таълимиву маърифатианд. Онњо ба мустаъкам намудани худбањодинї, инкишофи афкори интиќодї, васеъсозии љањонбинї ва таѓйирёбии рафтори љавонон дар масъалањои гуногунрангї ва тањаммулпазирї байни намояндагони њама гуна миллатњо равона гардидаанд.

СОХТОРИ УМУМИИ МОДУЛЌО

Дастури методӣ аз 5 модули таълимӣ иборат аст. Мавзӯҳои модули пайванди мантиқӣ доранд ва барои ноилгардӣ ба мақсадҳои барномаи таълимӣ мусоидат мекунад.

Ҳар модули аз бахшҳои асосии зерин иборат аст:

1. **Мақсад** – оид ба ҳар модули мақсади мухтасар ифода шудаанд;
2. **Вазифаҳо** – вазифаҳои модули ба омӯзиш ва мустаҳкам намудани малакаҳои иштирокчиёни модули равона шудаанд.
3. **Истилоҳо** – таърифи мухтасари истилоҳоти асосӣ дар ин банд оварда шудааст.
4. **Талғизот** – иттилоъ оид ба талғизот ба омодагии самараноки омӯзгорон/тренерҳои мусоидат мекунад.
5. **Давомнокии модули** – дар ҳар модули миқдори соати академие, ки барои мукаммалу пурарзиш гузарондани модули таълимӣ заруранд, нишон дода шудаанд.
6. **Рафти омӯзиш аз рӯи модули** – марҳилаҳои омодагӣ ва гузарондани модули омӯзиширо ба таври муфассал ва ба таври дастрас тасвир мекунад.
7. **Маводи кории тақсимотӣ** – ҳамчун манбаи иттилоъ барои омӯзиши мустақили иштирокчиён хидмат мекунад.
8. **Воситаҳои арзёбии донишҳои азхудшуда, маъорату малакаҳо** – имкон медиҳанд, ки сатҳи дониш/малака ва маъоратҳои то омӯзиш аз рӯи модули ва баъди он санҷида шаванд.

«РУШДИ ШАХСЇ / ХУДШИНОСЇ»

Мақсади модули:

Иштирокчиёни модули пазируфтани худ ва «дигарон»-ро ёд гирифтанд, сифатҳои кавию заифи худро муайян намуданд ва дунёи ботинии худро идора мекунанд.

Иштирокчиён нисбати одамони дигар бештар таъаммулпазир шуданд ва малакаи иртибот намудан, муоширату муносибати бештар намуданд. Иштирокчиён мақсадҳои шахсии худро муайян карданд ва ҷи тавр ба онҳо ноил гаштанд мебуданд.

Вазифаҳо:

- Барои иштирокчиён фароҳам овардани шароите, ки дар он ҳар кадом худро бештар мешиносад ва бовариаш ба худ меафзояд, таълил намудани худро ёд мегирад ва тарафҳои кавии/заифи худро муайян мекунад;
- Мустақам намудани малакаи қабули мустақилонаи қарорҳо ва худтаълилукунии иштирокчиён;
- Барои иштирокчиён фароҳам овардани имкониятҳо лиҳати шинохти бештари ҳамдигар ва барқарор намудани муносибатҳои бозтимод бо иштирокчиёни дигар;
- Ба шунавандагон омӯзондани воситаҳои самараноки робита ва пешниҳодҳои созанда намудан;
- Малакаи мақсадгузори мустақилонаро инкишоф дода, ҳамзамон омӯзонидани дониш оид ба таъйини ҳадафҳои самаранок ва банақшагирии ноилгарди ба онҳо.

ИСТИЛОҢҢО:

Гўшдињи фаълони – усули намоиши тавалъуи ва инъикоси эъсосоти ӯамсуъбат дар гуфтугузор, бо мақсади таъмини имконияти озодона избор намудани эъсосот ва афкор.

ТАҶИЗОТ:

- Коғаз, флипчарт ё тахтаи сафеди барои бо бўр ё маркер навиштан мувофиқ гардонидашуда, маркерҳо/бўр;
- Барои машқҳо – коғази ранга, маркерҳо, қаламҳои ранга, рангҳо барои расмкашӣ, пластилин, часпи коғазӣ (скоч), тўбҳои резинӣ, сабад барои коғаз.
- Барои иштирокчиён – дафтар, худкор барои қайдҳо.

ДАВОМНОКИИ МОДУЛ: 22, 3 соати академӣ.

РАФТИ ОМУЪЗИШ АЗ РЎИ МОДУЛИ 1

«РУШДИ ШАХСӢ/ХУДШИНОСӢ»

РЎЗИ 1-УМИ ОМУЪЗИШ АЗ РЎИ МОДУЛ

Қисми муқаддимаӣ (45 дақиқа)

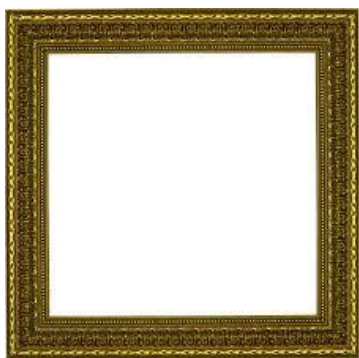
1.1. Муаррифии мавзӯ ва мақсадҳои модули (*15 дақиқа*)

Омузгор бо иштирокчиён ӯолпурсӣ намуда, мавзӯи модулиро муаррифи мекунад, онҳоро бо мақсадҳо ва вазифаҳои он ошно месозад. Иштирокчиён оид ба худбаҳодиҳои тест/варақаи санлишӣ пур мекунанд (ба бахши «**Воситаҳои арзёбии донишҳои азхудшуда, маъорату малака**» нигаред).

1.2. Маълум намудани интизориҳои иштирокчиён (*15 дақиқа*)

Омўзгор ба иштирокчиён коғазҳои рангаро тақсим карда медиҳад ва аз онҳо хоёиш мекунад, ки интизориҳои худро аз модули нависанд. Баъди кори инфиродӣ иштирокчиён коғазро, ки дар он интизориҳои ҷаҳонро навиштаанд, ба омўзгор месупоранд. Ў интизориҳои мувофиқи муҳимияташон ӯ ба ӯ карда, онро гурӯҳбандӣ мекунад ва барои аъли синф меҳонад. Ба иштирокчиён мегӯяд, ки оё интизориҳои ҷаҳонро дар доираи ин модули бароварда мешаванд ё на? Агар дар доираи ин модули имкони амалӣ гаштани интизориҳои ҷаҳонро набошад, пас он дар қадом модули имконпазир аст? Дар ин бора омўзгор ба шунавандагон иттилоъ медиҳад.

1.3. Муайян намудани қоидаҳои умумӣ ва шиносӣ бо муқаррароти модули (15 дақиқа)

Омўзгор ба аъли синф флипчартро, ки дар он чорчӯба қашади шудааст, нишон дода, аз иштироккунандагон мепурсад:

- Дар флипчарт чиро мебинед?
- Чорчӯбаро барои чӣ истифода мебаранд ва вазифаи он аз чӣ иборат аст?

Баъд омўзгор фикри мулоҳизаи иштироккунандагонро шунида, пешниҳод мекунад, ки модулиро бо ин чорчӯба муқоиса кунанд. Омўзгор ба воситаи қорғҳои сурх омилҳои берунаро, ки тағйир намеёбанд, муаррифӣ мекунад. Масалан,

1. Давомнокии модули (09.00-18.00)
2. Шумораи рӯзҳои омӯзиш/тренинг (Зрӯз)
3. Вақти танаффусҳо (хӯроқи нисфирӯзи ва қавғанӯши)

Омўзгор ин қорғҳои сурхро дар қанорҳои сурат, дар рӯи чорчӯба мечаспонад. Мефаҳмонад: дар чорчӯба шартҳои муайяне ӯӣ дода шудаанд, ки онро иштирокчиён тағйир дода наметавонанд.

Баъд омўзгор қисми мобайнӣ – ӯи суратмониро нишон дода, аз иштирокчиён хоёиш мекунад, ки ин қисмро бо пешниҳодҳои худ пур кунанд. Омўзгор зикр мекунад, ки иштирокчиён нӯд нақдоранд муайян

намояндр, ки сурат дар дохил чї гуна боядр бошад. Вай ба воситаи саволно мусоидат мекунад, ки пешнинодрно тартибр дода шудаву тањия гардандр.

1. Дар ваќти омўзиш шумо худро чї гуна њис кардан мехоњед?
2. Барои самаранок гузаштани модули чї гуна њисса гузошта метавонед?

Иштирокчиен бо навбат пешнинодр мекунад ва омўзгор онњоро дар кортнои сабз навишта дар дохили чорчўба лой медињад.

Машќ бо хондани њамаи пешнинодрно ва аз ањли синф пурсида аниќ кардани он ки оё онно ба риояи ин пешнинодрно омодаанд, илова надоранд, касе муќобил нест, ба охир мерасад.

Омўзгор расми чорчўбаро дар лои намоен овехта, дар мавриди зарурат ба иштирокчиен онро ёдрас мекунад.

Сессияи 1. Шиносої (ваќти умумї 60 даќиќа – 1 соати 8 даќиќа)

1.1. Машќ «Сайругашт бо маќсади шиносої» (15-18 даќиќа)

Омўзгор аз њамаи иштирокчиен хоњиш мекунад, ки давра гирифта истандр ва чунин дастур медињад:

«Машќ аз якчанд давр иборат аст. Дар њар давр ман мусиќи мемонам, њамаи иштирокчиен бе тартиби муайян дар хона гаштугузор мекунад. Ваќте мусиќи хомўш мешавад, иштирокчиене, ки дар ин лања пањлуи њамдигар омада мондаанд, рў ба рўи њамдигар меистанд».

Дар даври аввал омўзгор аз онно хоњиш мекунад, кўшиши дониستاني онро намояндр, ки дар атрофашон кињо, бо кадом ном истодаанд. Иштирокчиен танно номи шахси дар рў ба рўяшон истодаро мепурсанд ва дар лавоб номи худро мегўянд.

Омўзгор мусиќи мемонад ва ба иштирокчиен пешнинодр мекунад, ки зери онанг дар синфхона сайругашт кунанд. Ваќте мусиќи хомўш мешавад, иштирокчиен боядр барои худ њамсунбати нав ёбанд. Омўзгор саволро меконад ва ба онно ваќт медињад, то ба он посух гўянд. Ваќте боз мусиќи садо медињад, иштирокчиен боз то хомўш шудани он дар синфхона гаштугузор мекунад ва ғ...

Саволно барои сайругашт бо маќсади шиносої

1. Шумо аз кульо омадаед ва дар кульо таъсил мекунад?
2. Машгулияти дӯстдоштаи шумо дар вақти холӣ кадом аст?
3. Шумо дар оянда кӣ шудан мехоҳед?
4. Кадом фан ба шумо маъқул аст ва чаро?
5. Чӣ барои шумо дар зиндагӣ хурсандӣ/шавқмандӣ меорад?
6. Кадом сифатҳо ба инсон ёрӣ мерасонанд, то ки ба муваффақият ноил гардад?
7. Барои пешрафти шумо чӣ халал мерасонад?

1.2. Машқи «Онњое аз љой бармехезанд, ки...» (15 даќиќа)

Омӯзгор аз иштирокчиён хоњиш менамояд, ки давра гирифта нишинанд. Баъд мегӯяд, иштирокчиёне аз љой бармехезанд, ки гуфтањои зер ба онњо дахл доранд:

1. «Онњое аз љой бармехезанд, ки дар фасли тирамоњ таваллуд шудаанд».
2. «Онњое аз љой бармехезанд, ки дар фасли тобистон таваллуд шудаанд».
3. «Онњое аз љой бармехезанд, ки асбобњои муѕикиро навохта метавонанд».
4. «Онњое аз љой бармехезанд, ки сурудхониро дӯст медоранд ва суруд мехонанд».
5. «Онњое аз љой бармехезанд, ки раќсиданро дӯст медоранд».
6. «Онњое аз љой бармехезанд, ки бо ягон намуди варзиш машѓуланд».
7. Онњое аз љой бармехезанд, ки худро њадафманд њисоб мекунанд».
8. Онњое аз љой бармехезанд, ки бо одамони ношинос осон забони умумӣ меёбанд».
9. Онњое аз љой бармехезанд, ки худро нармдил мењисобанд ва аз дармондае ёрии худро дареѓ намедоранд.
10. Онњое аз љой бармехезанд, ки худро шахси бомасъулият мењисобанд».

1.3. Машқи «Њаракатњои оинагӣ» (15-20 даќиќа)

Омӯзгор аз иштирокчиён хоњиш менамояд, ки давра гирифта истанд. Вай ба иштирокчиён номи худро мегӯяд ва њаракати каломиро (вербалиро, шифоњиро) нишон медињад, ки сифат ё хислати ўро тавсиф мекунад. Баъд

омўзгор аз иштирокчиён хоёиш менамояд, ки номи худро бигўянд ва амалеро иљро кунанд, ки хислат ё сифати онњоро тавсиф мекунад. Шарти асосии машќ њамин аст, ки њар як иштирокчї бояд аз паси иштирокчии баромадкунанда њаракати каломиро такрор намояд. Омўзгор машќро сар мекунад ва навбати дигарро ба иштирокчии аз тарафи чап истода медињад. Машќ ваќте ба охир мерасад, ки њамаи иштирокчињо фикри худро баён месозанд, амалро нишон медињанд ва навбат боз ба омўзгор бармегардад.

ТАВСИЯЊО БА ОМЎЗГОР

- Ҳангоми машќ шояд иштирокчиён хиллолат кашанд ва ҳаракатҳоеро нишон диҳанд, ки дигарон аллакай нишон додаанд.
- Ба омўзгор тавсия дода мешавад, ки ин машќро боз як маротиба такрор карда, аз иштирокчињо хоёиш намояд, ки њаракатњои дигаронро нишон надињанд.
- Зарур аст, ки омўзгор ваќти муњокима ба иштирокчиён талќин кунад, ки њама яхелаанд, мо бо њам монандињое дорем, лўмеа гуногунранг аст, бо вуљуди ин мо барои њамдигар лўлибем, инчунин бигўяд, ки њар як иштирокчї шахсияти алоњида аст.

Баъди ба охир расидани се машќ омўзгор аз иштирокчињо хоёиш менамояд, ки давра гирифта нишинанд ва бо ёрии саволњо ба муњокима сар мекунад.

Саволњо барои муњокима (15 даќиќа)

Ба фикри шумо њадаф аз ин машќ чист?
Ин машќ чиро намоиш дод? Беназирї? Гуногунї ё айниятро (њувиятро) ?

- Чаро шумо чунин фикр мекунед?
- Дар ваќти муњокима мо ба кадом хулоса омадем?

Сессия 2. Худшиносї ва таќвияти худбањодињї. (Ваќти умумї - 180 даќика)

2.1. Машќи «Сайругашт бо маќсади худмуайянкунї» (45 даќика)

Пеш аз оѓози машќ омўзгор бояд дар 5 вараќи андозаи А4 5 савол чоп намуда онњоро дар девори бино, ё дар танаи дарахтон, ё дар сутунњо, вобаста ба шароит, овезад. Вараќњоро паси њам дар як хат, ё гирдогирд овехтан мумкин аст. Масофаи байни вараќњо бояд 3-5 метрро ташкил дињад. Ин барои он зарур аст, ки иштирокчиён то вараќи дигарро овехтани омўзгор ба саволи вараќи аввал чї лавоб доданро биандешанд.

Саволњо барои чоп дар вараќ:

1. Кадом сифатњо хоси ман мебошанд? Хусусан кадом сифатњоям ба худам маъќуланд?
2. Сифатњои ќавии ман (неру, малаќањо, хислат).
3. Сифатњои заифи ман.
4. Орзуи ман.
5. Ман бо чї ифтихор дорам/дастовардњои ман.

Дар аввали машќ омўзгор аз иштирокчиён хоњиш мекунад, ки њамроњи худ блокнот ва худкор (ручка) гирифта ба кўча бароянд. Омўзгор ба иштирокчиён 5 вараќи дар ин мавзеъ овехташударо нишон дода мегўяд, ки онњо бояд ба саволњои вараќњо бонавбат лавоб дињанд. Ў мефањмонад, ки саволро хонда иштирокчиён онро ба блокнот мекўчонанд ва ќайдњои кўтоње мекунанд. Омўзгор огоњ мекунад, ки баъди бо њамаи саволњо шинос гардидани иштирокчиён ба онњо барои лавоби муфассал ваќти иловагї дода мешавад. То саршавии машќ ў ба иштирокчиён иттилоъ медињад, ки лавоби саволњоро касе намехонад ва тафтиш намекунад.

Омўзгор аз иштирокчиён хоњиш мекунад, ки давра гирифта истанд ва онњоро дунафарї ба лое, ки вараќи аввал овехта шудааст, мефиристад. Баъди он ки ин ду иштирокчї назди вараќи дуюм меояд, омўзгор ду нафари дигарро мефиристад. Камин тавр, њамаи иштирокчиён паси њам ба он лое фиристода мешаванд.

Иштирокчиён дар навбати худ бояд саволро хонда ба блокнотњояшон кўчонанд ва то расидан ба саволи оянда лавобашро ёфта, ќайдњои кўтоњ кунанд. Баъди он ки иштирокчиён њамаи саволњоро ба

блокнот кўчонда дар он кайдњои худро менависанд, омўзгор ба ихтиёри онњо боз 15-20 даќика ваќти иловагї медињад.

Ин машќ барои бомуваффаќият гузарондани машќњои оянда чун тањкурси хидмат мекунад. Бинобар ин омўзгор бояд муътаќид бошад, ки њама ба саволњо љавоб дода тавонистанд. Агар барои љавоби саволњо ваќт камї кунад, ў метавонад ваќти иловагї дињад. Ваќти иловагї барои ба саволњо љавоби муфассал додани иштирокчиён лозим аст.

Омўзгор баъди боварї њосил кардан ба он ки њамаи иштирокчиён ба саволњо љавоб додаанд, ба машќи дигар мегузарад.

ТАВСИЯЊО БА ОМЎЗГОР

➤ Хеле муњим аст, ки вараќњои саволњо дар масофаи 3-5 метр дурї аз њамдигар љой дода шуда бошанд. Ин ба иштирокчиён имкон медињад, ки ба саволњои пешина ќабл аз хондани саволи навбатї љавоб тайёр карда тавонанд. Омўзгор бояд назорат кунад, ки дар ваќти љавобдињї иштирокчиён ба њамдигар халал нарасонанд, њар яке ба таври инфиродї ба савол љавоб дињад.

- Агар дар берун њаво номусоид бошад барои дар кўча гузарондани машќ имкон надињад, омўзгор метавонад дохили биноро барои машќ бо риояи шартњои гузарондани он интихоб намояд.

2.2. Машќи «Сангњои киматбањо» (90 даќика)

Баъди љавоб ба саволњои машќи ќаблї, омўзгор аз иштирокчиён хоњиш мекунад, ки давра гирифта истанд. Баъд омўзгор аз онњо хоњиш мекунад, ки мувофиќи љавобњое, ки ба 5 (панљ) савол дар машќи «*Сайругаит бо максади худмуайянкунї*» дода шудаанд, 3 (се) сифати асосии худро, ки метавонанд њам ќавї, њам заиф бошанд, муайян намуда интихоб кунанд. Баъди он ки иштирокчиён 3 (се) сифатро муайян намуданд, омўзгор аз онњо хоњиш мекунад, ки дар њамин мавзеъ гаштугузор намуда се санге ёбанд, ки ин сифату хислатњоро тавсиф карда тавонанд. Сангњо бо шакл, њалм ва ранги худ ин 3 (се) сифатро тавсиф намуда метавонанд. Барои иљрои супориш 20 даќика ваќт дода мешавад.

Баъди он ки иштирокчиён сангъоро меёбанд, омӯзгор аз онҳо хоёиш мекунад, ки боз давра гирифта истанд ва дастур медиёад, ки сангъоро дар лойҳои гуногуне, ки зарур медонанд, пиншон намоянд. Пеш аз он ки иштирокчиён барои илрои ин амал фиристода мешаванд, ӯ бояд боварӣ ӯосил кунад, ки онҳо супоришно фаъмидаанд. Вай иштирокчиёно огоъ мекунад: лойҳооро, ки он лӯ сангъоро пиншон карданд, бояд дар хотир нигоъ доранд, ин барои илрои машки оянда зарур аст.

Баъди илрои супориш омӯзгор энерлайзери³ «Мушакҳо-хоначаҳо» -ро мегузаронад.

Иштирокчиён сенафарӣ тақсим мешаванд. Ду нафари онҳо аз дасти ӯамдигар гирифта меистанд – онҳо хонача мешаванд, шахси сеюм (мушак) дар даруни хонача меистад.

Баранда мефаъмонад:

- агар ӯ «хоначаҳо» гӯяд, хоначаҳо иваз мешаванд ва барои худ мушаки нав мекобанд, мушакҳо бошанд, дар лӯи худ меистанд;
- агар ӯ «мушакҳо» гӯяд, мушакҳо иваз мешаванду хоначаҳо дар лӯяшон меистанд;
- агар ӯ «заминлӯнби» гӯяд, ӯама иваз мешаванд, мушакҳо метавонанд хоначаҳооро ташкил кунанду хоначаҳо – мушакҳооро. Бозигаре, ки бе хонача мемонад, бозиро идома медиёад.

Баъди машки – энерлайзер омӯзгор аз ӯар яке хоёиш мекунад, ки дар давра истад. Ба иштирокчиён мегӯяд, ки аз се сифати пиншоннамудаашон якоро интихоб кунанд, вале дар бораи он ӯарфе назананд. Баъди боварии омӯзгор ба он ки ӯар яке аз иштирокчиён як сифатро интихоб намудааст, ӯ аз онҳо хоёиш мекунад, ки ба гурӯҳои дунафарӣ лӯдо шаванд. Муъим аст, ки иштирокчиён бо нафароне ба гурӯҳо лӯдо шаванд, ки бо онҳо бароъат муоширату муносибат карда метавонанд. Барои илрои ин супориш омӯзгор 20 дақиқа вақт медиёад.

Баъди ба гурӯҳо лӯдо шудан омӯзгор аз иштирокчиён хоёиш мекунад, ки лӯи сангҳои пиншоннамудаашонро нишон диёанд ва дар бораи сифати интихобкардаашон бигӯянд.

Омӯзгор бояд фаъмонад, ки сангҳо аз лӯи пиншонкарда баровардан шарт нест, фақат он лӯиро нишон дода, гуфтан лозим аст,

³ Энерлайзер – машки нерудиёанда барои фаёл кардани аъли синф.

ки иштирокчи чаро маъз Ӣамин сифатро интихоб кардааст. Баъди он ки Ӣар ду иштирокчи ба Ӣамдигар дар бораи сифатҳои худ накл мекунад, омӯзгор аз Ӣама хоӢиш менамояд, ки ба синфхона баргарданд.

Баъди ба синфхона баргаштан, омӯзгор аз иштирокчиен хоӢиш менамояд, ки шакли нимдоираро гирифта нишинанд ва ба муӢокима шуруъ мекунад.

Саволҳои бораи муӢокима (30 дақиқа)

Омӯзгор ду машкро мавриди муӢокима қарор медиӢанд:

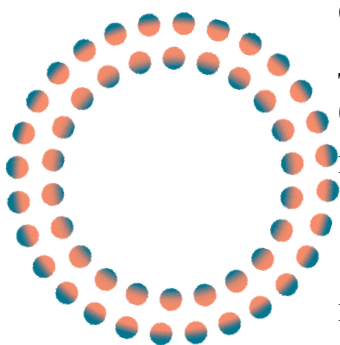

- Шумо чи гуна ба 5 савол ӯавоб додед? Худро дар ин маврид чи хел Ӣис кардед?
- Ба фикри шумо мо бо кадом мақсад сайругашти худмуайянкуниро гузаронидем?
- Шумо чи гуна 3 сифатро муайян намуда, аз байни онҳо якеро интихоб кардед?
- Ба фикри шумо мақсади ӯустуљӯи сангҳои ба ин се сифат монанд, аз чи иборат буд?

2.3 Машки «Шиносшавиҳои зуд баамаломада» (45 дақиқа)

2.3.1 Кор дар гуруҳҳои хурд (25 дақиқа)

Омӯзгор аз иштирокчиен хоӢиш мекунад, ки ду давра гирифта истанд (тавре ки дар расми поен нишон дода шудааст). Як давра бояд дар дохили давраи дигар бошад. Иштирокчиени давраи дохили бояд ба иштирокчиени давраи беруна нигоҳ кунанд.

Омӯзгор моӢияти машкро мефаҳмонад: бо як қарсаки даст иштирокчиени давраи дохили ба шарикони давраи беруна нигоҳ карда посухи саволи омӯзгорро медиӢанд.

Ду қарсаки даст омӯзгор маӢни дорад, ки иштирокчиени давраи беруна ба Ӣамон савол ба шарикони давраи дохили ӯавоб медиӢанд.

Се кáрсаки даст маънi дорад, ки иштирокчиёни давраи беруна як қадам ба тарафи чап гузошта, рӯ ба рӯи намояндаи дигари давраи дохилӣ меистанд. Баъд, омӯзгор саволи навбатиро медиҳад ва ӯамин тавр давом мекунад – то ба ӯои аввалаи худ баргаштани иштирокчиён.

Вариантҳои саволҳо:

1. Кi барои шумо дар зиндагi намунаи ибрат аст?
2. Кадом вазъият зиндагии шуморо тағйир дод?
3. Аз кадом кáрори қабулкардаатон пушаймон нестед?
4. Дар бораи ӯолати хеле хандаоваре, ки дар зиндагиатон рӯй додааст, накл кунед.
5. Кi кáрори зиндагии шуморо қабул мекунад: худи шумо, ё ягон нафаре, ки ба шумо ёрi мерасонад/дар зери таъсири ў ӯастед?
6. Кадом рангро дӯст медоред ва чаро?
7. Дӯсти беътарини шумо кист?
8. Кадом хислати шумо ба худи шумо маъкул аст?
9. Шумо чi орзу доред?
10. Кадом сифатҳо ба муваффақият мерасонанд?
11. Кадом сифат ба пешрафти шумо халал мерасонад?
12. Кадом сифатҳои одамони дигар барои шумо арзиши бештар доранд, бештар кáдр мекунад?

Баъди хотимаи пурсишнома омӯзгор мегӯяд, ки иштирокчиён нимдавра шуда нишинанд ва муӯокимаро сар мекунад.

Саволҳо барои муӯокима (20 дақиқа)

- Дар ин машк ба шумо чi маъкул шуд?
- Бо кадом аз иштирокчиён шумо ӯаммонандi ёфтед?/ Фарқият пайдо кардед?
- Кадом сифатҳо шуморо ба ӯайрат оварданд, ё ба андеша водор карданд?
- Вақти иӯрои машк душвориӯо пеш омаданд? Агар ӯа, онӯо чi гуна душвориӯо буданд?
- Вақти иӯрои ин машк дар шумо фикру андешаҳои нав, идеяҳои нав пайдо шуданд? Агар ӯа, онӯо чi гуна буданд?
- Кадом саволҳо бароятон бештар шавкӯвар буданд? Чаро?
- Ба кадом саволҳо ӯавоб додан бароятон душвор буд? Чаро?

Сессия 3. Худтаълилкунї ва мустақилона қабул намудани қарорњо (вақти умумї 125 дақиқа)

3.1. Машиќи «Розиам / розї нестам» (45 дақиќа)

3.1.1. Кори инфиродї(25 дақиќа)

Омўзгор пешакї як хатеро аз часпи коғазї тайёр карда дар миёни хона мекашад ва дар 3 ҷои он кортњоеро бо ҷавобњои «Ҳа», «Не», «Шояд» мегузорад (ба расми поён нигаред).

Бале	Шояд	Не
------	------	----

Омўзгор мефаъмонад: вай саволњову пешнињодњоеро мехонад ва шунавандагон рӯи хат истода, нисбати онњо бояд мавќеи худро муайян кунанд.

Агар онњо бо фикре розї бошанд, бояд дар назди навиштаи «Ҳа», агар розї набошанд, дар назди навиштаи «Не», агар дудила бошанд, дар назди навиштаи «Шояд» истанд. Омўзгор навиштањои зеринро мехонад:

1. Ман ӯљвро хуб эъсос мекунам.
2. Ман хеле ӯљиму софдил ӯастам.
3. Ман хобро дӯст медорам.
4. Ман ӯамеша метавонам ба хонандагон ёрї расонам.
5. Ман хеле пуртоќат ӯастам.
6. Ман одамонро бодикќат гӯш карда метавонам.
7. Ман одамонро идора карда, вазифањоро таќсим намуда метавонам.
8. Ман корњои дар наќша набударо анљом дода метавонам.
9. Њолати рӯњии ман зуд-зуд таѓйир ёфта меистад.
10. Ман барои дар назди одамон баромад кардан шарм медорам.
11. Ман хушбин ӯастам.
12. Ман бо одамони ношинос зуд забони умумї ёфта метавонам.

13. Ман рафтору амалҳои худро таълил мекунам.
14. Ман дар ҳалқаи одамон буданро дӯст медорам.
15. Ман баъзан худхоӣ мешавам.
16. Ман хеле донишдӯст ӯастам.
17. Ман аз ранҷонидани одамони дигар метарсам.
18. Ман танҳоиро дӯст медорам.

Баъди ба охир расидани саволҳои омӯзгор онҳоро мавриди муҳокима қарор медиҳад.

Саволҳои барои муҳокима (20 дақиқа)

- Илҳои машқҳои барои шумо чӣ гуна даст дод?
- Шумо ба саволҳои аз рӯи вилдон ҷавоб додед?
- Кадом ҷавобҳои илҳои машқ шавқовар буданд?
- Ба кадом саволҳои шумо аз рӯи вилдон ҷавоб додед?
 - Ба фикри шумо бо кадом мақсад мо ин машқро гузарондем?
- Ба фикри шумо саволҳои мазкур ба чӣ равона карда шудаанд?
 - Ҳангоми ба саволҳои ҷавоб додан шумо дар бораи худ чӣ чиз нав фаҳмидед?

ТАВСИЯҲО БА Омӯзгор

Омӯзгор бояд иштирокчиёро огоҳ созад, ки ҳар кас барои худ ҷавоб диҳад, аз паси гурӯҳи рафта гуфтаҳои онҳоро такрор наамояд. Иштирокчиён бояд фаҳманд, ки агар нафаре аз онҳо танҳо монад, боқе нест, яъне ин ҳолат беназирии вайро, яъне беҳамто будани ӯро ифода мекунад.

3.2 Машқи «Симои ман» (80 дақиқа)

3.2.1 Кори инфиродӣ (40 дақиқа)

Омӯзгор аз иштирокчиён хоёиш мекунад, ки ҳамаи машқҳои дар сессияҳои 2 ва 3 илро намунаро ба ёд биёранд. Ӯ кӯтоӣ ёдрас мекунад, ки

иштирокчиён ваќти иљрои ин машќно бо чї машѓул буданд. Ба ёд меорад, ки онњо тарафњои ќавиву заифи худ, хислати худро муайян намуданд. Барои иљрои ин машќ омўзгор аз њар иштирокчи хоњиш мекунад, ки сифати асосии худро, ки барояшон бештар муњим аст, муайян намоянд. Ваќте боварї њосил мекунад, ки иштирокчиён як сифатро интихоб намудаанд, хоњиш менамояд, ки расми сифати асосии худро дар њамон шакле, ки тасаввур мекунанд, бикашанд. Ба иштирокчиён коѓаз, ќаламњои ранга, ранг таќсим карда мешавад. Барои иљрои супориш омўзгор 30-45 даќиќа ваќт медињад.

3.2.2 Худмуаррифи (20 даќиќа)

Баъди тайёр шудани расмњо омўзгор онњоро дар як лњо лњамњо меоварад. Ў эълон мекунад, ки муаллифи расми аз ин лњамњо умумии расмњо гирифташуда бояд расми кашидааш ва сифати бо ин расм баённамудаи худро муаррифи кунад. Барои муаррифии расмњо ба њар нафар 1-3 даќиќа дода мешавад. Баъди баромад намудани њар иштирокчи омўзгору иштирокчиёни дигар њамдигарро бо ќафќубињо дастгирї мекунанд. Барои муаррифи намудани иштирокчиён 30 даќиќа дода мешавад.

Машќ бо он хотима меёбад, ки иштирокчиён нимдавра карда менишинанд ва омўзгор ин машќро мавриди муњокима ќарор медињад.

Саволњо барои муњокима (20 даќиќа)

- Зарурати расмкаши дар чист?
- Машќ ба шумо чї гуна таъсир расонд?
- Хусусан чї ба шумо бештар маъќул шуд?
- Дар бораи худ чињоро донистед ва фаъмидед?
- Дар бораи иштирокчиёни дигар чї фаъмидед?
- Расмњои кињо шуморо ба њайрат оварданд?
- Баъди ин машќно дар шумо чї таѓйироте ба амал омад?
- Барои шумо чї душвор буд? Чаро?
- Оё барои мо донишани тарафњои ќавї ва заифамон зарур аст? Чаро?
- Барои чї дастовардњо ва орзуњои худро дар хотир нигањ доштан зарур аст?

ТАВСИЯҢО БА ОМЎЗГОР

- Барои иштирокчиён лӯдо намудани вақт лиънати мустақилона муайян кардани сифати асосии худ ва ба воситаи расмкашӣ тасвир намудани он хеле муъим аст. Бинобар ин хуб аст, агар онҳоро саросема накарда, дар мавриди зарурат вақти иловагӣ дода шавад.
- Ҳангоми муаррифӣ баъзе иштирокчиёҳо худӣ расмро шарҳ дода, дар бораи кадом сифатро тасвир кардани худ шояд чизе нагӯянд. Бинобар ин дар охири муаррифӣ омӯзгор метавонад онро аниқ намуда бигӯяд, ки иштирокчиё кадом сифати асосиро тасвир кардааст.

Робитаи баргашта⁴ (20 дақиқа)

Дар охири рӯзи аввали дарс аз рӯи модул омӯзгор аз иштирокчиён хоёиш мекунад, ки давра гирифта нишинанд. Ў ба охир расидани рӯзи аввали дарсро эълон намуда, аз иштирокчиён хоёиш менамояд, ки таассуроти худро дар бораи рӯзи аввали қор баён намоянд. Омӯзгор ба иштирокчиён ду саволи асосӣ медиҳад:

1. Дар охири рӯзи аввал иштирокчиён чӣ эъсос карданд?
2. Онҳо бо кадом фикру мулоҳиза аз дарс мераванд?

Омӯзгор барои ҳар яке имкони баёни фикру ақида медиҳад. Иловатан ў ба ҳар нафар Рӯзномаи шахсӣ тақсим мекунад, то ки онҳо онро дар хона пур кунанд. Ў мегӯяд, ки ин рӯзномањоро касе намехонад, онҳо дар рӯзнома метавонанд қайдҳои шахсии худро лой диҳанд.

РЎЗИ ДУЮМИ ДАРС АЗ РЎИ МОДУЛ

⁴ Робитаи баргашта— посух, воқуниш ба ягон иқдом ё рӯйдод, изњори ақида нисбат ба чизе ё касе, арзёбии чизе, алоқаи баръакс (ба заб. русӣ: обратная связь).

Барќарор намудани воќеањои рўзи аввали дарс «Пантомима» (20 даќика)

Омўзгор барои барќарор намудани воќеањои рўзи аввали дарс аз рўи модул машќи «Пантомима»-ро мегузаронад. Ў иштирокчиёнро сенафарї ба гурўњњо људо карда, хоњиш менамояд машќњои дар рўзи аввали модул дар ёд мондаро муайян созанд. Баъди он ки командањо ин машќњоро муайян мекунад, омўзгор супориш медињад, ки онњоро ба ањли синф дар шакли пантомимаи «шахгашта» нишон дињанд. Вазифаи иштирокчиёни дигар ин аст, ки онњо бояд муайян созанд, ки сухан дар бораи кадом машќ меравад ва маќсади он машќ аз чї иборат буд.

Баъди хотимаи муаррифињо ва муњокимањо омўзгор ба сессияи дигар мегузарад.

Сессияи 4. Техникаи иртиботи муваффаќона (ваќти умумї 135 даќика)

4.1. Машќи «Се њикоят»

4.1.1. Муаррифи ва мубоњиса бо иштирокчиён (30 даќика)

Омўзгор ба иштирокчиён мегўяд, ки ба ў се нафар волонтер лозим аст. Хоњиш мекунад, касоне, ки ин корро озмудан мехоњанд, даст бардоранд.

Омўзгор бо ин се нафар волонтер аз синф берун баромада ба онњо мефањмонад, ки яке бояд воќеаи муњимеро аз њаёти худ наќл кунад, дигаре воќеаи њузновареро, сеюмї воќеаи хушњолкунандаеро. Волонтерон бо хоњиши худ ягон намуди ин њикоятњоро интихоб мекунад ва омўзгор ба онњо барои тайерї дар беруни синф 5-7 даќика ваќт медињад. Навбати баромад намуданро аз рўи хоњиш иштирокчиён байни худ маслињат мекунад.

Омўзгор ба синф даромада ба иштирокчиён чунин дастур медињад:

1. «Ваќте иштирокчиї аввал ба синф медарояду ба наќл сар мекунад, касе набояд ба наќли ў гўш дињад. Шумо бо мимика (њолати чењра) ба ў мефањмонед, ки ўро гўш намекунад».

Баъди он ки дастур фаъмида шуд, омӯзгор волонтери аввалро ба синф даъват мекунад, то ки ӯ воқеаи бо худаш рӯйдодаро нақл намояд ва барои ин 3 дақиқа вақт медиҳад.

Баъди нақли волонтер—**њикояткунандаи якум** омӯзгор ба ӯ бо чунин саволҳо мурољият мекунад:

- Њикояти воқеаи дар њаёт рӯйдода бароятон осон буд ё мушкил?
- Ваќти нақли воқеа шумо худро чӣ гуна њис мекардед?
- Кадоме аз иштирокчиён ба нақли шумо гӯш медод/гӯш намеод? Шумо чӣ гуна инро муайян кардед?

Баъди љавобҳои волонтер омӯзгор аз ӯ узр пурсида мефаъмонад, ки ба иштирокчиён махсус супориш дода шуда буд, ки нақли ӯро гӯш накунад. Омӯзгор ба **ањли синф** бо савол мурољият мекунад:

Иљрои ин супориш барои шумо чӣ гуна буд?

Баъди љавоби иштирокчиён омӯзгор ба волонтер ташаккур гуфта, ӯро ба нишастан даъват мекунад. Ӯ пеш аз ба синф даромадани волонтери дуюм супориши дигар медиҳад:

2. «Ваќте иштирокчиин дуюм ба нақл сар мекунад, ӯро фақат 3 нафар гӯш мекунад, дигарон гӯш намекунад».

Омӯзгор ин 3 нафарро дар ёд нигоњ дошта, аз онҳо хоњиш мекунад, ки њикояти волонтери дуюмро хеле бодикќат гӯш кунанд.

Баъди он ки иштирокчиён вазифаи худро фаъмиданд, омӯзгор волонтери дуюмро ба синф даъват намуда, барои нақл намудани воқеа ба ӯ 3 дақиқа вақт медиҳад.

Баъди нақли волонтер – њикояткунандаи **дуюм** омӯзгор ба ӯ бо чунин саволҳо мурољият мекунад:

- Њикояти воқеаи њаёти худ бароятон чӣ гуна буд?
- Ваќти нақли воқеаи њаёти худ шумо худро чӣ гуна њис мекардед?
- Кадоме аз иштирокчиён ба нақли шумо гӯш медод/гӯш намеод? Шумо чӣ гуна инро муайян кардед?

- Чї кор бояд кунед, ки ӧама ба накли шумо гўш диӧанд?

Баӧди лавобӧои волонтер омўзгор аз ў узр пурсида мефаӧмонад, ки ба иштирокчиен махсус супориш дода шуда буд, ки накли ўро гўш накунанд.

Агар волонтери дуом онӧоеро, ки ба накли ў гўш додаанд, дуруст муайян карда тавонад, омўзгор гуфтаи ўро тасдиќ мекунад, агар натавонад, омўзгор онӧоеро, ки супориши гўш кардани накли ўро доштанд, нишон медиӧад.

Баӧд омўзгор ба **аӧли синф** савол медиӧад:

- Ильрои ин супориш барои шумо чї гуна буд?
- Иштирокчиене, ки барояшон супориши гўш додани волонтер дода шуда буд, супориши омўзгорро чї гуна ильо намуданд?

Баӧди лавобӧои иштирокчиен омўзгор ба волонтер миннатдорї баен намуда, аз ў узр мепурсад ва ба нишастан даъват мекунад. Мефаӧмонад, ки ба иштирокчиен махсус супориш дода шуда буд, ки бесамара (беасар) гўш кардани наклро намоиш диӧанд.

3. «Вакте иштирокчи сеюм ба синф ворид мешавад, ӧама бояд бодикќат ба накли ў гўш диӧанд».

Баӧди ӧикояти волонтер – ӧикояткунандаи **сеюм** омўзгор ба ў бо чунин савольо мурољият мекунад:

- Ӗикояти воќеаи ӧаети худ бароятон чї гуна буд?
- Вакти накли воќеаи ӧаети худ шумо худро чї гуна ӧис мекардед?
- Кадоме аз иштирокчиен ба накли шумо гўш медод/гўш намедод? Шумо инро чї гуна муайян намудед?

Баӧди лавобӧои волонтер омўзгор мефаӧмонад, ки то ин дам иштирокчиен ба накли волонтери аввал гўш надоданд, ӧикояти волонтери дуомро танӧо 3 нафар шуниданд, накли волонтери сеюмро ӧама гўш карданд. Баӧд омўзгор ба **аӧли синф** савол медиӧад:

- Ильрои ин супориш барои шумо чї гуна буд?

Баӧди лавобӧои иштирокчиен омўзгор ӧамроњи онӧо бо ёрии савольои зер муӧокимаронї мекунад.

Саволъо барои муъокима (15 дақиқа)

- Ба фикри шумо ин машк дар бораи чӣ буд?
- Одаме, ки ба накли ў гўш намедиъанд, чӣ эъсос мекунад?
- Ин њолат чӣ окибатъо дорад?
- Дар зиндагӣ кӣ беш аз њама ношунида мемонад?
- Аз ин машк чӣ хулоса баровардан мумкин аст?

Омўзгор љавобъои иштирокчиёнро љамъбааст намуда, зикр мекунад, ки на њама кобилияти шунида тавонистанро доранд ва ин чи окибатъое доштаниаш мумкин аст.

Омўзгор муъокимаро љамъбааст намуда, хулоса мекунад, ки барои инсон шунида шудани ў чӣ қадар муъим аст ва шунида тавонистани одами дигар, новобаста аз синну сол, љинс, миллат то кадом андоза зарур аст. Инчунин омўзгор љавобъои иштирокчиёнро љамъбааст намуда, зикр мекунад, ки на њама кобилияти шунида тавонистанро доранд ва ин ба чи окибатъое оварданиаш мумкин аст.

ТАВСИЯЪО БА ОМЎЗГОР

- Њангоми гузарондани ин машк омўзгор бояд њатман ба волонтерони њикояткунанда бодиккат назар созад. Агар ў фаъмад, ки касе аз онъо бештар њаяљон дораду ин супоришро ба дил наздик қабул кардааст, бояд худ тартиби навбати баромадкуниро муайян намуда, аз волонтери на он қадар эъсосотӣ хоњиш кунад, ки аввал ў ба синф дарояд.
- Барои иљрои ин машк омўзгор метавонад шахси ёвареро љалб кунад. Ин шахс волонтеронро ба синф роънамоӣ мекунад ва агар ягон волонтер аз њолати баамаломада ранљида берун барояд, дар пушти дар асли мақсадро ба ў мефаъмонад.

- Ин машќ замина барои тайёри ба машќњои оянда мебошад, аз ин сабаб омўзгор бояд њам дар байни баромадњо ва њам дар охири машќ амалњои дар ин машќ иљрошударо мавриди муњоќима ќарор дињад.

4.1.2. Њуљуми зењни (15 даќиќа)

Омўзгор тавассути усули њуљуми зењни аз иштирокчиён мепурсад, ки онњо ибораи «гўшкунии фаълони»-ро чї гуна мефањманд? Љавобњоро хулоса карда ин ибораро таъриф мекунад (ба ќисмати «**Маводи кории таќсимоти**» нигаред). Баъд омўзгор саволњои дигар дода, љавобњоро ба флипчарти пешакї омодакардааш менависад.

«Њангоми гўшкунии фаълони кадом корро набояд кард?»

«Барои бодикќат шунидан чї кор бояд кард?»

Баъди љавоби иштирокчиён омўзгор фикрњои гуфташударо хулоса мекунад ва ба намоиши мисолњо мегузарад.

4.1.3. Намоиши мисолњо (15 даќиќа)

Омўзгор ду мисолро намоиш медињад: гўшкунии фаълони (мисоли мусбат) ва гўшкунии ғайрифаълони (мисоли манфї). Барои намоиш ў метавонад мисолеро аз зиндаги тайёр намуда (вазъият/ѓам хўрдан/хурсандї) ба ёвари худ дар бораи он наќл кунад. Мисол бояд ќаблан омода гардад, то ки омўзгор имкони босифат гузарондани намоишро дошта бошад. Њангоми намоиш бояд ду наќш бозида шавад – наќши гўянда ва шунаванда. Омўзгор бояд худааш муайян кунад, ки кї гўянда мешаваду кї шунаванда.

Вазифаи асосии намоиш нишон додани фарќият байни гўшкунии фаълони ва ғайрифаълони аст. Баъди намоиши њар мисол омўзгор ба ањли синф чунин саволњоро медињад:

1. Муколамаи байни гўяндаву шунаванда чї гуна гузашт?
2. Дар гўяндаву шунаванда шумо чї эњсосотеро мушоњида кардед?

4.1.4. Лексияи кўтоњ (15 даќиќа)

Омўзгор лексияи кўтоњ гузаронда дар бораи техникаи гўшқунии фаъолона наќл мекунад, ки аз 3 маръилаи асосї иборат аст:

1. Ба гўянда «гўшњои худро супурдан» - мањорати бо тамоми вуљуд гўшу њуш шуда шунидани наќли гўянда. Њангоми гўшқунии фаъолона шунаванда бо рафтору мимика нишон медињад, ки ў гўяндаро бодикќат шунида истодааст.

2. Бозгўї – (парафраз) кўшиши шунаванда барои кўтоњ ва бо суханњои худ такрор намудани наќли њамин њоло кардаи њамсуњбат аст. Дар ин њол шунаванда бояд идея ва таќидњои аз назари ў асосиро махсус кайд карда гуфта гузарад.

Бозгўї ба њамсуњбат имкони робитаи баргашта, имкони фањмидани онро, ки суханонаш аз тарафи каси дигар чї гуна садо медињанд, пайдо мекунонад. Дар натиља барои њамсуњбат аён мегардад, ки: ё ўро фањмиданд, ё имкони таъриру сањењтар намудани суханњои худро дармеёбад. Ѓайр аз ин, бозгўї чун воситаи лямббасти натиљањо, аз лумла натиљањои мобайнї метавонад истифода шавад.

Ба тарзи дигар ифода кардани суханони шунидашуда – барои аниќ намудани он мебошад, ки суханони гуфташуда дуруст фањмида шуданд ё на?

3. «Аз дили њикояткунанда ё гўянда гап задан» – ба ин маънист: шунаванда бояд бикўшад, њолати эњсоснамудаи гўяндаро пай бурда онро каломї, яъне бо гап, бо сухан, дањонї ифода намояд.

Масалан: «Ин табїи туро хеле хира кард, њамту не?»

Ва ё: «Ту аз ин хеле хушбахт будї, њамту не?»

Агар њикояткунанда бигўяд, ки «бале», «дарвоќењ њам чунин буд», пас шунаванда корро олї анљом додааст. Дар акси њол ба шунаванда лозим меояд, ки ба гуфтањои гўянда дурусттар гўш андозад, то ки рўњияи њамсуњбаташро наѓз бифањмад. Њамин тавр, њар ду њис мекунанд, ки шунаванда гўяндаро хеле хуб мефањмад.

4.1.5. Кор дар гурўњњои хурд (30 даќиќа)

Баъди лексияи кӯтоъ омӯзгор аз иштирокчиён хоёиш менамояд, ки дунафарӣ ба гурӯҳҳо тақсим шуда, гӯшқунии фаъолонро дар амал санлида бинанд. Омӯзгор иттилоъ медиҳад, ки машғулияти амалӣ дар ду давра мегузарад. Аз охиршавии ӯар як давра ӯ бо як қарсақ хабардор мекунад. ӯар узви як гурӯҳ бояд ӯам нақши гӯянда ва ӯам нақши шунавандаро иљро намояд. Барои ӯар давра 7-8 дақиқа дода мешавад. Дар натиља ӯар ду иштирокчии ӯар як гурӯҳ бояд дар давоми 15 дақиқа аз ундаи иљрои машғулияти амалӣ баромада тавонанд.

Баъди кори амалӣ омӯзгор мепурсад, ки оё дар байни љуфтҳо хоёишмандони намоиш додани истифодаи техникаи гӯшқунии фаъолна ӯастанд? Агар хоёишмандон набошанд, омӯзгор метавонад аз гурӯҳҳо намоиши гӯшқунии фаъолна хоёиш кунад, ки онро ӯангоми супориши амалӣ хуб истифода бурда тавониста буданд.

Баъди намоиш омӯзгор аз иштирокчиёни дигар мепурсад, ки оё гурӯҳ ӯамаи 3 давраи гӯшқунии фаъолонро риоя намуда тавонистанд? Агар, ӯа, пас чӣ тавр? Агар не, чаро?

Саволҳо барои муҳокима (15 дақиқа)

- Оид ба техникаи гӯшқунии фаъолна чӣ хулоса қардан мумкин аст?
- Қор дар гурӯҳҳо чӣ хел гузашт? Чӣ душвор буду чӣ осон?
- Оё дар зиндагӣ гӯшқунии фаъолонро истифода намудан лозим аст? Чаро?
- Аз ин сессия мо чӣ хулоса бароварда метавонем?
- Дар қадом ӯолатҳо ву вазъиятҳои зиндагӣ мо ин техникаро ба қор бурда метавонем?

Сессияи 5. Техникаи робитаи баргаштаи созанда (вақти умумӣ - 90 дақиқа)

5.1. Техникаи “Ман наём ӯастам” (90 дақиқа)

5.1.1. Намоиш (20 дақиқа)

Омўзгор сессияро бо чунин савол сар мекунад: «Иштирокчиён маъмулан аз волидон, наздикон, хешу табор, дўстон ва ғ. дар кадом шакл пешниҳодно/шарҳнооро дарёфт мекунанд?»

Омўзгор лавобнои иштирокчиёнро ба воситаи слайдно хулоса намуда мегўяд, ки одамон дар зиндагӣ бештар аз ӯама якдигарро намешунаванд, танқид мекунанд, айбдор месозанд ва ин дар бисёр ӯолатно бо низононои байни шахсон, нофаъмино анлоом меёбад.

Омўзгор иттилоъ медиҳад, ки дар ин машқ иштирокчиён чӣ хел ба таври самаранок пешниҳоднои созанда намудан ва ӯамзамон муносибатнои байнишахсиро нигоҳ дошта, пешгирӣ кардани низононооро ёд мегиранд.

Омўзгор аз иштирокчиён хонош мекунад, ки ба намоиши мисоле аз зиндагӣ диққат диҳанд. Дар он ду шакли баръакси робитаи байнишахсӣ нишон дода шудааст: созанда ва вайронкунанда. Омўзгор намоиши ин мисоли аз зиндагӣ гирифташударо ӯамроно ёвари худ пешакӣ дар ду шакл тайёр мекунад: созанда ва вайронкунанда.

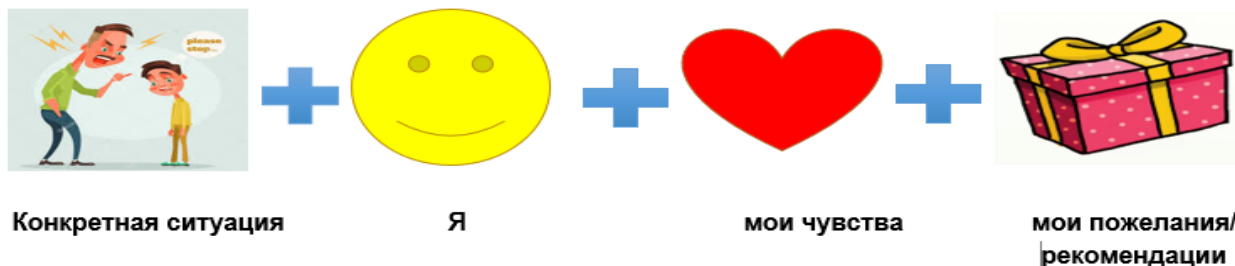
Баъди намоиш омўзгор ба иштирокчиён чунин саволно медиҳад:

1. Шумо дар мисоли аввал/дуом чӣ дидед?
2. Гўянда ва шунаванда дар кадом ӯолати эъсосотӣ буданд?
3. Кадом аз ин мисолно дар зиндагӣ бештар вомахўрад?
4. Дар зиндагӣ кадоме аз ин вариантнооро истифода бурдан беътар аст?

Лавобнои иштирокчиёнро хулоса намуда, омўзгор шакли созандаи робитанои байнишахсиро муаррифӣ мекунад. Он «*Ман наём настам*» ном дорад.

5.1.2. Лексияи кўтоно (20 даќиќа)

Омўзгор бо ёрии слайд ба иштирокчиён техникаи робитаи баргаштаи

Вазъияти мушаххас

Ман

Ҳиссиёти ман

Таманниёти / тавсияҳои ман

созанда «Ман паём настам»-ро нишон медиҳад. Он аз қисмиҳои зерин иборат аст:

1. Вазъияти мушаххас:

-чунин ибораву истилоҳҳо ба монанди «доимо», «њар дафъа», «њамеша» истифода намегарданд, балки вазъияти мушаххасе, ки байни ду одам ба амал омадааст, нишон дода мешавад.

2. Ман:

- Тарафе, ки робитаи баргаштаро ифода мекунад, дар суҳанони худ «ту»-ро истифода намебарад, дар суҳанонаш фақат «ман» садо медиҳад.

3. Ҳиссиёти ман:

Тарафе, ки робитаи баргаштаро ифода мекунад, ҳиссиёти худро тасвир намуда мегӯяд, ки дар ин вазъияти муайян чӣ гуна эҳсосот дошт.

4. Таманниёти/тавсияҳои ман:

- Тарафи ифодакунандаи робитаи баргашта тасмим ё таманниёти худро барои оянда, бо мақсади пешгирӣ кардани чунин вазъиятҳо пешниҳод месозад. Омўзгор зикр мекунад, ки њангоми истифодаи техникаи «Ман паём настам» катъан манъ аст:

- айбдор намудан
- танқид кардан
- паст задан, таъкир кардан

Тарафи бозхўдро қабулқунанда (пешниҳод/шарҳ) хуб мешавад, ки

- баъс нақнад
- мунозира нақнад
- худро сафед нақнад

5.1.3. Кор дар гурӯҳҳои хурд (30 дақиқа)

Баъди лексияи кӯтоҳ омӯзгор аз иштирокчиён хоёиш меқнад, ки дунафарӣ ба гурӯҳҳои тақсим шуда, истифодаи техникаи «Ман паём настам»-ро санҷида бинанд.

Аз охиравии ӯар давра омӯзгор бо қарсаки дастон огоҳ месозад. Барои амалияи босамара аз иштирокчиён хоёиш меқнад, ки мавридҳои зиндагири ба ёд оранд ва муайян қунанд, ки ӯар кадомашон ба қӣ бозхўрди созанда қарданианд? Муволияти худро тартиб дода, ӯар иштирокчиёни онро барои шарикӣ худ меқнад. Омӯзгор иттилоҳ медиҳад, ки машғулияти амалӣ дар ду давра меқузарад.

ӯар узви як гурӯҳ боёд ифодаи робитаи баргаштаи созандаро санҷида бинад. Барои ӯар давра омӯзгор 7- 8 дақиқа вақт медиҳад. Дар натиља ӯар ду узви ӯар гурӯҳ қори худро боёд дар бадали 15 дақиқа ба анҷом расонанд. Дар вақти қори амалӣ хуб мешавад, агар, омӯзгор қори амалии гурӯҳҳои назорат қунанд.

Баъди қори амалӣ омӯзгор меқурсад, ки оё дар байни лӯфтҳои хоёишмандони намоиш додани истифодаи техникаи «Ман паём настам» ёфт мешаванд? Агар хоёишмандон набошанд, омӯзгор метавонад аз гурӯҳҳои намоиш додани техникаи «Ман паём настам»-ро хоёиш қунанд, ки онро наангоми супориши амалӣ хуб истифода бурда тавониста буданд.

Баъди намоиш омӯзгор аз иштирокчиёни дигар меқурсад, ки оё гурӯҳи техникаи «Ман паём настам»-ро истифода бурда тавонист? Агар, на, пас қӣ тавр? Агар не, чаро?

Саволъо барои муъокима (20 дақиқа)

- Техникаи «Ман паём ӯастам» чӣ гуна истифода гардид?
 - Кадом қор аз ӯама душвору мураккаб буд? Шумо ба кадом хатоӣно роъ додед?
- Агар одам техникаи «Ман паём ӯастам»-ро истифода барад, оё дар зиндагиаш ягон тағйироте рӯй медиӯад? Чӣ гуна тағйирот?

5.2. Машиқи «Манора» (45 дақиқа)

Омузгор аз аӯли синф хоӯиш мекунад, ки мувофиқи моӯи таваллудашон (январ - декабр) саф кашанд. Баъд гурӯъ 5- 6 нафарӣ ба 4 команда лӯдо мегардад. Тақсимшавиро ба командаӯо бо усулӯои дигар низ аӯлом додан мумкин аст. Омузгор аз иштирокчиён хоӯиш мекунад, ки ба командаӯояшон ном гузоранд.

Дар синф бояд мизӯо бо миқдори баробари маводи лозима (макарон ва пластилин) барои гузарондани машиқи омода қарда шуда бошанд. Омузгор ба аӯзои командаӯо супориш медиӯад, ки фақат бо истифода аз маводи дастраси дар рӯи мизбуда манори баландтарину устувортаринро бисозанд.

Барои илӯрои супориш иштирокчиён чунин қорӯоро ба аӯлом мерасонанд:

1. Аӯзои командаӯо ба мавод даст нарасонда бояд стратегияи сохтмони манораро дар байни 5 дақиқа муӯокима намоянд.
2. Ба командаӯо барои сохтмони манора 10 дақиқа дода мешавад ва айни замон ба ягон нафар иштирокчӣ илӯзати гапзанӣ нест.
3. Бо гузашти вақт омузгор сохтмони манораро бозмедорад. ӯамаи манораӯо тибқи меӯер – баландӣ ва устуворӣ баӯогузорӣ мешаванд. ӯамон командае ӯолиб меояд, ки манораи сохтааш вақти санлӯиши мустаӯкамии он вайрон нашуд.

Машиқро омузгор бо муӯокимаи он ба охир мерасонад.

Саволъо барои муъокима (20 дақиқа)

- Дар командаи шумо кадом кор хуб анълум ёфт, кадом не? Чаро?
- Кори худро шумо чӣ тавр ба нақша гирифтед? Шумо стратегияи худро тартиб додед? Агар тартиб дода бошед, он чӣ гуна буд?
- Аз рӯи мушофидаи шумо дар командаҳои дигар кӣ кадом нақшро иҷро мекард? Кӣ кадом корро анълум дод?
- Шумо чӣ хел ҳамкорӣ кардед?
- Шумо чӣ гуна хулоса баровардед?

5.3. Машиқи «Мувоҷиҳаи курсиҳо» (20 дақиқа)

5.3.1. Кори гурӯҳӣ (10 дақиқа)

Ҳамаи иштирокчиён дар паси курсии худ меистанд. Курсиҳо дар шакли давра дар наздикии ҳамдигар гузошта шудаанд. Омӯзгор аз иштирокчиён хоёниш мекунад, ки тақия (қисмати қафои курсӣ, ки ба он тақия карда мешинанд) курсиро бо як ангушт дошта истода пойҳои пеши курсиро ба ҳаво бардоранд. Акнун вазифа ин аст, ки ҳамаи иштирокчиён як курсӣ пештар ба тарафи рост чунон гузаранд, ки курсӣ ба фарш наафтад. Ба ҳамин тарз ҳамаи иштирокчиён бояд аз 1 то 3 шумурда, ҳамзамон ба курсии дигар гузаранд.

То оғози иҷрои супориш омӯзгор ба иштирокчиён имкон медиҳад, ки ин корро якҷанд маротиба озмоянд. Баъд аз иштирокчиён хоёниш мекунад, ки дар ҷойҳои худ истанд ва аз оғози супориш хабар медиҳад. Иштирокчиён бояд давраи курсиҳоро пурра гузаранду ба ҷои аввали худ омада истанд. Агар барои ин вақти ӯдӯшуда камӣ кунад, омӯзгор метавонад ба онҳо боз як маротиба дар вақти танаффус иҷро намудани ин супоришро пешниҳод кунад.

Саволҳои барои муҳоҷима (10 дақиқа)

- Мо чї гуна аз ундаи ин кор баромадем? Чї осон буд? Чї душвор буд?
- Чї созгор буд? Мо чиро беътар карда метавонем?
- Аз ин машќ мо барои зиндагии ӯаррӯзаи худ чи сабаќе гирифта метавонем?
- Њамкорињову муоширатамонро чї гуна тавсеа бахшидаву беътар карда метавонем?

5.4. Машќи «Роњгардї бо чашмони пӯшида» (25 даќиќа)

5.4.1. Кор дар гурӯњњо (15 даќиќа)

Омӯзгор аз иштирокчиён хоњиш мекунад, ки љуфт-љуфт муттаъид шаванд. Барои фањмондани машќ барои омӯзгор шахси ёвар лозим аст. Омӯзгор дар пушти шахси ёвар истода аз ў хоњиш мекунад, ки чашмонашро пӯшад. Вазифаи одаме, ки дар пушти шахси дарпешбуда истодааст, роњнамої кардани роњгардии ўст. Ва бояд чунон роњнамої кунад, ки ў ваќти роњгардї ба чизе ё ба касе барнахӯрад. Самти ӯаракатро роњнамо худ интихоб мекунад. Вазифаи асосии ў ӯамин аст, ки одами дарпешистода ба иштирокчиёни дигар барнахӯрад.

Баъд омӯзгор аз ивазшавии наќшњо хабар медињад. Акнун иштирокчиї дарпешистода роњнамо мешаваду шарикӣ ў бо чашмони баста ќадам мегузорад.

Машќ дар се давра гузаронда мешавад ва дар ӯар давра иштирокчиён љуфти худро иваз мекунанд.

Дафъаи аввал иштирокчиён шарикӣ дар пешистодашонро бо ёрии дастон ва суханон роњнамої мекунанд;

Дафъаи дуум иштирокчиён шарикӣ дарпешистодашонро танњо бо ёрии суханон роњнамої мекунанд;

Дафъаи сеюм иштирокчиён шарикӣ дарпешистодашонро танњо бо ёрии дастон роњнамої мекунанд.

Баъди ба охир расидани машќ омўзгор бо иштирокчиён онро мавриди муњокима ќарор медињад.

Саволњо барои муњокима (10 даќиќа)

- Машќ чї тавр гузашт?
- Чї мураккабтар буд: роњнамої ё роњгардї бо чашмони баста бо ёрии роњнамо? Чаро?
- Ба шахсони бо чашмони баста роњгашта чї ёрї расонд, то ки онњо ба роњнамоён бовар кунанд?
- Њангоми иљрои вазифаи худ роњнамоён чї эњсос мекарданд?
- Дар зиндагї бо чунин вазњият вохўрдан имкон дорад?
- Аз ин машќ чї хулоса баровардан мумкин аст?

Робитаи баргаишта (20-22 даќиќа)

Дар охири рўзи дуњуми дарс аз рўи модул омўзгор аз иштирокчиён хоњиш мекунад, ки давра гирифта нишинанд. Ў ба охир расидани рўзи дуњуми дарсро аз рўи модули яќум эълум дошта, аз иштирокчиён хоњиш менамояд, ки таассуроти худро дар бораи рўзи дуњуми омўзиш баён намоянд.

Омўзгор смайликњои пешакї чопкардаашро ба рўи девори синфхона мечаспонад. Аз иштирокчиён хоњиш менамояд, ки назди девор омада смайликеро интихоб карда гиранд, ки эњсосоти онњоро инњикос мекунад. Агар дар байни онњо барои нафароне мувофиќаш ёфт нашавад, омўзгор имкон медињад, ки онњо худашон расми смайликашонро кашанд.

Омўзгор ба њар як иштирокчї имкони изњори аќида медињад. Иловатан ёдрас мекунад, ки онњо дар хона Рўзномањои шахсии худро пур кунанд. Боз њам ёдрас мекунад, ки њел кас ин рўзномањоро намехонад ва онњо дар он ќайдњои инфиродии худро лой дода метавонанд.

РЎЗИ 3-ЮМИ ОМЎЗИШ АЗ РЎИ МОДУЛ

Машќ «Санљиши саломатї» (20 даќиќа)

Омўзгор бо иштирокчиён ӯолу аъволпурсї намуда, ба онӯо 6 курсиро нишон медиъад, ки дар рӯяшон 6 вараки андозаи А4 бо навиштаъое, ки ба саломатї дахл доранд, гузошта шудаанд. Ин навиштаъо классификатсияи саломатї мебошанд, яъне ба гурӯъу хелӯо лӯудо намудани навъӯои саломатї: «лӯисмонї», «зеънї, «маънавї», «касбї», «илътимої», «эъсосотї».

Омўзгор ӯар як намуди саломатиро ба шунавандагон чуниш шаръ медиъад:

1. «**Лӯисмонї**» - ба ин хӯрду хӯрок, хоб, ӯолати лӯисмонї дохил мешаванд. Агар касе бо нороъатї дар бораи ин лӯузьӯо фикр кунад, ба курсие нишинад, ки дар вараки рӯи он гузошташуда «саломатии лӯисмонї» навишта шудааст;

2. «**Зеънї**» - агар шумо ба фикрӯое дода шудед, ки ба ӯолати зеънии шумо дахл доранд, ба курсие нишинед, ки дар вараки рӯи он гузошташуда «саломатии зеънї» навишта шудааст;

3. «**Маънавї**» - агар шуморо ӯозир фикрӯое дар бораи маънии ӯаёт ба ташвиш оварда бошад, ба курсие нишинед, ки дар вараки рӯи он гузошташуда «саломатии маънавї» навишта шудааст;

4. «**Касбї**» - агар шуморо айни ӯол фикрӯое дар бораи касбу коратон ва нақшаӯои ихтисосатон ба ташвиш оварда бошад, ба курсие нишинед, ки дар вараки рӯи он гузошташуда «саломатии касбї» навишта шудааст;

5. «**Илътимої**» - агар шуморо фикри саломатии наздиконатон ва хешу табор ба ташвиш овардааст, ба курсие нишинед, ки дар вараки рӯи он гузошташуда «саломатии илътимої» навишта шудааст;

6. «**Эъсосотї**» - агар шуморо фикри ӯолати рӯъии худ, машъулияти дӯстдоштаатон фаро гирифтааст, ба курсие нишинед, ки дар вараки рӯи он гузошташуда «саломатии эъсосотї» навишта шудааст.

Баъди он ки иштирокчиён супоришро мефаъманд, омўзгор аз онӯо хоъиш мекунад, ки курсии мувофикро интихоб намуда нишинанд ва дар бораи ӯолати худ, эъсосоти худ ба иштирокчиёни дигар нақл кунанд.

Сессияи 6. “Техникаи гӯфтӯгӯи (муколамаи) рефлексивї” (вақти умӯмї 90 дақиқа)

6.1. Намоиш (20 дақиқа)

Омўзгор ӢамроӢи ёвари худ мисоли ду гуфтугўро нишон медиӢад. Дар ин гуфтугў тарафӢо дар бораи як мавзўф фикрӢои гуногун ва мукобил доранд. Мисоли аввал бо нофаӢми ва низоф анљом меёбад. Мисоли дуом мубодилаи боадабонаву бомаданияти далелљоро байни ду нафар Ӣамсуљбат дар мавзўи муайян нишон медиӢад.

Баъд омўзгор Ӣар мавриди суљбатро муљокима намуда, аз иштирокчиён мепурсад, ки фарки ду мисол дар чист?

Баъди намоиши Ӣар мисол омўзгор ба иштирокчиён бо саволљои зерин муурољиат мекунад:

1. Шумо дар мисоли якум/дуом чї дидед?
2. Шумо байни гуфтугўи аввал ва дуом чї гуна фаркиятро мушољида кардед?
3. Кадоме аз ин мисолљо дар зиндагї бештар вомахўрад?
4. Кадоме аз ин мисолљоро шумо дар зиндагї бештар истифода бурдан мехостед?

6.2. Лексияи кўтољ (20 даќиќа)

Омўзгор дар бораи техникаи «Гуфтугўи рефлексивї» лексия мегузаронад. Ӣар як тараф ваќти гуфтугў дар мавзўи муҳолиф, бо усули ба тарзи дигар ифода кардани фикри шунидашуда (барои аниќ намудани он мебошад, ки суханони гуфташуда дуруст фаљмида шуданд ё на?) мубодилаи далел намуда, аниќ мекунад: оё онљо далелљои Ӣамдигарро дуруст фаљмиданд ё на? Агар Ӣар ду тараф бигўянд, ки «бале», фаќат Ӣамон ваќт мубодилаи далелљо идома меёбад. Дар сурати «не» гуфтани яке аз тарафљо, он ваќт тарафи мукобил боз як бори дигар далели Ӣарифи худро ба ёд мебиёрад ва бо усули ба тарзи дигар ифода кардани фикри шунидашуда аниќ мекунад, ки оё ў Ӣарифашро дуруст фаљмид ё на?

Усули ба тарзи дигар ифода кардани фикри шунидашуда фаљмишро бештар мекунад, гарчанд ин маљнии онро надорад, ки тарафљо бояд бо фикрӢои Ӣамдигар розї шаванд. Эљсосот ором мегардад. Ӣар ду тараф дар ин њолат барои шунидану фикр кардан ваќт меёбанд. Аммо Ӣар ду тараф фаќат бояд коидаљоро риоя намоянд.

Усули ба тарзи дигар ифода кардани фикри шунидашуда – ин техникаи сар кардани гуфтугў аст. Гуфтаљои нафари дигарро такрор кардану хулоса намудан эљсосотро паст мекунад ва муошират, пеш аз

њама, мубодилаи иттилоъ байни тарафъо баробар мегардад. Усули ба тарзи дигар ифода кардани фикри шунидашуда барои пайдо намудани маънии суханони одами дигар, фаъмидани ақидаву арзишҳои ӯ ёрӣ мерасонад.

6.3. Кор дар гурӯҳҳои хурд (30 дақиқа)

Баъди фаъмондани назария омӯзгор иштирокчиёро дунафарӣ ба гурӯҳҳо тақсими мекунад. Ӯ ба иштирокчиён супориш медиҳад: мавзӯро муайян намоянд, ки назари тарафъо нисбати он гуногун аст. Масалан, агар тарафъо мавзӯи «Оё таъсилоти асосии мактабӣ бояд то синфи 9-ум бошад?»-ро барои муҳокима интихоб карда бошанд, ақидаи тарафи А бояд «на» ва тарафи В «не» бошад. Танҳо дар ҳамин сурат иштирокчиён техникаи «Гуфтгӯи рефлексивӣ»-ро дар амал таъриба намуда метавонанд. Танҳо ба воситаи саволу ҷавоб муайян намуда метавонанд, ки оид ба кадом мавзӯ назари гуногун доранд. Агар иштирокчиён танҳо мавзӯро интихоб карда мубодилаи далел кунанд, онҳо самарани техникаро дар худ эъсос намуда наметавонанд. Омӯзгор, баъди боварӣ ҷамъ намудан, ки иштирокчиён супоришро фаъмиданд, барои илҳами он 10 дақиқа вақт медиҳад.

Баъди кори амалӣ омӯзгор мепурсад, ки оё дар байни ҷуфтҳои хоҳишмандони намоиш додани истифодаи техникаи «Гуфтгӯи рефлексивӣ» ҷаҳанд? Агар хоҳишмандон набошанд, омӯзгор метавонад аз гурӯҳҳо, ки барояшон истифодаи ин техника ҷамъи кор дар гурӯҳҳо даст дод, хоҳиш намояд, ки онро намоиш диҳанд. Баъди намоиш омӯзгор аз иштирокчиён мепурсад, ки оё гурӯҳ техникаи «Гуфтгӯи рефлексивӣ»-ро истифода бурда тавонист? Агар тавонист, пас чӣ гуна? Агар натавонист, пас чаро?

Саволҳои барои муҳокима (20 дақиқа)

- Оё ба истифодаи техникаи «Гуфтгӯи рефлексивӣ» зарурат ҷаҳанд?
- Агар техникаи «Гуфтгӯи рефлексивӣ» истифода гардад, дар ҷамъи чӣ гуна тағйирот ба вуҷуд меояд?

- Ба фикри шумо ин техника чиро меомӯзонад?
- Кай ва дар куло мо ин техникаро ба кор бурда метавонем?
- Ин техника барои инкишофи кадом малакаҳо ёри расонда метавонад?

Сессияи 7. “Мақсадгузори, кавигардонии малакаҳои мақсадгузори ва ноилгарди ба онҳо” (вақти умумӣ 135 дақиқа)

7.1. Машиқи “SMART мақсадҳо» (135 дақиқа)

7.1.1. Кори инфиродӣ ва намоиш (35 дақиқа)

Дар аввали машқи омӯзгор аз иштирокчиён хоёиш мекунад, ки дар варақи мақсади худро нависанд. Баъди он ки мақсадҳо дар варақҳо навишта шуданд, мегӯяд, ки хоёишмандон метавонанд якчанд мисолҳо аз ин мақсадҳои навиштаи худ хонда диҳанд.

Баъд омӯзгор аз ду волонтер хоёиш мекунад, ки пештар бароянд ва ба дастшон сетои тӯб медиҳад. Баъд аз онҳо хоёиш мекунад, ки рӯ ба рӯи ҳамдигар истанд. Рӯ ба рӯи ин ду нафар, дар масофаи 3-3,5 метр дуртар аз онҳо, ду сабад мегузорад. Аз ду волонтер хоёиш мекунад, ки онҳо бонавбат ба сабад ҳаммаи тӯбҳо ро партоянд. Азбаски масофа дуртар аст, одатан, тӯбҳои партофташуда то сабад намерасанд.

Баъди кӯшишҳои нобарор омӯзгор аз иштирокчиён мепурсад, ки чаро тӯбҳо ба сабад наафтанд, ё то онҳо нарасиданд? Маъмулан, онҳо мегӯянд, ки масофа дур аст, бинобар ин аз ӯи онҳо то сабад расидани тӯб ғайриимкон аст.

Бори дуюм омӯзгор сабадҳо ро наздиктар, дар масофаи 2-2,5 метр аз ду иштирокчи мегузорад ва аз онҳо хоёиш мекунад, ки бори дигар тӯбҳо ро ба сабад партоянд. Азбаски масофа боз ҳам на он қадар наздик аст, тӯбҳои партофташуда на ҳамеша ба сабад меафтанд.

Омӯзгор боз мепурсад, ки чи монети ба сабад афтидани тӯбҳо шуд? Одатан волонтерон лавоб медиҳанд, ки масофа дур буд, шояд нағз кӯшиши накарданд, нодуруст партофтанд ва ғ.

Бори сеюм ӯ аз волонтерон хоёиш мекунад худашон масофаеро муайян кунанд, ки аз он, бо бовари тӯбҳо ро ба сабад мепартоянд.

Иштиёриён одатан хуашон масофаи лозимаро муайян мекунад, ки аз он бо боварі тўбноро партофта метавонанд. Баъди ба ин кор муваффаќ шудан, омўзгор аз онњо мепурсад, ки чї барои ба њадаф расидани онњо ёрї расонд.

Омўзгор фикрњои иштирокчиёнро љамъбаст менамояд. Яъне чи хеле, ки тальрибаи тўбпартої нишон дод, хулоса он аст, ки одам бояд дуруст ва бо имкониятњои мављуда маќсадгузорї намояд.

7.2.2 Лексияи кўтоњ (15 даќика)

Омўзгор слайдеро, муаррифї мекунад, ки дар он меъёрњои SMART, ки мутобиќи онњо бояд маќсадгузорї намуд, нишон дода шудаанд.

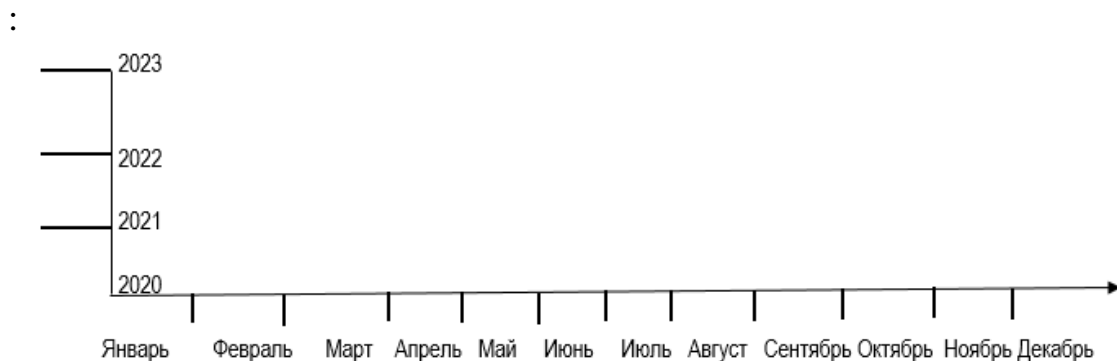
Омўзгор њар як меъёрро батафсил бо чунин тартиб мефаъмонад:

1. S – specific –хос (мушаххас)
2. M- measurable –ченшаванда
3. A – achievable – имконпазир (дастрас)
4. R – realistic – мулоњизакорона, воќеъбинона
5. T – time-bound –ваќти маъдуд.

Баъд омўзгор аз иштирокчиён хоњиш мекунад, ки маќсадњои дар аввал навишташударо аз нав дида баромада, онњоро бо назардошти меъёрњои SMART тартиб дињанд. Ў мепурсад, ки оё дар байни онњо хоњишмандони хондани маќсадњои худ њастанд? Дар мавриди зарурї омўзгор шарњ дода мефаъмонад, ки чї тавр ва аз рўи кадом меъёрњо маќсадњоро ба таври беътар мухтасар ифода кардан зарур аст.

7.2.3 Кори инфиродї ва худмуаррифї (20 даќика)

Баъди он ки иштирокчиён маќсадњояшонро формулбандї карданд, яъне мухтасар ифода намуданд, омўзгор ба њар яки онњо якпорагї пластилин дода, хоњиш мекунад, ки маќсади худро бо ёрии пластилин тасвир намоянд. Ў пешакї флипчартеро, ки дар он љадвали солњову моњњо кашида шудааст, омода мекунад:

Ў аз ӈар як иштирокчи хоӈиш мекунад, ки мақсади худро муаррифӣ намуда замони ноилгарди ба мақсадашро муайян намояд (моӈ ва сол). Баъди муаррифии мақсадӈояшон иштирокчиӈ корӈои эълодии худро дар ӯадвал ӯой медиӈанд. Ин супориши амали ба иштирокчиӈ дар тасаввури мақсади худ, ӈисоби вақт, муайян сохтани вақте, ки барои ноил гаштан ба он зарур аст, ёри мерасонад.

Баъди он ки ӈар иштирокчи мақсади худро муаррифӣ ва дар ӯадвал ӯой мекунад, омӯзгор ба сессияи дигар мегузарад. Он оид ба нақшагирӣ аст.

7.2.4. Банақшагирӣ ва ноилгарди ба мақсад (45 дақиқа)

7.2.4.1. Лексияи кӯтоӈ ва кори инфироди (25 дақиқа)

Баъди он ки иштирокчиӈ мақсадӈои худро мувофики меёрӈои SMART мухтасар ифода намуданд, омӯзгор мефаӈмонад, ки барои ноилгарди ба мақсадӈо банақшагирии аниқ лозим аст. Мақсади бенақша ин орзу аст. Омӯзгор мефаӈмонад, ки барои ноилшавӣ ба мақсадӈои худ чи тавр бояд нақша тартиб дод? ӈамзамон ба саволӈои асосӣ ӯавоб медиӈад:

- Барои ноил гаштан ба мақсад ман бояд чи гуна амал кунам?
- Барои илрои ин амалу иқдомот барои ман чанд вақт лозим мешавад?

Омӯзгор нусхаӈои нақшаӈоеро, ки барои банақшагирии мақсадӈо истифода бурдан мумкин аст, муаррифӣ мекунад. Баъд ба иштирокчиӈ барои тартиб додани нақшаӈои худ оид ба ноилгарди ба мақсадӈо 10 дақиқа вақт медиӈад. Мегӯяд, ки агар дар ин муддат барои тартиб додани

накшањояшон фурсат наёбанд, онро метавонанд дертар мукамал созанд. Хоњишмандон метавонанд дар бораи накшаи худ накл намоянд.

Саволњо барои муњокима (20 даќика)

-
- Аз ин сессия чї гуна хулоса баровардан мумкин аст?
- Донишнои азхуднамударо дар куљо метавон истифода бурд?
- Агар донишнои азхуднамуда истифода гарданд, зиндагии шумо ба кадом самт таѓйир меёбад?
- Ба назари шумо маќсадгузори муњим аст? Чаро?

Робитаи баргашта (45 даќика)

Арзёбии модул

Омўзгор иштирокчиёнро бо хотимаи бомуваффаќияти модул оид ба рушди шахси/худшиносї табрик месозад. Ў ба онњо кортњои зарду сабз таќсим намуда хоњиш мекунад, ки дар корти зард номњои њар чиро ки аз ин лњо мебаранд, нависанд. Мефањмонад, ки инњо дониш, мањорат, хислат, сифат, одат ва ғ. буда метавонанд. Омўзгор хоњиш мекунад, ки дар корти сабз чизњоеро нависанд, ки аз зиндагии худ партофтанд мехоњанд. Инњо метавонанд одатњо, хислату сифат, фикр ва ғ. бошанд.

Омўзгор дар байни синфхона сабад ва сумка мегузорад. Ў аз иштирокчиён хоњиш мекунад, ки бонавбат ба байни синфхона баромада, чизњои дар кортњо навишташонро бихонанд (мувофиќи хоњиш) ва кортњои сабзро ба сабад, кортњои зардро ба сумка партоянд.

Баъд омўзгор хоњиш мекунад, ки иштирокчиён тестњоро оид ба худбањодињї пур кунанд (ба бахши «**Воситањои арзёбии донишнои азхудшуда, мањорату малака**» нигаред)

Омўзгор интизорињои маълумнамудаи авваларо мехонад ва мепурсад, ки оё онњо амалї гардиданд? Агар «ња», пас дар кадом сессияњо, агар «не», пас чї тавр бояд онњоро амалї намуд?

Омўзгор ба ӯамаи иштирокчиён ташаккур гуфта, аз онӯо хоӯиш мекунад, ки суолномаи баӯогузориро пур кунанд. Инчунин пур кардани рӯзномаӯои шахсиашонро ӯам ёдрас месозад.

МАВОДИ КОРИИ ТАЌСИМОТИИ МОДУЛИ

«РУШДИ ШАХСИ/ХУДШИНОСИ»

1. Гӯшқунии фаӯолона – усули намоиши диќқат ва инӯикоси ӯиссиёти ӯамсуӯбат дар гапзанӣ барои таӯмини имкони озодона баён намудани ӯиссиёт ва афкор.

Марӯилаи аввали гӯшқунии фаӯолона «Ман бодиќқат гӯш мекунам»

ӯамсуӯбат А бо ӯамдилӣ ӯамсуӯбат Б-ро гӯш мекунад, на фақат хомӯш истодаву сухани ўро набурида, балки инчунин бо забони бадан аломатӯои ӯайрикаломиро истифода бурда, бо гӯянда якљоя амал мекунад, бо ифодаи эӯсосот (ӯм..., онӯ... ва ӯ.) мефаӯмонад, ки ӯамсуӯбаташро бодиќқат гӯш карда истодааст ва гоӯе саволӯои аниќқунанда медиӯад.

- Аломатӯои ӯайрикаломии (ӯайривербалии, ӯайришифоӯии) гӯшқунии фаӯолона: хам шудан ба пеш, иртиботи чашми, оғӯши боз ва ӯ.

- Гӯшқунии фаӯолона бо ифодаи эӯсосот : ӯм..., онӯ..., онӯо... ва ӯ.

- Шакли каломии (вербалии) гӯшқунии фаӯолона: савол додан. Беӯад саволи зиёд надиӯед, зеро ки идея иборат аз он аст, ки сухан бештар ба сухангӯ дода шавад ва диќқати асосӣ ба шунидан равона гардад. Аммо дар сурати зарурӣ бо ягон саволи аниќқунанда сухани ӯамсуӯбатро буридан мумкин аст. Ин ба сухангӯ мефаӯмонад, ки шумо воқеан ӯам алоқаманди гуфтаӯои ў настеде.

Марӯилаи дуӯои гӯшқунии фаӯолона «Перефраз» - усули ба тарзи дигар ифода кардани фикри шунидашуда.

Он чи ки шунидеде, хулоса намоеде, дар ӯолати зарурӣ (дар сурати ниёз доштан барои бо тарзи дигар ифода намудани матни манфӣ) бо суханӯои худ бо тарзи дигар ифода намоеде.

Њазм кардан – яъне диќќатро равона кардан ба муњимтарин чиз ва такрор накардани њама он чи ки гуфта шудааст. Барои ин ёфтани лаъзаи муносиб муњим аст: на хеле барваќт, зеро ин ба сухангў метавонад халал расонад ва шумо шояд барои хулосакунї маълумоти кофї пайдо карда натавонед. Аммо хеле дер њам набояд шавад, зеро мумкин аст баъд шумо тамоми иттилооти муњимро дар хотир нигоњ дошта натавонед.

Марњилаи сеюми гўш додани фаъол «Аз дили дигарон сухан кунед!»

Бигўед, ки шумо эњсосоти дигаронро чї гуна дарк мекунад? Маќсади ин 3 ќадам ин аст, ки дар поёни ќадами охирин сухангў оњ кашида мегўяд: «Даќиќан, эњсосоте ки ман дорам, њамин аст». Агар чунин нашавад, пас бояд барои дарки бењтари шахс, ба ў боз савольњо дињем - то замони ба ин маќсад оварда расондани хулосаи мо.

Техникаи гўшкунии фаъолона

«Ман бодикќат гўш мекунам»

«Парафраз»

«Аз дили дигарон сухан кунед»

2. ТЕХНИКАИ РОБИТАИ БАРГАШТАИ СОЗАНДА «МАН ПАЁМ ЊАСТАМ»

Як шеваи иртиботии бидуни хушунат мебошад, ки тавассути Маршал Б. Розенберг дар солњои 60-70-уми асри гузашта барои барњам додани ихтилофи наводї дар ИМА тањия шудаду дар солњои 80-90-ум васењ пањн гашта буд. Шеваи Розенберг барои бењтар намудани иртибот

дар Ӣар соӢаи зиндагї стандарти техникї гардид. Ин омўзиш фаќат як шеваву равиши сатӢиро медиӢад ва асосӢои онро дида мебарояд. Бо ин Ӣол ин асос метавонад ва бояд дар мавридӢои дигар амиќї ёбад.

Розенберг 4 принсипи иртиботи бидуни хушунатро матраӢ кард:

1. Мубодила намудани мушоӢидаӢои вазъият (бе таънаву мазаммат)
2. Вазъиятро мушоӢида намуда мубодила намудани эъсосоти худ
3. Фаъмондани ниёзӢои мо.
4. Ва баён намудани дархост ё таманниёт.

Барои шарӢу тавзеӢи корбурди (истифодаи) ин принсипӢо саволӢои зер оварда шудаанд:

1. Ваќте ман дидам, ки ту чї тавр бо ў аз дар берун баромадї...
2. Ман ғамгин шудам...
3. Зеро ки ман Ӣам мехостам бо ту равам, аммо ту нагуфтї, ки рафта истодаї...
4. Пас, шояд дафъаи оянда маро огоӢ кунед, ки кай ба рафтан омода мешавед?

Конкретная ситуация

Я

мои чувства

мои пожелания/
рекомендации

Вазъияти мушаххас **ман** **эъсосоти ман** таманниёти/тавсияӢои ман

3. SMART - маќсадӢо

МаќсадӢои SMART (SMART) барои кор бо љавонон Ӣам муфид буданд. Йавонон љадвалъоеро дўст медоранд, ки ба онӢо дар шаклдиӢии афкорашон ёрї мерасонанд. Ба љавонон, аз љумла бисёр ваќт барои фикр кардан сохтори андеша намерасад. Маъмулан, мағзи онӢо бо саволӢои зиёде банд аст, ки бояд, албатта, дар бораи онӢо биандешанд. Ӣамин тариќ чунин сохторӢо ба онӢо дар пайванд додани

андешањояшон ва қадам ба қадам, батадриљ фикр намудан ёрї мерасонанд.

Нусхањои зиёди модели SMART (SMART) вуљуд доранд. Мо бо варианти зерин кор мекунем, ки ба тарзи бењтарин ба мавзўъ ва ниёзњои мо мувофиќ аст:

S – Хос (мушаххас, муайян)

M – Ченшаванда

A – Љолиб

R – Воќеъбинона (мулоњизакорона)

T – Ваќти мањдуд

Модели маќсадноки SMART (SMART) барои идораи бизнес солњои 80-уми асри бист тањия шуда буд ва то имрўз дар бисёр равандњои корї истифода мегардад.

ВОСИТАЊОИ АРЗЁБИИ ДОНИШЊОИ АЗХУДШУДА, МАЊОРАТУ МАЛАКАЊО

Худбањодињии иштирокчиёни омўзиши Модули 1 оид ба мавзўи «Рушди шахсї/худшиносї» то/баъди омўзиши

1. Ман дар байни одамони бегона худро ноњинљор њис мекунам.

- а) хеле кам
- б) њама аз вазњият вобаста аст
- в) зуд-зуд

2. Ман хушбин

- а) бале
- б) на њамеша
- в) не

3. Ман мехостам кóбилиятњоеро, ки дигарон доранд, дошта бошам.

- а) бале
- б) гоњ-гоњ
- в) не, ман соњиби кóбилиятњои баландтаре њастам.

4. Ман камбудии зиёд дорам.

- а) ин рост аст
- б) шояд
- в) дурўѓ аст.

5. Барои ман то охир гўш кардани одаме, ки бо фикрњои ў розї нестам, душвор аст.

- а) бале
- б) гоњ-гоњ
- в) не, ман то охир гўш карда метавонам ва эњсосоти худро назорат мекунам.

6. Ман зуд њамаи сифатњои кáвию заифи худро номбар карда метавонам – агар инро аз ман бипурсанд.

- а) маълум шуд, ки то ин дам ман дар ин бора наандешида будаам
- б) ман сифатњои кáвию заифи худро намедонам
- в) ман њамеша таљлил мекунам ва сифатњои худро хуб медонам.

7. Ман мувофиќи меъёрњои SMART маќсадгузорї карда метавонам.

- а) не, ман мувофиќи меъёрњои SMART маќсадгузорї карда наметавонам.
- б) ман намедонам, ки SMART чист, ман танњо маќсадњоро менависам.
- в) бале, ман меъёрњои SMART-ро медонам ва маќсадњои ман бо онњо мувофиќанд.

МОДУЛИ 2

«ФАЪОЛНОКИИ ШАЪРВАНДИ / ИШТИРОКИ ШАЪРВАНДИ»

Мақсад: иштирокчиён фаъолнокии шаървандӣ ва масъулиятнокии худро баланд бардоштанд ва омодаанд идеяи сулҳ ва таъаммулпазириро дар ҷомеаҳои худ роҳандозӣ намоянд.

Вазифаҳо:

- Омӯзондани асосҳои иштироки шаървандӣ. Фарқ гузоштан байни мафҳумҳои иштироки шаървандӣ ва фаъолнокии шаървандӣ;
- Аз худ кунонидани дониш дар бораи волонтерӣ ва нақши он дар ҷомеа;
- Сайқал додани фаъмиш дар бораи ташкили команда ва мустақам намудани рӯњияи гурӯњӣ (командаӣ) дар байни иштирокчиён;
- Рушд додани сифатҳои сарвари иштирокчиён ва фароҳам овардани шароит барои худтаълиқунӣ.

ИСТИЛОҲО:

Ватандӯстӣ - принсипи ахлоқию маънаві, сиёсӣ ва эъсоси илтимоеӣ буда, мазмуни муъаббат, дилбастагӣ, садоқат ба Ватан ва ба хоҳири он тайёр будан ба қорномаҳо ва қурбониро дорад.

Шаървандӣ - мавқеи ахлоқӣ буда, дар эъсоси қарз ва масъулиятшиносӣ дар назди коллективи шаървандон, ки ба он вай тааллуқ дорад, зоњир меёбад. Яъне, шахс узви давлат, оила, донишгоњ, мактаб, ибодатгоњ, қорхонаи қасбӣ ва ё дигар ҷомеа буда, тайёр аст ҳуқуқ ва манфиатҳои инсонро аз ӯар гуна суиқасд нигоњ дорад ва њифз намояд.

«**Шаърванд будан**» чунин маъно дорад:

- мансуб будан ба давлат ва ё ҷомеаи шаървандии муайян ва дар ин ҷо доштани ҳуқуқу уњдадориҳои мушаххасу муайяншуда;
- иштирок доштан дар қорҳои умумӣ њамроњи шаървандони дигар, њамзамон бо онҳо њал намудани мушкилоти давлатӣ;
- назорат қардани фаъолияти намояндагони интихобшудаи ҳоқимият чун узви ҷомеаи шаървандӣ (мустақил аз даҳолати давлат ба соњаи

муносибатҳои озодона, ки имкони ташкили назорати ҷамъиятиро аз болои фаъолияти мақомоти ҳокимияти давлатӣ фароҳам меоварад).

«Иштироки шаҳрвандӣ»/«Фаъолнокии шаҳрвандӣ» - амали ташаббускоронаи шаҳрванд, ки ба ҷалби ҷомеаи шаҳрвандӣ барои қабули қарорҳои дар масъалаҳои илкомандаӣ, сиёсӣ, иқтисодӣ, назорат аз ҷараёни рафти илҳои онҳо, худидоракунии дар қорҷӯбаи ҷомеаи маҷалли равона шудааст.

«Масъулияти шаҳрвандӣ» - ин хислат ба рафтори шахс, шаҳрванд мансуб буда, дар омодагии ӯ барои иштироки фаъолона дар қорҳои ҷамъиятӣ ва давлатӣ, бошуурона истифода бурдани ҳуқуқу озодиҳои худ ва илҳои ундадоринояш, дар қобилияташ барои адои ин амалҳо ҳувайдо мешавад.

«Волонтерӣ» - фаъолияте, ки дар шакли қор ва хизматрасонӣ аз ҷониби шахсон ва ҷомеаи ҳуқуқӣ бо тартиби муқаррарнамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти волонтерӣ» (аз 19 сентябри соли 2013, № 1019, бо ворид қардани тағйирот аз 25 декабри соли 2015, № 1268) дар самти беҳдошти вазъи илтимоию иқтисодии давлат ва ҷомеа ба амал бароварда мешавад. Фаъолияте, ки аз тарафи гурӯҳи одамони бо идеяи умумӣ муттаҳидшуда баъри беҳбудии ҷомеа равона шудааст.

«Волонтер» - шахси воқеие, ки ихтиёран ва бо интихоби озод вақт, қор ва малакаи худро бемузд ва ё ҷуброни хароҷот бевосита ва ё ба воситаи ташкилотҳои ҷалбқунанда ба манфиати ҷомеа пешниҳод менамояд (ҚҶТ аз 19 сентябри соли 2013, № 1019, бо ворид қардани тағйирот аз 25 декабри соли 2015, №1268). Вай донишҷӯро барои ёри расондан ба одамони дигар ва муъити зист сарф месозад. Ба ниёзмандон ҷамғардӣ мекунад, раъми онҳоро меҳӯрад ва дар натиља қори муайянеро барои баровардани ниёзҳои онҳо, беътар қардани шароити мавҷудаи зиндагӣ ба субут мерасонад. Волонтер аз пайи манфиати моддӣ намеравад, барои қораш музд талаб намекунад, танҳо аз ҷиҳати маънавӣ қорнеъ меғардад.

ТАҶҶИЗОТ:

- Қораз, флипчарт, тахтаи сағед барои бо бӯр ё маркер навиштан, маркерҳои/бӯр;
- Барои машқ – қоразии ранга, маркерҳои, қаламҳои ранга, як қалоба ришта, мақарони «спагетти», пластилин, рангҳои барои расмқашӣ, скотчи (қаспи)

коғазї, тўбњои резинї, сабад барои коғазњо, истаконњои пластикї, найчањои пластикї, тухм, пахта.

- Барои иштирокчиён – дафтар, худкор (ручка) барои сабт дар дафтар.

ДАВОМНОКИИ МОДУЛ: 10,3 соати академї

РАФТИ ОМЎЗИШ АЗ РЎИ МОДУЛИ 2.

«ФАЪОЛНОКИИ ШАЪРВАНДЇ / ИШТИРОКИ ШАЪРВАНДЇ»

БАХШИ МУЌАДДИМАВЇ (ваќти умумї 20 даќиќа)

1. **Хайрамаќдами иштирокчиён (10 даќиќа)**

Омўзгор иштирокчиёнро хайрамаќдам мегўяд, бо мавзўи модули шинос менамояд ва пеш-тестњоро (тестњое, ки ќабл аз дарсњои модули пур мекунад) барои пур кардан таќсим мекунад (ба бахши «**Воситањои бањодињии донишњои азхудшуда, мањорат ва малаќањо**» нигаред).

Сипас, омўзгор аз иштирокчиён хоњиш менамояд, ки давра гиранд. Ў ба онњо калобаи риштаро нишон дода, дастурро мефањмонад: «Ман калобаро ба яке аз иштирокчиён мепартоям ва ин шахс бояд худро шинос намояд ва интизорињои худро аз дарс иброз дорад. Њар касе, ки калобаро гирифт, риштаи калобаро мекушояд ва пеш аз партофтани калоба ба нафари дигар, нўги риштаро дар дасташ нигоњ медорад. Њамин тариќ, ъар яке аз иштирокчиён бо навбат интизорињои худро аз ин модули мегўяд».

Омўзгор нахустин шуда худро шинос менамояд, интизорињои худро иброз медорад ва калобаро ба яке аз иштирокчиён мепартояд, шахси навбатї ин амалро идома медињад ва ъамин тавр ин амал то ба иштирокчиї охири расидани калоба идома меёбад. Иштирокчиён бо навбат калобаи риштаро ба якдигар мепартоянд, касе, ки онро ба даст мегирад, худро шинос мекунад, аз интизорињояш сухан меронад ва калобаро ба нафари навбатї мепартояд, вале риштаро дошта меистад. Дар баробари ин аз тарафи ёвари (ассистенти) омўзгор интизорињои иштирокчиён дар флипчарт сабт карда мешаванд.

Баъди он ки ъар як иштирокчиї худро шинос кард, омўзгор пешнињод менамояд, ки торњои риштаро ба замин гузоранд. Сипас, омўзгор мепурсад: «Торњо чи гуна ба назар мерасанд? Ваќте ки шумо ба торњо

менигаред, шумо чиро мебинед?»). Иштирокчиёни хоёишманд андешаёояшонро ба дигарон баён медоранд.

Дар охири машгулият омўзгор бо назардошти мушоёидаёои иштирокчиён ва мақсади омўзиш машкро натиљагирӣ менамояд ва, ҳамчунин, андешаёояшро дар хусуси дўстӣ, кори якљоя дар команда, муошират ва муносибати тарафайн накл мекунад. Омўзгор љавоби иштирокчиёнро мешунавад, аз андешаёои онњо хулоса мебарорад ва барои иштирокашон ба онњо миннатдорӣ изњор менамояд.

2. Маълум намудани(ошкор кардани) интизориёои иштирокчиён (10 даќика)

Омўзгор иштирокчиёнро бо мақсади дарс шинос менамояд ва аз онњо хоёиш мекунад, ки дар вараќчаёои ранга интизориёои худро навсанд. Омўзгор љавобёои иштирокчиёнро таълил менамояд ва бо иштирокчиён муёокима мекунад, ки дар чорчўбаи модул кадом интизориёоро амалӣ намудан мумкин асту кадомашонро не.

Сессияи 1. «Иштироки шањрвандӣ. Шакл ва намудёои зоњир намудани масъулияти шањрвандӣ» (ваќти умумӣ 135 даќика)

1.1. Мубоњиса бо иштирокчиён (15 даќика)

Омўзгор бо иштирокчиён мавзӯи ватандўстиро муёокима мекунад, мепурасад, ки онњо маёнои «ватандўстӣ» - ро чӣ гуна мефаъманд. Бањсро бурда муёокимаро таълил менамояд ва саволёои ёридиёанда медињад. Саволњо фаъмиши дар сатњи ибтидоӣ доштаи иштирокчиёнро оид ба ватандўстӣ ва шаклёои зоњиршавии онро кушода медињанд. Дар ваќти муёокима аз тарафи иштирокчиён эътимол чунин љавобњо шунида шаванд:

1. «Ватандўстӣ – ин сухан гуфтан ба забони давлатӣ»
2. «Ватандўстӣ – ин зиндагӣ дар Тољикистон ва эътиром намудани анъанаву расму оинёои миллӣ»

Дар навбати худ омўзгор барои аёамияти мафъуми «ватандўстӣ»-ро васеъ фаъмидани иштирокчиён саволёои ёридиёанда медињад:

1. Ватандўстӣ барои шумо чист?
2. «Агар шумо аз назди колонкаи обгирӣ гузареду бинед, ки љумаки он кушода асту об бефоида љорист, шумо бепарво гузашта меравед? Ё

меистеду љумаки обро мањкам менамод? Инро ватандўстї њисоб мекунед?

3. Агар шумо колонкаи обгириро мањкам намудед, оё ин мањнои онро дорад, ки шумо ба захирањои оби кишвар бо эњтиёт муносибат менамод? Ин ватандўстист? Барои чї? Барои он ки фаъолиятњои мушаххасе њастанд, ки муносибати моро нисбат ба Ватани мо, ба захирањои он нишон медињанд.

4. Ватандўст оё метавонад, ки муњити атрофро ифлос намояд, партовро ба љойи ростодада партояд, ба харобкорию меросњои санъат ва маданият даст занад? Барои чї? Барои он ки инсон, шахсе, ки ватанањро дўст медорад, ба заминаш мењр дорад, наметавонад онро ифлос намояд ва ё ба љомеа зараре расонад.

Баъди муњокима омўзгор иштирокчиёно ба хулосае меорад, ки ватандўстї – ин Садоќат ва Муњаббат ба сарзамини худ, ба халќи худ ва бањри манфиатњои Ватани худ омода будан ба њама гуна ќурбонї ва корнамої ва, пеш аз њама, ќўшишњои мушаххас бањри некуањволии мамлакат ва љомеа мебошад. Ва, сипас, ба муњокимаи мафњуми навбатї – шањрвандї мегузарад. Таъкид менамояд, ки њисси шањрвандї доштан ин мањнои мавќеи шањрвандї доштани шахс аст, шањрванд бояд дар рушди љомеа сањм гузорад ва масъулият эњсос намояд, бо њамин роњ аз њам чї гуна фарќ доштани ватандўстї аз шањрвандиро шарњу эзоњ медињад.

Ватандўстї – эњсоси садоќат, муњаббат ба давлати муайян, ба забон, таърих, маданият ва ғ. мебошад. **Шањрвандї** – мавќеи шахс аст, ки мањнои он нисбат ба мамлакат хеш ва имрўзу ояндаи он њис кардани масъулият ва ќарз мебошад.

Бо њамин роњ омўзгор мегўяд, ки имрўз онњо мавзўи шањрвандиро дида мебароянд, зеро мањз рушди мавќеи шахс, ки зимнан эњсоси ќарздорї ва масъулиятро дар назди мамлакат дар назар дорад, сифати муњими шањрванд барои рушди љомеаи неруманди тараќќикарда ва демократї ба шумор меравад.

1.2. Лексияи кўтоњ (25 даќиќа)

Омўзгор бо ёрии муаррифӣ ба иштирокчиён аҳамияти истилоҳҳои зеринро фаҳмонда медиҳад:

«Ватандӯстӣ» - ин меъёри ахлоқию маънавӣ, принсипи сиёсӣ ва эҳсоси илтимои буда, маънояш муъаббат, дилбастагӣ, садоқат ба Ватан ва тайёр будан ба қорномаҳо ва қурбон шудан дар роҳи ғимояи Ватан аст.

«Шаҳрвандӣ» - мавқеи ахлоқӣ буда, бо эҳсоси қарз ва масъулиятшиносии шахс дар назди коллективи шаҳрвандон: давлат, оила, донишгоҳ, мактаб, масҷид, қорхонаи касбӣ ва ё дигар ғомеа, ки ба он вай тааллуқ дошта, тайёр аст ҳуқуқ ва манфиатҳои инсонро аз ҳар гуна суиқасд нигоҳ дорад ва ғифз намояд, зоғир мегардад.

«Шаҳрванд будан» чунин маъно дорад:

- мансуб будан ба давлат ва ё ғомеаи шаҳрвандии муайян ва дар ин ғо доштани ҳуқуқу уҳдадорӣҳои мушаххасу муайяншуда;
- иштирок доштан дар қорҳои умумӣ ғамроғи шаҳрвандони дигар, ғамзамон бо онҳо ғал намудани мушкилоти давлатӣ;
- назорат қардани ғағолияти намояндағони интиҳобшудаи ҳоқимият чун узви ғомеаи шаҳрвандӣ (мустақил аз дағолати давлат ба соғаи муносибатҳои озодона, ки имқони ташқили назорати ғамғиятиро аз болои ғағолияти мақомоти ҳоқимияти давлатӣ ғароғам меоварад).

«Иштироки шаҳрвандӣ»/«Ғағолноқии шаҳрвандӣ» - амали ташаббусқоронаи шаҳрванд, ки ба ғалғи ғомеаи шаҳрвандӣ барои қабули қарорҳо дар масғалаҳои илтимои, сиёсӣ, иқтисодӣ, назорат аз ғараёни рағти ильрои онҳо, ҳудидорақунӣ дар чорчўбаи ғомеаи мағалли равона шудааст.

«Масғулияти шаҳрвандӣ» - ин ҳислат ба рағтори шахс, шаҳрванд мансуб буда, дар омодағии ў барои иштироки ғағолона дар қорҳои ғамғиятӣ ва давлатӣ, бошууруна истиғода бурдани ҳуқуқу озодиҳои худ ва ильрои уҳдадорӣояш, дар қобилияташ барои адои ин амалҳо ҳувайдо мешавад.

Омўзгор ба иштирокчиён шаклҳои зоғир шудани ширқати шаҳрвандиро меғағмонад ва барои дурусттар дарқ намудани мағғуми ширқати шаҳрвандӣ наворҳои ҳурди видеойро намоиш дода, муғоқимаро идома медиҳад:

1. Дар бораи ширкат дар интихоботъо
<https://www.youtube.com/watch?v=JG4sUNbDWEc>

2. Дар бораи ташкил кардани ташаббусъои лавонон
<https://www.youtube.com/watch?v=hMST02mckyw>

3. Дар бораи ширкат дар муъокимаи буъет
<https://www.youtube.com/watch?v=NFCLkdcG7V4>

4. Дар бораи мурулбият ва дархостъои онлайнӣ
<https://www.youtube.com/watch?v=9WC44yuuE40>

Омӯзгор шаклҳои зоғир гаштани ширкаткунии шағрвандиро бо ёрии муаррифи фаҳмонда мединад ва ба сессияи навбатӣ мегузарад.

1.3. Машқи «Љазираи беодам» (45 дақиқа)

1.3.1. Кори гурӯҳӣ (25 дақиқа)

Омӯзгор машқи «Љазираи беодам» - ро мегузаронад ва дастури зеринро шарҳ мединад: «Тасаввур намоед, ки шумо баъди шикасти кишти ба љазираи беодам афтодед. Дар 20 соли наздик шумо ба хонаатон баргашта наметавонед. Ба шумо зарур меояд, ки барои пеш бурдани зиндагӣ шароити созгоре муайён созед, то ки ӯар кадоми шуморо он қонеъ карда тавонад. Шумо имкон доред:

А) Њаёти љамбиятӣ барпо кунед (созмон додани ташкилот, тақсим кардани ундадориҳо ва нақшҳо);

Б) Малъмӯи қоидаҳои бо назардошти 10 қоидаи аз ӯама асосӣ ва муъими тарзи зист дар љазира муайян кунед.

Шумо дар илҳои шартҳои бандҳои «А» ва «Б» пурра озод мебошед.

Барои иљро кардани машќ ба иштирокчиён 20 даќика ваќт дода мешавад.

ТАВСИЯЊО БА ОМЎЗГОР

Дар њолате, ки агар иштирокчиён ба иљрои вазифа он ќадар хуб сарфањм нарафта бошанду оѓози кор барояшон душворї кунад, метавонед саволњои ёрирасон дињед, то ки бо роњнамоии онњо иштирокчиён ба муњокима сар кунанд. Масалан, «Кї давлатро идора мекунад?». «Вазифаи вай чї ном дорад?». «Кї ўро интихоб менамояд?» ва ғайра ва њоказо.

Баъди он ки иштирокчиён хуб омода мешаванд, омўзгор аз онњо хоњиш менамояд, ки ба муаррифї сар кунанд. Сипас, омўзгор ба муњокима мегузарад.

Саволњо барои муњокима (20 даќика)

- Ваќти ќабули ќарор оё њама ширкат дошт?
- Барои чї њама ширкат накард, шумо чї фикр доред?
- Оё бояд њама ширкат мекард? Чаро?
- Кї дар муњокима пешсаф буд?

- Кі масъулиятро ба зимма гирифт?
- Оё гуфтан мумкин аст, ки сарварі ва масъулият бо Һамдигар алокаманданд?

• Дар Һамбияти мо корњо чї гуна ба роњ монда шудааст? Оё мо Һамин тавр фаълоне дар Һаёти Һомеа карор кабул менамоем?

• Дар Һомеа кадом равандњо вуљуд доранд, ки мо - шаървандон дар рафти онњо карор кабул менамоем? (Һавобњои эњтимолї: ширкат дар интихобот ва рајпурсињо, ширкат дар муњокимаи буљет, маљлисињо, Һамњомадњои дењот).

Омўзгор рафти машќро натиљагирї мекунад ва ба иштирокчиён мефањмонад, ки дар рафти машќ Һамаи иштирокчиён ба мисли шаървандони як Һомеа – сокинони Һазира баромад карданд. Иштирокчиён Һамчун як Һомеаи иборат аз шаървандон баромад намуданд, Һар яке наќши муайяно бозї кард ва дар ноилгардї ба манфиатњои умумї – обод намудани Һаёт дар Һазира уњдадории муайяно ба зимма дошт. Омўзгор машќи иљрошударо бо зиндагии имрўза муќоиса менамояд, ки дар Һаёт Һам Һар як шаърванди мамлакат наќши муайяно бозї мекунад, ба зимма уњдадорї дорад ва бояд дар Һаёти созандаи кишвараш фаълоне иштирок кунад.

Сипас, омўзгор бори дигар Һамроњи иштирокчиён дарки мафњумњоеро ба монанди иштироки шаървандї/фаълнокии шаървандї ва масъулияти шаървандї дар мисоли машќи «Һазираи беодам» мустањкам менамояд.

1.4. Лексияи кўтоњ (15 даќиќа)

Омўзгор барои иштирокчиён Зинапои иштирокро, ки аз 8 зинаи иштироки Һавонон иборат аст, рўнамої (муаррифї) мекунад. Баъд омўзгор Һар як зинаро, аз зинаи якум сар карда то 8 – ум, бо истифодаи мисолњо, ки пешакї тайёр намуда буд, шарњ медињад. Ин барои тайёр кардани мисолњо иборат аз ду матн ёрї мерасонад, масалан, оила ва Һомеа, ки барои иштирокчиён шинос аст. Омўзгор барои Һар як зинаи Зинапои иштирок мисоли Һаётї меорад (ба бахши «Маводи кории таќсимотї» нигаред).

1.5. Супоришиҳои амалӣ дар гурӯҳҳо (20 дақиқа)

Омӯзгор иштирокчиёно ба гурӯҳҳои 3 – 4 – нафарӣ тақсим менамояд. Баъд дастур медиҳад, ки аз иштироки ҷавобон дар ҳаёти ҷамъиятӣ мисолҳо (кейс) ба ёд оранд. Ҳар як иштирокчии гурӯҳ дар назди дигар аъзои гурӯҳ як мисоли ҳаётӣ меорад. Баъди шиносӣ бо ҳамаи мисолҳо дар гурӯҳҳо, омӯзгор хоёниш менамояд, ки аз ҳар гурӯҳ як мисол интихоб намоянду дар қорт бинависанд ва муаррификунандаро интихоб намоянд. Баъди рӯнамоии мисолҳои иштироки ҷавобон, омӯзгор ба муаррификунанда ва гурӯҳи ӯ саволҳои зеринро медиҳад:

- Шумо дар қадом зинаи нардбон мисоли гурӯҳи худро ҷой доданӣ ҳастед?
- Шумо дар қадом зина будан меҳастед?
- Ба шумо чӣ дарқор/ шумо чӣ қор қарда метавонед, то ки ба зинаи дилхоҳ бароед?

Омӯзгор супориши амалӣро бо муҳокима ба охир мерасонад.

Саволҳои барои муҳокима (15 дақиқа)

- Аз муаррифии мисолҳои шумо чӣ ҳулосаҳо баровардан мумкин аст?
- Ҳаёти ҳаррӯзаии муқаррарии худро таълил намуда, гуфта метавонед, ки оё имконияти беҳтар қардани ҷараёни иштироки ҷавобон дар зиндагии имрӯза вуҷуд дорад? Чӣ тавр онро беҳтар қардан мумкин аст?
- Барои чӣ иштироки ҷавобон дар равандҳои илтимӯӣ муҳим аст?
- Оё ҷавобон дар раванди қабули қарорҳо дар ҷомеаи мо иштирок мекунанд? Барои чӣ шумо ин тавр меҳисобед?
- Аз машқи мазқур чӣ гуна сабақи муҳим гирифтад?

Сессия 2. «Волонтёры, њамчун шакли иштироки ихтиёри шаървандӣ» (ваќти умумӣ 90 даќика)

2.1. Њуљуми зеънӣ (10 даќика)

Омўзгор бо усули њуљуми зеънӣ аз иштирокчиён мепурсад, ки онњо мафъуми «волонтёр»-ро чӣ тавр мефаъманд? Дар ваќти њуљуми зеънӣ омўзгор саволњои зеринро медињад:

- Волонтёры чӣ гуна кор аст?
- Кӣ волонтёр шуда метавонад?
- Шумо худро дар наќши волонтёр санљидаед? Аз талърибаи худ наќл кунед.

Омўзгор аз ёвараш хоњиш менамояд, ки фикри иштирокчиёнро бинависад ва худ ба онњо маънои истилоњи «волонтёр» ва таърихи баромади онро мефаъмонад.

2.2. Лексияи кўтоъ (15 даќика)

Омўзгор иштирокчиёнро бо кори волонтёры, таърихи пайдоиши он шинос менамояд. Мефаъмонад, ки волонтёр кист? (Ба бахши «**Маводи кори таксимотӣ**» нигаред).

2.3. Намоиши видеоӣ оид ба талърибаи волонтёры дар байни љавонон (15 даќика)

Сипас, омўзгор иштирокчиёнро оид ба талърибаи пешќадами волонтёры бо ёрии маводи видеоии зерин шинос менамояд:

1. Лоиъаи фаромарзӣ байни Қирғизистону Тољикистон «Њамкории наздимарзӣ барои суљби пойдор ва њамдигарфаъмӣ», ки аз тарафи “Youth of Osh” роњандозӣ шудааст.

<https://www.youtube.com/watch?v=Z6rRgeEJsR4>

2. Дар бораи Ҳафтаи некӣ дар вилояти Ботканди Қирғизистон <https://www.facebook.com/watch/?v=652681645160971>

Баъди намоиш додани наворҳои видеоӣ омӯзгор сессияро бо муҳокима ҷамъбаст менамояд.

Саволҳои барои муҳокима (15 дақиқа)

- Оё волонтер будан лозим аст? Барои чӣ?
- Волонтерӣ ба рушди сифатҳои шахси чӣ хел таъсир мерасонад?
- Кӣ волонтер шуда метавонад? Барои волонтерӣ маъдудияти синни миллӣ, ҷинси вуҷуд дорад?
- Волонтерӣ чӣ тавр ба рушди ҷомеа ва ё мамлакат таъсир мерасонад?
- Агар ҳама волонтерӣ кунанд, Тоҷикистон чӣ гуна хоҳад шуд?

2.4. Машиқи «Қаҳваҳои сулҳовар» (20 дақиқа)

Омӯзгор иштирокчиёро ба 4 гурӯҳ тақсим намуда хоҳиш мекунад, ки чунин бигӯянд: «Ман волонтер шудан мехоҳам». Баъд мегӯяд, ки дар 4 гурӯҳ аз рӯи калимаҳои: 1. «Ман». 2. «волонтер». 3. «шудан». 4. «мехоҳам» тақсим шаванд. Омӯзгор пешаки 4 флипчартро бо номи 4 калима дар ғӯшаҳои гуногуни синф ҷой медиҳад. Ӯ аз гурӯҳҳои хоҳиш менамояд, ки мувофиқи чунин низом тақсим шаванд:

1. Экология барои команди - «Ман»
2. Сулҳоварӣ - барои команди «волонтер»
3. Кор бо гурӯҳҳои осебпазир (одамони маъҷубиятдошта, куҷансолон ва ғайра) барои гурӯҳи - «шудан»
4. Фарҳанг - барои гурӯҳи - «мехоҳам».

Нар гурӯъ бояд дар флипчарти гӯшаи худ идеяшро оид ба он ки чӣ хел бо ёрии волонтерӣ мушкилоти мављударо ҳал кардан мумкин аст, бинависад. Омӯзгор ба гурӯъҳо барои ин кор 10 дақиқа вақт медиҳад.

Баъди тамои шудани вақти лӯдогардида омӯзгор хоёиш менамояд, ки нар кадом гурӯъ барои муаррифии идеяҳои дар флипчартҳои навишташуда як нафарро таъин кунад. Омӯзгор ба гурӯъҳо супориш медиҳад, ки дар тӯли 10 дақиқа ба дигар гурӯъҳо таширф оранд ва муаррифии онҳо ро бишнаванд. Баъди он гурӯъҳо метавонанд идеяҳои иловагии худро иброз доранд ва муаррирфар дар навбати худ идеяҳои навро навишта мегирад. Кор дар шакли «Канваҳои сулвоар» то дами ба назди муаррирфари худ нозир шудани нар гурӯъ идома меёбад.

Омӯзгор сессияро бо муёкима лямбабаст менамояд.

Саволҳо барои муёкима (15 дақиқа)

- Кор дар гурӯъи шумо чӣ тавр сурат гирифт?
- Идеяҳои гурӯъи шумо то кадом андоза илрошавандаанд?
- Барои илро кардани идеяҳои шумо чӣ халал мерасонад?
- Оё иловаҳои дигар гурӯъҳо манфиатбахш буданд?
- Оё интизор шудан зарур аст, ки идеяҳои шуморо давлат амалӣ намояд?
- Аз ин машк ба кадом хулоса омадан мумкин аст?

Сессияи 3. Команда ва командасозӣ (вақти умумӣ 90 дақиқа)

3.1. Нуълуми зеёнӣ ва мубоёнса бо иштирокчиён (30 дақиқа)

Омўзгор аз иштирокчиён мепурсад, ки онъо калимаи «команда» - ро чї тавр мефаъманд? Андешаҳои иштирокчиёнро шунида, омўзгор онъоро ба 4 гурӯҳ тақсим мекунад. Ёар команда менависад, ки қор дар команда чї гуна бояд ба роҳ монда шавад, то ки он ба муваффақият соғиб гардад? Омўзгор бо ишора ба калимаи «команда»-ро муаррифи намудани иштирокчиён сессияро натиљагирї мекунад ва шарҳ медиҳад, ки команда қист ва аз гурӯҳ бо чї фарқ мекунад.

Команда - гурӯҳи одамонест, ки соғиби тальрибаҳои зиёди гуногун мебошанд, дар қорабиниҳои иштироки фаълони сатҳи олі доранд, барои ба даст овардани мақсадҳои умумӣ уьдадориҳои гуногунро иљро мекунанд. Команда мақсади умумӣ ва методикаи/услуги қори мувофиқашуда дорад.

Гурӯҳ – љамъи одамонест, ки манфиатҳо ва интизориҳои худро нисбат ба якдигар доранд.

3.2. Маши «Партофтани тухм» (35 дақиқа)

3.2.1. Қор дар гурӯҳи (20 дақиқа)

Омўзгор иштирокчиёнро ба 3 гурӯҳ тақсим мекунад. Йудо намудани иштирокчиёнро омўзгор метавонад бо ёрии бозии «Атомҳо» ба љо орад.

Ў аз иштирокчиён хоғиш менамояд, ки давра гиранд, сипас қоидаҳои бозиро шарҳ медиҳад. Вақте ки омўзгор мегўяд: «Атомҳо љамъ мешаванд...» ва шумораро ба забон меорад, он гоғ иштирокчиён бояд зуд мувофиқи шумораи номбаршуда љамъ шаванд. Омўзгор бозиро сар мекунад ва командаи навбатиро меҳонад:

1. Атомҳо љамъ мешаванд: 3 – нафарї;
2. Атомҳо љамъ мешаванд: 4 – нафарї;
3. Атомҳо љамъ мешаванд: 2 – нафарї;
4. Атомҳо љамъ мешаванд: 5 – нафарї.

Иштирокчиён дар он гурӯҳи мемунанд, ки аз 5 нафар ташкил шудаанд ва љамин тарз 3 гурӯҳ ташкил қарда мешавад.

Омўзгор аз 3 гурўњ хоњиш менамояд, ки ба паси 3 мизи дар як катор гузошташуда гузаранд ва ба командањо бо шумораи баробар мавод медињад, аз лўмла: истаконњои пластикї, найчањои пластикї, тухм, пахта, скотч. Омўзгор аз њамаи гурўњњо хоњиш мекунад, ки стратегияи печондани тухмро муњокима намоянд, то ки тухм нашиканад. Командае ғолиб доништа мешавад, ки тухмро намешиканад.

Барои муњокима омўзгор 5 даќиќа ваќт медињад. Баъд омўзгор хоњиш менамояд, ки дар тўли 2 даќиќа шахсеро интихоб намоянд, ки вай аз номи команда баромад карда тухмро мепечонад. Одатан аъзои баъзе гурўњњо бо њам маслињат мекунанд ва намояндашонро интихоб менамоянд, вале баъзе иштирокчиёне њам њастанд, ки маслињат намекунанд ва худро пешнињод менамоянд. Баъди он ки 3 гурўњ намояндаи худро муайян мекунад, омўзгор онњоро аз бозї мебарорад. Омўзгор барои он аввалин намояндањоро аз бозї мебарорад, ки онњо асосан сарварњои ғайрирасмї мебошанд ва дар гурўњ худро аз дигарон баландтар мењисобанду бо аъзои гурўњ маслињат намекунанд.

Омўзгор бори дуум аз гурўњњо хоњиш мекунад, ки дар тўли 2 даќиќа намояндаи худро интихоб намоянд. Омўзгор аз намояндагон хоњиш мекунад, ки дар паси мизњое, ки њар гуна мавод гузошта шудаанд, лўй бигиранд. Аз иштирокчиёни боќимонда хоњиш менамояд, ки аз назди мизњо дуртар раванд.

Омўзгор аз иштирокчиён хоњиш менамояд, ки ба оромї риоя намоянд ва ба намояндагони гурўњњо лўќма надињанд. Ў барои иљрои вазифа 2 даќиќа ваќт лўдо мекунад. Омўзгор мустаќками тухмро санљиданї шуда онро аз баландї ба фарш мепартояд.

Машќ бо муњокимаронї ба охир мерасад.

Савольњо барои муњокима (15 даќиќа)

- Таассуроти шумо аз машќ чї гуна аст?
- Барои ғолиб / мағлуб шудани шумо чї ёрї / халал расонд?
- Кї дар командаи шумо пешсафї мекард ва барои чї?

- Шумо чї андеша доред, барои чї омўзгор волонтерони аввалинро аз бозї берун кард? Шумо чї тавр қарор қабул кардед?
- Аз ин машқ чї хулоса баровардан мумкин аст?

3.3. Омилҳои асосии дастрасї ба муваффақият (25 дақиқа)

3.3.1. Лексияи кўтоњ (15 дақиқа)

Лавобҳои иштирокчиёро дар вақти муҳокима ҷамъбаст карда, омўзгор оид ба омилҳои, ки барои дар ҳайати команда комёб гаштан таъсир мерасонанд, лексияи кўтоњ мехонад.

1. Ҳамаи аъзои команда бояд дар ташкил кардани команда саҳм гузоранд ва барои ба комёбї ноил гаштан, масъулият эҳсос намоянд. Набудани масъулият имконияти пайдо шудани ҳолати «мушоҳидачї» - ро ба миён меорад ва шахс аз раванди кор дур мешавад.
2. Ҳамаи аъзои команда бояд ба омўхтаи ва таълил намудани ҳодисаҳои дар дохили гурӯҳ ба миёномада кўшиш кунанд ва ба маъсулнокии ҷаҳолияти гурӯҳї баҳо диҳанд. Зарур аст, ки пайваста равандҳои ҷориро дар команда таълил намоянд ва баҳо диҳанд, ки чї тавр команда аз илҳои вазифаҳои бамиёнгузошта мебарояд, кадом мушкилиҳо вуљуд доранд ва ба чї бояд тавалљуи зоғир кард. Команда – ин организми зинда аст, ҳар як комёбї ё нобарорї маънои онро дорад, ки бояд ҳатман на танҳо он чизе, ки дар команда хуб илҳро мешавад, балки тарафҳои сустро низ омўхта, чї тавр онро беғтар кардан даркор, таълил карда шаванд.
3. Ташкил кардани сохтори команда бе даъвати маълуми умуми намегузарад. Барои команда муколамаи зинда хеле зарур аст, зеро ҳангоми суғбат аъзои команда табодули иттилои мекунанд, ҳамкориро беғтар ба рои мемонанд.
4. Ташкил кардани команда – ин ҷорабинии яқвақта нест, балки раванди дарозмуддат асту дар ниҳоди худ ташхис, банақшагири, амалишавии ҷаҳолият ва баҳогузори натиљаҳои фаро гирифтааст.

Барои самаранок гузарондани муҳокимаи гурӯҳї омўзгор амалҳои зеринро пешниҳод месозад:

- ба даст овардани ризоят дар бораи мақсадно, нақшаҳо, нақш ва роҳҳои дарёфти қарорҳо ва, Ҳамчунин, дар бораи қоидаҳои асосии гурӯҳҳо;
- шаффофсозии раванди (љараёни) қор, робитаи баргашта (алоқаи баръакс, баргарданда);
- Љалб қардани диққат ба Ҳамдигарфаҳми ва ризоят, на ба зиддият;
- «Бумеранг» - баргардондани савол ба шахси саволдода;
- пурсидан ва посух додан, дар гурӯҳ чӣ Ҳодиса мегузарад: «Ба фикрам, мо оғишта қор мекунем. Ба мо чӣ халал мерасонад?».
- диққати гурӯҳро ба вазифаи гузошташуда љалб намудан;
- истифода бурдани Ҳазлу шӯҳӣ.

Баъд омӯзгор ба иштирокчиён дар бораи хеле муҳим будани қори командавӣ навори видеоӣ намоиш медиҳад ва сессияро бо муҳокима љамъбаст менамояд.

Саволҳои барои муҳокима (15 дақиқа)

- Қор дар Ҳайати команда чӣ тавр ба рушди сифатҳои шахсӣ таъсир мерасонад?
- Қадом қорҳои хатарнок қомандаро заиф қарда метавонанд?
- Чӣ бояд қард, то қи ин хатарҳо аз байн бардошта шаванд?
- Дар қульо ва бо қӣ шумо метавонед донишҳои қирифтаатонро истифода баред?
- Аз сессияи «Қоманда ва қомандасозӣ» ба қадом хулоса омадан мумкин аст?

Сессияи 4. «Сарварӣ ва рушд додани сифатҳои сарварӣ» (вақти умумӣ 60 дақиқа)

4.1. Кори фардї ва мубоъиса бо иштирокчиён (15 дақиқа)

Омўзгор хоёиш менамояд, ки яктої корти ранга гирифта, дар ӯар яки онҳо як сифати асосиеро, ки ба фикрашон сарвар бояд онро дошта бошад, нависанд.

Иштирокчиён дар ӯар корт як сифатро навишта ба омўзгор месупоранд. Омўзгор кортҳоро мувофиқи аъамияташон ба тартиб оварда онҳоро дар флипчарт мустаъкам менамояд. Баъд омўзгор слайдҳои тайёркардаашро бо чанд сифати муайянкунандаи сарварї намоиш медиҳад ва аз иштирокчиён хоёиш менамояд, ки онҳоро хонанд.

Лидер – (аз англ. Leader – пешсаф, яқум, дар сафи пеш раванда) – шахсест, ки дар ин ё он гурӯҳ (ташкилот) эътироми баланд, обрӯи эътирофшуда дорад, таъсиргузор аст. Ӯ ҳамон узви гурӯҳ аст, ки аз ӯи дигар ӯуқуқи вайро барои қабули қарорҳои масъулиятнок дар ҳолатҳои барои гурӯҳ муҳим, эътироф мекунад. Яъне шахсияти нисбатан соҳибобрӯест, ки дар ташкили фаъолияти яқлоя ва танзими муносибатҳои ҳамдигарї дар гурӯҳ нақши марказиро мебозад.

4.2. Намоиши видеої дар бораи сарварї (20 дақиқа)

Омўзгор дар бораи сарварон навори видеої намоиш медиҳад. Баъд бо иштирокчиён онҳоро муҳокима менамояд, яқлоя таълил мекунад ва сифатҳои асосии сарварони таърихро, ки дар бораашон аз навор иттилоъ гирифтанд, дар варақ менависанд.

1. Нутқи Мартин Лютер Кинг

<https://www.youtube.com/watch?v=tHbaEToWa78&t=17s>

2. Эпизод аз мултифилми «Немо»

<https://www.youtube.com/watch?v=RppXFbmk9U>

Сипас, иштирокчиён ин сифатҳоро мехонанд ва омўзгор ба муҳокима оғоз мекунад. Ӯ ба иштирокчиён саволҳои ёридиҳанда

медињад, то ки дарљаи фаъмиши онњоро нисбат ба сарварї даќик намояд:

1. Барои чї одамон аз пайи сарварон мераванд?

Љавобњои мавриди интизор: барои он ки онњо дорои истеъдоданд, дар байни омма мањорати сухан кардан доранд, фармон дода метавонанд ва ғайра.

2. Кадом сифатњо одамонро бештар ба сарвар љалб менамоянд?

Љавобњои мавриди интизор: намуди зоњирї, мањорати нотикї, тальриба, малака ва ғайра.

3. Сарварро аз ғайрисарвар чї фарќ мекунонад?

Љавобњои мавриди интизор: аз паси сарвар одамон меоянд, ба гапи ў гўш мекунанд, вай метавонад дигаронро идора намояд ва ғ.

Љавобњои иштирокчиёно натиљагирї карда, омўзгор нишонањои асосии сарварро мефаъмонад.

1. Дар нињоди сарвар бояд идея ва маќсад бошанд. Идеяе, ки сарвар дорад, дигаронро љалб менамояд ва одамон онро дастгирї мекунанд. Дар навбати аввал сарвар бояд ба идеяи худ бовар дошта бошад. Агар сарвар бо ин идея саргарм бошад, он гоњ метавонад дигаронро шавќманд созад. Омўзгор иштирокчиёно бовар мекунонад, ки њар яки онњо метавонад сарвар бишавад, агар идеяе дошта бошад, ки шавќи дигаронро ангехта тавонад. Барои сарвар шудан ба иштирокчиён зарур аст, ки нахуст дар ташаккул додани идея зањмат кашанд.

2. Сарвар бояд наќша дошта бошад. Вай бояд дар њар сония донад, ки кадами оянда чї гуна мешавад ва бар дўши худ масъулиятро бигирад.

3. Сарвар бояд њама ваќт аз худ неќбинї ва бовариро зоњир созад.

4. Сарвар бояд бо дигарон забон ёфта тавонад.

5. Сарвар дар иљрои корњое, ки ба дигарон тарѓиб мекунад, худ бояд намуна бошад.

4.3. Муайян кардани услуби сарварї ва сарвари расмї/ғайрирасмї (25 дақиқа)

4.3.1. Лексияи кўтоъ (5 дақиқа)

Омўзгор ба иштирокчиён мефаъмонад, ки сарварї метавонад дар як вақт расмї ва ғайрирасмї бошад:

Сарвари расмї – раванди таъсиррасонї ба одамон аз рӯи вазифаи ишѓолнамуда;

Сарвари ғайрирасмї – раванди таъсиррасонї ба одамон бо ёрии қобилиятнокии худ, маъорат ё дигар захирањо.

Омўзгор ба иштирокчиён дар бораи услубњои асосии сарварї наќл мекунад:

- Авторитарї (худкома) – муқаррар намудани интизоми сахт, тақсимои аниќи ундадорињо, сарвар ба баъс њамроњ намешавад, ба аќидаи аъзои гурӯњ ањамият намедињад, фикри худро бор мекунад;
- Демократї – сарвар бо њамкорон маслињат мекунад, ба далелњои онњо эътибор медињад, ташаббуси онњоро дастгирї мекунад, аз рӯи гуфтањои аъзои гурӯњ самти корро муайян менамояд; як қисми ваколатњояшро ба зиммаи дигар аъзои гурӯњ мегузорад.
- Либералї – сарвар ба аъзои гурӯњ ягон хел талабот пешнињод намекунад, ба ягон чи малъур намесозад, њамаи пешнињодњои аъзои гурӯњро қабул менамояд, мухолифат намекунад. Гурӯњ амалан номуташаккил аст, аъзои гурӯњ аз њам њудо мебошанд, ундадорињо бетартибона тақсим шудаанд.

4.3.2. Кори амалї (20 дақиқа)

Омўзгор синфро ба се гурӯњ њудо менамояд. Ба њар як гурӯњ супориш медињад, ки бо истифодаи методи наќшбозї услубњои асосии фаъолияти сарвариро намоиш дињанд.

а) Услуби авторитарии сарварї

б) Услуби демократии сарварї

д) Услуги либералии сарварі

Омўзгор барои тайёри ба гурӯҳи 5 – 7 дақиқа вақт медиҳад. Ў аз командаҳо хоёиш мекунад, ки услубҳои сарвариро намоиш диҳанд ва ҳамроҳи иштирокчиён бартарі ва камбудии ҳамаи услуги идоракуниро баррасі менамояд. Омўзгор аз иштирокчиён мепурсад, ки кадом услубро онҳо интихоб менамоянд? Ва ба кадоми онҳо бартарі медиҳанд?

Сессияи 5. «Нақши иртибот дар команда (вақти умумӣ 45 дақиқа)

5.1. Лексияи кӯтоҳ (15 дақиқа)

Омўзгор ба иштирокчиён дар бораи чи будани иртибот маълумот медиҳад.

Иртибот – ин табодули иттилоот мебошад. Аз нуқтаи назари робита ё алоқа, маънои иртибот ин ақсуламал аст, ки мо онро қабул мекунем ва ё ҳангоми муошират дар дигар шахс дида метавонем.

Самаранок муносибат карда тавоништан – ин, пеш аз ҳама, маънорати ақсуламали заруриро ба вуҷуд овардан ва дида тавонистани он аст. Масалан, ба мо зарур аст, ки ҳамкорамон (шарикамон) бо мо ҳамфикр бошад. Мо медонем, ки ин ақсуламал чӣ тавр зоҳир мегардад (шахс бо сарљунбондан оромона «бале» мегӯяд ва ғ.).

Роҳҳои асосии муошират – каломӣ (лафзӣ, шифоӣ, вербалӣ) ва ғайрикаломӣ (ғайривербалӣ).

РАФТОРИ ҒАЙРИКАЛОМӢ

Ёрирасонӣ (Аз бовар доштани Халалрасонӣ (Аз бовар надоштани сухангӯй ба суханҳои дарак сухангӯй ба суханҳои ё дар ҳолати мазкур худро норӯят ӯис карданаш дарак медиҳанд).

Кафҳои кушода.

Кафҳои пӯшида.

Ошкоро будани ниятҳои муҳим.

Пӯшида будани ниятҳои муҳим

Бастанашуда

Баста

Дастњо – кушода дар муносибатњои корї, дар фикру андешањо	Дастњо – банд будан бо фикру хаёл ва корњо, ки айни замон дар бораи онњо маълумот дода намешавад;
Пойњо – рўирист будан дар муносибатњои шахсї, эњсосоти ошкоро.	Пойњо – банд будан бо фикри худ ва масъалањои шахсии худ, ки айни замон дар бораи онњо маълумот дода намешавад.
Хатти тамоси кушод	Хатти тамоси пўшида
Тайёр будан ба тамоси кушоди шахсї	Хоњиши зиёд намудани масофаи тамос, тамос накардан, суњбатро анљом додан

Омўзгор метавонад иштирокчї – волонтерро даъват намояд, вай дар нишон додани њаракатњо ва њолатњои шахс ба омўзгор, ки мавзўро мефањмонад, ёрї мерасонад.

5.2. Машиќи «Телефони шикаста» (15 даќиќа)

Иштирокчиён бо як хати рост саф мекашанд. Онњо бояд рўй ба пушт ба ин хат истанд. Аз охири ин хат омўзгор ба як иштирокчї як њаракатро нишон медињад. Вай дар навбати худ бояд рўи иштирокчїи навбатиро ба тарафи худ гардонда бе гап њаракатро такрор намояд. Ва њамин тавр то ваќти аз тарафи њар нафар ба њамдигар нишон додани ин њаракат амал такрор меёбад.

Дар охир омўзгор аз ду иштирокчїи дар аввал ва дар охири саф истода хоњиш менамояд, ки њаракатро нишон дињанд. Дигарон бояд њаракатњоро муќоиса намоянд, ки онњо то кадом андоза ба њам монанданд. Одатан, такрори як њаракат дар аввал ва охир аз њамдигар тамоман фарќ мекунад.

Омўзгор бо саволњои зерин сессияро ба охир мерасонад.

Саволњо барои муњокима (15 даќиќа)

- Шумо чї фикр доред, барои чї мо ин машќро анљом додем?
- Барои чї дар иљрои ду иштирокчии дар аввал ва дар охири саф истода дар натиља њаракат њархела шуд?
- Ба фикри шумо, оё иртиботи самаранок дар команда муњим аст?
- Онро чї тавр бењтар кардан мумкин аст?

Робитаи баргашта (20 даќиќа)

Омўзгор робитаи баргаштаро (алоќаи баръакс, алоќаи баргарданда) бо ёрии методи «Медонистам», «Донистам», «Донистан мехоњам» ба роњ мемонад. Омўзгор дар се вараќи флипчарт матнњои «Медонистам», «Донистам», «Донистан мехоњам»-ро менависад. Ў ба иштирокчиён корњоро таќсим намуда хоњиш мекунад, ки ба саволњо лавоб дињанд:

1. Ман то омўзиши «Фаълнокии шаървандї» чї медонистам;
2. Ман аз омўзиши «Фаълнокии шаървандї» чи чизи нав омўхтам;
3. Ман оид ба мавзўи «Фаълнокии шаървандї» боз чиро донистан мехоњам.

МАВОДИ КОРИИ ТАҚСИМОТИИ МОДУЛИ «ФАЪОЛНОКИИ ШАЪРВАНДЇ / ИШТИРОКИ ШАЪРВАНДЇ»

«Ватандўстї» - ин принципи ахлоќию маънавї, сиёсї ва эњсоти иљтимої буда, мазмуни муњаббат, дилбастагї, садоќат ба Ватан ва ба хотири он тайёр будан ба корномањо ва ќурбонињоро дорад.

«Шаървандї» - мавќеи ахлоќї буда, дар эњсоти ќарз ва масъулиятшиносї дар назди коллективи шаървандон, ки ба он вай тааллуќ дорад, зоњир меёбад. Яъне, шахс узви давлат, оила, донишгоњ, мактаб,

ибодатгонъ, корхонаи касбї ва ё дигар лъомеа буда, тайёр аст нуќуќ ва манфиатнои инсонро аз ӯар гуна суиќасд нигоњ дорад ва ӯифз намояд.

«Шањрванд будан» чунин маъно дорад:

- мансуб будан ба давлат ва ё лъомеаи шањрвандии муайян ва дар ин лъо доштани нуќуќу уњдадорињои мушаххасу муайяншуда;
- иштирок доштан дар корњои умумї њамроњи шањрвандони дигар, њамзамон бо онњо њал намудани мушкилоти давлатї;
- назорат кардани фаъолияти намояндагони интихобшудаи њокимият чун узви лъомеаи шањрвандї (мустаќил аз дахолати давлат ба соњаи муносибатнои озодона, ки имкони ташкили назорати лъамњиятиро аз болои фаъолияти маќомоти њокимияти давлатї фароњам меоварад).

«Иштироки шањрвандї»/«Фаъолнокии шањрвандї» - амали ташаббускоронаи шањрванд, ки ба лълби лъомеаи шањрвандї барои ќабули ќарорњо дар масъалањои илтимои, сиёси, иќтисоди, назорати лъараёни рафти илрои онњо, худидоракуни дар чорчўбаи лъомеаи мањаллї равона шудааст.

«Масъулияти шањрвандї» - ин хислат ба рафтори шахс, шањрванд мансуб буда, дар омодагии ў барои иштироки фаълони дар корњои лъамњиятї ва давлатї, бошуурона истифода бурдани нуќуќу озодињои худ ва илрои уњдадорињояш, дар ќобилияташ барои адои ин амалњо зоњир мешавад.

1. Шакл ва намуднои зоњир гаштани фаълнокии шањрвандї дар ЛЪТ

1. Фаъолияти сиёси (ширкат дар фаъолияти њокимияти давлатї):

* ширкат дар раїпурсї;

* зоњир кардани ташаббуси ќонунгузори ва ќонунэълдкунї;

* ширкат дар муњокимаи ќонунњо ва ќарорњо, ки маќомоти мањаллии њокимияти давлатї ва маќомоти худидоракунии мањаллї ќабул мекунад;

* ширкат дар таъияи буъети љумъуриявї ва маъаллї;

* гузарондани маълисиҳои мардумї оид ба масъалаҳои фаъолияти маъмоти маъаллии њокимияти давлатї ва маъмоти худидоракунии маъаллї;

* ширкат дар интихоботи Президент, вакилон ва намояндаҳои худ ба маъмоти худидоракунии маъаллї, пешбарии номзадии худ ба вазифаҳои интихоботї;

* дохил шудан ба хизмати давлатї ва маъмоти маъаллї;

* ширкат дар фаъолияти њизбиҳои сиёсї;

* таъсир расондан ба қонунҳо ва қарорҳои сиёсї;

* ширкати шаървандон дар фаъолияти адлия.

2. Фаъолияти марбут ба њифзи њуқуқ (фаъолият оид ба њимояи њуқуқ, њуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаърванд):

* муролият ба судҳо, маъмоти маъмурї ва ба шахсони мансабдори онҳо барои њалли мушкилоти њуқуқї, њимояи њуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаърванд;

* муролият ба прокуратура ва Ваколатдори њуқуқи инсон – Омбудсмен барои мусоидат дар њалли мушкилот, њимояи њуқуқу озодиҳо;

* иштирок дар фаъолияти ташкилотҳо ва њаракатҳои њифзи њуқуқи инсон, иттифоқҳои касаба, иттифоқҳои соъибкорон, иттифоқҳои истеъмолгарон;

* нашри мақолаҳо дар ВАО.

3. Фаъолияти иълтимоию иқтисодї (фаъолият вобаста бо огоъонидан ва њал кардани мушкилоти иълтимоию иқтисодї):

* фаъолияти соъибкорї, ташкили љойҳои корї;

* пардохти ихтиёрии андозҳо ва гузарондани маблағ ба Фонди иълтимоии љумъурии Тољикистон;

* суѓуртаи ихтиёри иълтимої, ташкил кардани шакълџои иловагии таъминоти иълтимої ва эъсонкорї;

* гирифтани таъсилоти умумии асосї, таъсилоти минбаъда;

* мурулїат ба маќомот ва идорањои давлатї барои якљоя њал кардани мушкилоти иълтимоию иќтисодии љомеа;

* ширкат дар фаъолияти маќомоти худидоракунии маъаллї ва худидоракунии љамъиятии њудудї;

* ширкат дар фаъолияти фондњои хайриявї, ассотсиатсияњои эълдї, љомеањои динї, љамъиятњои фаръангї.

2. Волонтџр кист ва волонтџрї чист?

«Волонтџр – шахси воќеие, ки ихтиџран ва бо интихоби озод ваќт, кор ва малакаи худро бемузд ва ѓ љуброни харољот бевосита ва ѓ ба воситаи ташкилотњои љалбкунанда ба манфиати љомеа пешнињод менамояд, аз он љумла шаървандони хорилї ва шахсони бешаървандї, ки дар асоси принципњои фаъолияти волонтџрї саъми худро дар рушди волонтџрї мегузоранд, фаъолияти волонтџриро ба анљом мерасонанд».⁵

Дар дастурамали нашрнамукаи Донишгоњи Љон Хопкинс «Ихтиџриџн – манбаи гаронбањо» волонтџрї њамчун њисси баланди шуурнокї таъкид гардидааст. «Волонтџрї – ин фаъолияти ройгон, бошууроина, ихтиџрї ба манфиати дигарон мебошад. Њар касе, ки бошууроина ва беѓаразона барои манфиати дигарон кор мекунад, метавонад худро волонтџр ном бигирад».⁶

Дар асоси гуфтањои боло, мо метавонем зикр кунем, ки волонтџр – ин шахсест, ки бо ихтиџри худ ваќт, неру, талриба ва донишашро дарџ намедорад, то ки ба дигар одамон ѓрї расонад ва барои тозагии муњити зист сарф намояд. Вай дилсўзи мекунад, зик мешавад, раъми одамони ниџмандро мењурод ва дар натиља фаъолияти муайянеро барои беътарсозии вазъияти мављуда ба анљом мерасонад. Ба волонтџр

⁵ Қонуни Љумњурии Тољикистон «Дар бораи фаъолияти волонтџрї», аз 19 сентябри соли 2013, № 1019.

⁶ Аз дастури «Ихтиџриџн – манбаи пуарарзиш», М. Олчман, П. Љордан. Донишгоњи Љон Њопкинс, с. 1997.

манфиати моддї, Һаќќи зањмат лозим нест, вай аз кори кардааш аз љињати мањнавї каноатманд мегардад.

Волонтёри (кори ихтиёри) – фаъолиятест, ки гурӯњи одамони идеяи умумї доштаро муттањид кардааст ва барои некуањволии љомеа равона гардидааст.

Дар ин љо зикр намудани ду саволи асосї зарур аст:

1. Агар шахс ваќти холї ва неруи худро сарф намояд, чаро вай ягон намуди Һавасмандиро интизор намешавад?

2. Мо Һар рӯз дар атрофи худ бо мушкилоти зиёд рӯ ба рӯ мешавем. Рањми онњоеро мењурем, ки мањубии модарзодї доранд, диламон ба бехонањо месўзад, барои аз захирањои табиї оќилона истифода набурдани мардум ғам мењурем. Бо кадом роњ метавонем дар Һалли мушкилоте, ки моро ињота кардаанд, ёри расонем?

Чи тавре ки дар боло зикр кардем, Һарчанд волонтёр беподош кор мекунад, вай, новобаста ба ин, барои мењнати худ љуброни хислати ғайримоддї дошта мегирад. Мо дар бораи ин баъдтар дар боби оянда муфассал истода мегузарем. Алњол биёед дар атрофи саволи дуум андеша меронем.

Шахсе ки волонтёр шудан мењоњад, пеш аз он ки ба ташкилоти шумо биёяд, ба саволњои зиёд равшанї меандозад: кадом мушкилот зиёдтар ўро ба Һаяљон меорад (масалан, мушкилоти одамони пир, бачањои бесарпанонњ ва ғайра), бо кадом ќишри ањолї кор кардан мењоњад, кадом корњоро метавонад пешнињод намояд.

Барои худ доираи мушкилоти асосиро муайян намуда, волонтёри эњтимолї фикр мекунад, ки бо кадом роњ ба ањолии категорияи интихобнамудааш ёри расонда метавонад, вай чиро таѓйир доданањ мумкин аст, натиљаи кораш бояд чи гуна бошад. Һамин тавр маќсадњо муайян карда мешаванд.

Баъд вай ташкилоти љамњиятиеро љустуљў менамояд, то ки аз номи вай тавонад худро дар љомеа муаррифї намояд ва ба маќсади дар пеш гузоштааш бирасад.

Барои чи шахс волонтёр шудан мењоњад?

Пеш аз андешаи он ки ба ташкилот чї гуна волонтер зарур аст, бояд ба саволи «Барои чї одамон волонтер шудан мехоњанд?» љавоб дод. Барои ин фањмидан лозим аст, ки чї одамро барои волонтер шудан водор мекунад? Бо дигар тарз бигўем, кадом омилњо ба одаме, ки мехоњад амалњои инсондўстиро анљом дињад, таъсир мерасонанд?

Арзишњои зиёде вуљуд доранд, ки ба одамон таъсир мерасонанд ва онњоро водор месозанд, ки дар њаёти шахсии худ ва њам љомеа фаъл бошанд. Яке аз арзишњои асосї – пул (маблаѓ) аст, ба тарзи дигар гўем, шахсе, ки кореро анљом медињад, албатта, интизори подош барои мењнаташ мешавад. Вале подош њам дар намуди моддї ва њам дар намуди маънавї шуда метавонад. Чи тавре ки дар боло зикр кардем, волонтер корро дар асоси фаълоти ройгон иљро намуда, интизори ягон хел њавасмандии моддї, яъне подош намешавад. Дар алоќамандї бо ин дар муњити волонтери «пул» њамчун чизи арзишманд аз байн меравад. Аз ин рў волонтер бар ивази иљрои кораш интизори чизи дигарест.

Биёед, бикўшем, ки хавасмандии волонтерро дар робита бо иерархияи ниёзњо - тартиботи зинањои талабот, ки психолог Абрахам Маслоу (Замимаи А) тањия намудааст, дида бароем. Мутобиќи назарияи мазкур, хавасмандии шахс ба иерархия (тартибот) – њо таќсим карда шудааст ва чунин њисоб карда мешавад, ки талаботи одамони дар зинаи поёнии иерархия бударо иљро карда истода, шахс барои ба зинањои нисбатан баландтар баромадан кўшиш менамояд. Маълум аст, ки асосан одамоне, ки аз њар љињати физиологї (гуруснагї, ташнагї, талабот ба хобравї ва ғайра) таъмин мебошанд, мекўшанд волонтер шаванд. Вале њавасмандии одамони танњо бо фаълоти волонтери машѓулбуда метавонад ба њам мухолиф бошанд ва дар зинањои гуногуни иерархия љой гиранд. Аз ин рў, аз нуќтаи назари идоракуни дониستاني он ки кадом њавасмандињо, сабабњо одамонро ба сифати волонтери ба ташкилоти шумо љалб менамоянд, аз ањамият холї нест.

Шахс метавонад якчанд сабабњоро номбар намояд, ки онњоро ба волонтери љалб менамоянд ва тањрик медињанд. Дар зер якчанд омил ва сабабњо оварда мешаванд:

- Ёри ба ниёзмандон;
- Бењбудї бахшидан ба љомеаи худ;
- Гирифтани талрибаи корї;

- Истифодабарии малакаҳои истифоданашуда;
- Ба даст овардани малакаҳои нав;
- Имконияти аз хона баромадан;
- Тағйироте даровардан дар...;
- Дарёфтани эҳсосоти боварӣ ба худ;
- Эҳсос намудани қаноатмандӣ аз кор;
- Истифодаи саргармии (хоббии) худ барои корҳои нек;
- Њалли мушкилоти нав;
- Имконияти омӯхтани масъулиятнок будан;
- Рафиқ/дугонаам рафт, ман њам аз пайи вай омадам;
- Имконият барои ёлиб омадан дар зиндагии худ;
- Имконияти фаъл будан ва љалб гардидан;
- Имконияти вохӯрдан бо дигар одамон;
- Имконияти санљидани эҳсосе, ки ту ба касе зарур њастӣ;
- Имконияти санљидани худ дар кори нав;
- Имконияти ба роњ мондани муносибатҳои касбӣ;
- Гирифтани бањо;
- Имконияти санљидани тарзҳои нави зиндагӣ;
- Эҳсос кардани шахси зарур будани худ барои љомеа;
- Имконияти хурсандона гузарондани ваќти худ бо њамсолон;
- Соњиб шудан ба эътирофи дигарон;
- Ба воќеият табдил додани орзуњо;
- Ёри ба рафиќ;
- Таъсиррасонӣ ба дигарон;
- Имконияти донишдани кор бо мизолон;

- Имконияти ба кор дохил шудан;
- Имконияти шахсият будан, на ин ки ӯамчун унсуре аз он;
- Худсобиткунӣ;
- Имконияти шинос шудан бо одамони чун худ фарӯангӣ;
- Имконияти намуна шуда тавонистан ба фарзандони худ;
- Имконияти дода тавониستاني чизе, ки худ соҳиб шудаӣ;
- Имконияти нишон дода тавониستاني он ки нисбат ба масъалае ё воқеае бетафовут нестӣ⁷.

Бояд зикр кард, ки ӯарчанд расондани ёрии беғаразона ба ниёзмандон – яке аз сабабҳои барои шахсест, ки меҳонад бо фаъолияти волонтерӣ машғул гардад, боз бисёр сабабҳои дигар низ вуҷуд доранд, ки асосан ба манфиати шахсии одам вобаста мебошанд, ба монанди дарёфт кардани чизе барои манфиати худ. Ташкилот дар навбати худ танҳо барои амалисозии ин сабабҳои барои одамон шароит муъайён менамояд ва ӯамчунин, диққати худро ба он омилҳои равона мекунад, ки барои ташкилот муҳиманд, ба монанди идоракунии кормандон, ташкили корҳои маданӣ – маърифатӣ, маъмурӣ, идоракунии лоиҳаҳо ва ғайра.

Дар рафти амалисозии лоиҳаҳои волонтер шахси зарур будани худро барои ӯомеа эҳсос менамояд, ӯис мекунад, ки одами даркорист ва боварии дигаронро соҳиб мешавад. Волонтер, ӯамчунин, имкон дорад малака ва маъорати худро рушд диҳад. Вай таҷрибаи корӣ мегирад, робитаи касбиро ба роҳ меонад, ӯисси боварӣ ба худро пайдо месозад, нисбатан масъулиятнок буданро меомӯзад, роҳи фаъолияти ояндашро равшан менамояд ва ӯайраву ва ӯоказо. Вай он чиро ба даст меорад, ки агар волонтер намешуд, ба даст оварданааш дар гумон буд. Аз ин рӯ тасдиқ кардани он ки волонтер вақт ва неруи худро бе подош – ройгон сарф мекунад, на он қадар дуруст аст. Вай дар намуди модди фоида намебинад, аммо ӯисси қаноатмандии рӯнӣ мегирад, таҷриба ва малакаҳои меомӯзад.

ӯамчунин, бояд таъкид кард, ки дар баъзе ҳолатҳои вобаста ба ӯалби волонтерҳои ба лоиҳа, ташкилот харолиоти модди мекунад. Масалан, барои истифодабарии нақлиёт, манзил, хариди хӯрок, ташкили ӯойи корӣ, баланд бардоштани малакаи кории волонтер барои беътар кардани сифати кораш,

⁷ http://www.prpc.ru/met_nko/060613_1.shtml

муъайё намудани хизматрасониёи ройгон ё каммузд ва ғайра маблағ сарф мешавад. Агар дар оянда волонтер хоёад, ки ба кори музнок гузарад, ташкилот метавонад ба вай мактуби тавсиявӣ диёад ва ё ӯангоми қабул кардани кормандон ба худи ташкилот, ба вай афзалият диёад.

Дар ӯамӯбаст метавон зикр кард, ки андешаи мавӯуда дар бораи он ки волонтер барои хизматаш чизе намегирад, ба воқеият дуруст намеояд. Волонтери ӯам барои волонтер ва ӯам барои ташкилот ва умуман барои ӯомеа фоидаовар аст. Маъз сабаб ва ӯавасмандии кори волонтери барои менежер дар фаъолият ва идоракунии волонтери боёд воситаи асосӣ бошад.

Сабабӯову ӯавасманд будани шахс барои волонтер шудан ӯангоми интихоби волонтери ва кор кардан бо онӯо ва ӯам дар вақти баӯодинӣ ба заӯмати волонтери ёрӣ мерасонанд. Ба ташкилот чӣ гуна манфиат овардани волонтери дар боби оянда муӯокима менамоем.

Ба ташкилот барои чӣ волонтери заруранд?

Дар вохӯрӣ бо менежерӯои баъзе аз ташкилотӯо маълум гардид, ки баъзе ташкилотӯои ӯамӯиятӣ бо сабаби нарасидани захираӯои молиявӣ асосан барои илӯои корӯои майда – чӯйда волонтериоро ӯалб менамоянд. Ин аз он шаӯодат медиёад, ки бисер ташкилотӯо дар симои волонтерио нуруи кори «арзон» - ро мебинанд, ки барои ёрӣ расондан ба илӯои фаъолияти ташкилот даъват шудаанд.

Аммо менежерӯои фикри солимдошта бисеранд ва онӯо чунин мепиндоранд, ки волонтерио бисер нақши муӯимро ба сифати «сафирон» дар ӯомеа мебозанд. Онӯо тасдиқ мекунанд, ки волонтерио манфиатӯои ташкилотро дар байни аӯолӣ тарғиб менамоянд. Онӯо метавонанд ба доираи васеи ӯомеа роӯ ёфтани ташкилотро нисбат ба кормандони штатиааш беӯтар таъмин намоянд. Дар байни онӯо метавон шахсонеро дид, ки дар байни сиёсатмадорон, доираӯои муайяни расмӣ нуфуздоранд ё бо созмонӯо робитадоранд, аммо аз кормандони ташкилот дар ин гуна ӯойӯо касе набудааст. Волонтерио бо одамоне шиносанд, ки онӯо низ шахсони бисереро медонанд.

Аз нуқтаи назари ин гуна менежерӯо волонтерио:

- Барои васеъ намудани доираи фаъолияти ташкилотӯо ёрӣ мерасонанд. Агар ташкилот дар соӯаи ӯифзи муӯити зист фаъолият

барад, волонтерно метавонанд ба кори ташкилот шахсонро љалб намоянд, ки дар ин соња њелъ гоњ кор накардаанд;

- Фаъолияти худро дар доираи як ташкилот мањдуд намекунанд. Онњо бо бисёр ташкилотњо њамкориро ба роњ мемонанд ва дар натиља метавонанд идеяи тањияи лоињањои хубро пешнињод намоянд;

- Ба баъзе чизњо аз нуќтаи назари дигар нигоњ карданро ёд медињанд;

- Бањри ба даст овардани боварии љомеа ёрї мерасонанд, дар натиља ба обрўи ташкилот обрўи дигар зам мешавад;

- Дар рушд ва пешравии фаъолияти ташкилот дар љомеа сањм мегиранд;

- Ба љамъоварии маблаѓ машѓул мешаванд;

- Назорати љомеаро ба љараёни фаъолияти ташкилот дар дохили њамин ташкилот истода тањмин менамоянд;

- Оммаро ташкил мекунанд, дар натиљаи ин тавалљуњи љомеа ба мушкилоти љойдошта кашида мешавад, ки онро ташкилот њал кардан мењонад.

Ин рўйхатро метавон идома бахшид. Ин бори дигар аќидаи дар љомеа шахшударо дар бораи он ки волонтерно ба сифати ќувваи кории бемузд танњо барои иљрои корњои «сиёњ» ба ташкилотњо љалб мешаванд, рад менамояд. Волонтерно метавонанд ба ташкилотњо ёрии назаррас расонанд. Њарчанд ширеш кардани маркањо ва ё нусха бардоштани маводи корї низ кори муњим аст.

Таърихи волонтерї

Калимаи "волонтер" ("voluntaries") лотинї буда, тарљумааш «ихтиерї» мебошад. Дар асрњои XVIII - XIX ин калима њамчун истилоњи њарбї корбаст мешуд. Волонтер гуфта шахсонро ном мебарданд, ки ихтиерї ба хизмати њарбї медаромаданд. То љорї шудани уњдадории умумии њарбї артиши баъзе давлатњо аз њисоби волонтерно пур карда мешуд (масалан, дар Австро-Венгрия, Франция, Италия, Британияи Кабир ва ғайра). Њарчанд мењнати ройғони одам ё њаракати мардумї, ки гурўњи одамон ба манфиати љомеа ташкил мекарданд, волонтерї ном надошт, идеяи хизмати иљтимої ба монанди мафњуми «сотсиум» - сотсиализм ќадимист.

Дар ӧар сохти ӓамӓияти одамоне ёфт мешуданд, ки ба ниёзмандон ёри мерасонданд. Идеия волонтери дар ӓомеа пас аз ӓанги байни франко-сардиниё бо сарбозони австриягиё дар моӓи июни соли 1859 маънои арзишманд пайдо кард. Анри Дюнан, шаърванди кантони швейсарии Женева, дар роӓ ба Италияи Шимолі барои вохӯри бо Наполеони III маӓбур шуд дар деъаи хурди Кастилонеи музофоти Солферино, истироъат намуда, шабро ба сар барад. Дар ин ӓо шоъиди ӓанги фаронсавиёву австриягиё шуд. Шабона, баъди муъориба, ба деъача зиёда аз нуӓ ӓазор маӓрӯӓи фаронсави ва австрияги оварданд. Анри Дюнан аз он факт дар ӓайрат монд, ки на армияи фаронсавиё ва на аъолі имкони ёрии аввалия расондан ба ярадоронро доштанд.

ӓамин тавр, Анри Дюнан дар Кастилоне чанд рӯз монд, бо аъолии муӓими ба маӓрӯӓон ёри расонд. Баъди бозгашт ба Женева, дар соли 1862, вай ёддоштёояшро дар бораи муъорибаи хунин бо унвони «Хотира дар бораи Солферино» (*Le memoire de Solferino*) навишт. ӓанги фаронсавиёву австриягиёро тасвир карда, вай ба худ савол меод, ки оё мумкин аст ташкилоти ихтиёрии эъсонкориеро созмон додан, ки ба ӓангоми ӓангё ва муъорибаё ба маӓрӯӓон ёри расонанд?

Созмон додани ташкилоти Салиби Сурх ӓавоб ба ин савол буд. Маӓоми онро Конвенсияи Женева дар соли 1949 ӓонуні гардонд.⁸

Баъди ӓанги якуми ӓаёон, дар соли 1920, дар Франсия, дар наздикии Страсбург, нахустин лоиъаи волонтери бо ширкати ӓавонони немису фаронсавиё амалі гардид. Волонтериё фермаеро, ки дар ӓанги якуми ӓаёоні дар ӓанги байни немисёву фаронсавиё валангор гардида буд, барӓарор намуданд.

ӓаракати волонтери дар охири асри XX оғознамудаи нахустин пешоӓангон, ки маӓбур буданд ба ӓамдигар ёри расонанд, ба як ӓисми дастовардёои миллии Амрико табдил ёфт.

Сохтори ӓомеаи шаървандии Амрико ба ӓаракати волонтери одамон тавалъуӓи ӓидди медиъад. Одамоне, ки ёрии бемузди худро пешниёд менамоянд, дар ӓама ӓо ба назар мерасанд, ӓам дар беморхонаю мактабё, ӓам дар китобхонаву осорхонаё ва бисёр

⁸ <http://www.krugosvet.ru/articles/112/101122311011223a1.htm#1011223-A-101>

льойнои дигар. Хуллас волонтероро, ки синнашон аз 16 то 80 аст, дар Ӣама льойи Амрико дидан мумкин аст.

Огоз аз асри XIX, дар Англия намояндагони синфнои миёна ва олі, бо сабаби раъмдилі ва эътиқоди дині ба кори илтимой – мубориза бо ґашшоқии мудъиш льалб гардиданд.

Одамон интизор шуда наметавонистанд, ки кай Ӣукумат ба по меистад. Бисёр ташкилотнои льамбияті (эъсонкорі) пайдо шуданд. Масалан, Сетлмент-Мувмент (Settlement-Movement), дар маъаллаҳои коргарии Лондон барои сабук намудани шароити вазнини зиндагии сокинон ташкил шуд. Донишљўёне, ки дар наздикии маъаллаи коргарі мезистанд, ба чунин чорабиниҳо, аз ґабилӣ гузарондани курсҳои бозомўзі барои калонсолон, ташкили истироҳати тобистона дар деҳот барои бачаҳо ва ғайра бо мақсади беъсозии шароити зиндагии сокинони маъаллі ва мусоидат ба зисти осоишта дар байни синфнои илтимой ва расондани ёрии байниҳамдигарі льалб мешуданд.

Дар Иттифоқи Шўраві, ки соҳти льамбияті илтимой буду синфнои бою камбағал вуљуд надошанд ва льомеаи шаърванді мавќеи худро надошт, идеяи волонтері ба таври бояду шояд рушд накард. Дар солҳои аввали ташкилѐбии Иттифоқи Шўраві буданд корҳои, ки мехостанд дар зери парчами идеяи ватандўстӣ, хизмат ба манфиати тамоми халқнои СССР халқро муттаҳид намоянд.

Ӣамин тавр, ба чунин Ӣаракатҳо асосан льавонон льалб мешуданд – барои фатҳи заминҳои ноқорам ё сохтмони магистрالي Байкалу Амур. Оғишта – оғишта чунин иқдомҳо хислати меънати ихтиёрі – мальбуриро гирифтанд. Ширкати ихтиёрі дар корҳои шанбегі, льамбоварии Ӣосил ё фаъолияти шефигарі дар бисёр Ӣолатҳо хислати мальбурсозии льамбияті дошанд. Ба чунин фаъолият, Ӣамчунин, льавонон, ки кор қардан намехостанд, льалб қарда мешуданд.

Идеяи волонтері як анъанаи миллі буд, вале дар Иттифоқи Шўраві меънати ихтиёрі льойгоҳи худро дар қонунгузорі наёфт. Дар байни сокинони Осиёи Марказі анъанаи ёрӣ ба Ӣамдигар вуљуд дошт, ки онро Ӣашар меномиданд. Он дар шаъру деҳаҳо амал мекард.

Мафҳум, мазмун ва шакли волонтері, чи тавре ки дар мамлакатҳои берун аз Ӣудуди Иттифоқи Шўраві фаъмида мешуд, дар кишварҳои пасошўраві пас аз парокандашавии Иттифоқи Шўраві ба вуљуд омад.

Таърихи ташкилѐбии ӧаракати волонтерї дар якљоягї бо пайдоиши созмонњои ғайритилъоратї, љамбиятї ва эъсонкорї, ки дар љомеа бахши сеюмро ташкил медиӧанд, ба вуљуд омадааст. Дар Россия, масалан, фаъолияти ташкилотњои волонтерї аз рӯи ќонунњои федералї ба танзим дароварда мешаванд. Аз љумла, бо ќонун «Дар бораи фаъолияти эъсонкорї ва ташкилотњои эъсонкорї».⁹ Дар ин ќонун ба истилоњи «волонтер» маънои ӧуќуќї дода шудааст: «Волонтерњо шаървандонеанд, ки дар шакли меънати бемузд дар самти беъдошти вазъи ниёзмандон, аз љумла ба манфиати ташкилоти эъсонкорї хизмат мерасонанд».

Дар Тољикистон, тавре пештар гуфта гузаштем, Ёонуни Йумњурии Тољикистон «Дар бораи фаъолияти волонтерї», аз 19 сентябри соли 2013, таъти № 1019 амал мекунад.

Дар Ёирѓизистон фаъолияти эъсонкорї бо ќонунњо «Дар бораи иттињодияњои љамбиятї», «Дар бораи сарпарастї ва фаъолияти эъсонкорї» танзим мешаванд.¹⁰

Имрӯз волонтерї дар љањон фаъолияти доманадор ва обрӯю нуфузи зиёде дорад. Шакл ва намудњои гуногуни волонтериро истифода мебаранд. 19% ањолии калонсоли Франция дар умри худ боре дар фаъолияти волонтерї ширкат варзидааст. Аз онњо 60 % мунтазам дар корњои ихтиерї ширкат мекунад, 20 соати ӧаёташро дар як моњ ба эъсонкорї мебахшад. Њар сеюмин олмонї, ки 34 % ањолии Олмонро ташкил медиӧанд, ихтиерї дар ассотсиатсияњо, лоињањо ва гурӯњои ёрирасон дар як моњ 15 соат бемузд кор мекунанд.

26% японњо талърибаи волонтерї доранд. Аз онњо 48 % - ашон мутмаинанд, ки меънати ихтиерї барои рушди шахсият ва умуман љомеа бисёр ӧам муфид аст.

Наздики 33% ањолии Ирландия волонтер мебошанд. Миќдори умумии корњои волонтерии онњо дар як сол ба 96,454 соат мерасад. 72% сокинон чунин меъисобанд, ки волонтерњо корро тавре иљро менамоянд, ки ба ин даралъаи баланд коргарони худи идора иљро карда наметавонанд.

⁹ <http://www.invalid.ru/laws/law4.htm>

¹⁰ Ёонун 6 ноябри с. 1999 таъти N 119 ќабул шудааст.,.

Идеяи волонтерї одамонро аз кишрњои гуногуни љомеа ба њам муттаъид мекунад. Бо нишони дастгирии ин идея 14 сентябри соли 1990 дар 11 – умин Конгресси байналмилалии ассотсиатсияи волонтерњо дар Париж «Декларатсияи умумии волонтерњо»¹¹ ќабул гардид.

3. НАЗАРИЯ: ЗИНАПОЯИ ШИРКАТ

Шерри Арнштейн дар соли 1969 маќолаи бисёр њам таъсиргузореро нашр кард. Вай дар маќола модули зинапоияи ширкатро тасвир намуд, ки худ тањия кардааст. Дар соли 1992 ин назария аз тарафи Ролер Харт барои ЮНИСЕФ оид ба масъалаи ширкати наврасон мувофиќ кунонда шуд. Зинапоияи ширкат њамчун модули стандартї барои инњикоси сатњњои гуногуни ширкат то ба имрӯз њам истифода мегардад. Ин шакли модул дар кор бо љавонон низ осон истифода мешавад.

¹¹ “Вестник благотворительности” N 5(21), сентябрь-октябрь 1995, с. 12, <http://www.wildfield.ru/club/c04b102.htm>

Иштирок накардан

Дарьяъои иштирок

1. *Суистифода аз лавонон.
2. *Лавонон дар чорабиниҳои калонсолон нақши «ороишӣ» доранд.
3. *Иштироки рамзии лавонон.

Дарьяъои иштирок

4. *Калонсолон ба лавонон иттилоъ медиҳанд.
5. *Калонсолон бо лавонон маслиҳат мекунанд ва ба суханони онҳо ғӯш медиҳанд.
6. *Калонсолон ташаббус нишон медиҳанд. Калонсолон маслиҳат мекунанд ва фикру ақидаи лавонорро ба назар мегиранд.
7. *Калонсолон ташаббус нишон медиҳанд. Лавонон ташаббусро дар ҷаёт амалӣ мегардонанд.
8. *Лавонон ташаббус нишон медиҳанд. Лавонон бо калонсолон маслиҳат мекунанд.

ВОСИТАҶОИ БАҶОГУЗОРӢ БА ДОНИШ, МАҶОРАТ ВА МАЛАКАҶОИ СОҶИБШУДА

Тестҳои қаблан ва баъди омӯзиш пешниҳодшавандаи модули 3

оид ба «Фаъолнокии шаървандӣ / Иштироки шаървандӣ»

1. Аз ин навиштаҳои зер як фикру баёни дурустро интихоб намоед:

Ширкати шаървандӣ – ин вақте ки шаърванд дар бораи ӯқуқи худ «фарёд» мезанад, вале бо ин ӯол, дар асл кореро иљро намекунад;

Ширкати шаървандӣ – ин амалҳои шаървандон, ки барои ба ташаббуси худ лљалб кардани лљомеаи шаървандӣ, қабули қарорҳои дар масъалаҳои иљтимоӣ, сиёсӣ, иқтисодӣ, ба назорати рафти иљрои онҳо, худидоракунӣ дар чорчӯбаи лљомеаи маљалли нигаронида шудааст.

Ширкати шаървандӣ – ин фаъолияти ғайриқонунии шаърванд барои мақсаде, масалан, ивази ӯукумат мебошад.

2. Президенти Љумњурии Тољикистон интихоб мешавад дар:

а) 5 сол

б) 4 сол

в) 7 сол.

3. Волонтёр шуда метавонанд:

а) танҳо лљавонон;

б) касе, ки хоњад, новобаста аз синну сол, лљинс ва миллат;

в) фақат фаъолон.

4. Волонтёр –

а) шахсе, ки беӯуда вақташро сарф менамояд;

б) шахсе, ки бо ихтиёри худ вақт, неру, малака ва донишашро барои он ки ба дигарон ва муњити зист ёрӣ расонад, сарф менамояд;

в) шахси хориљие, ки ба дигар мамлакат барои кор рафтааст.

5. Команда – ин:

а) ӯамӯи одамони аз рӯи як мақсад муттаъидшуда, вале умумӣ будани мақсад ӯатмӣ нест;

б) умумияти одамон, ки мақсади ягона ва принципӣи амали якӯоя онӯоро бо ӯам алоқаманд кардааст, маӯорати тақвияти ӯамдигарро доранд ва барои иӯрои вазифаӯои муайян ӯамӯ омадаанд;

б) гурӯӯи **одамон**, ки аз сабаби сарвар надоштан бо ӯам муттаъид шудаанд;

б) муоширати каломӣ (шифоӯӣ, вербалӣ) -

а) ин муошират, ивази иттилоот бе ёрии сухан аст. Ин ишораӯо, мимика, системаӯои гуногуни садодиӯӣ ва аломатӯост;

б) ин муошират, ивази иттилоот бо ёрии сухан;

в) ин муошират, ивази иттилоот бо ёрии забони имову ишораӯо.

МОДУЛИ 3

«ШАЪРВАНДИИ ӯАЪОНИ»

Мақсад:

Иштирокчиён ӯисси тааллуқ ба ӯаӯони глобалӣ, ба инсонияти муттаъид ва масӯулияти шаървандиро мухтасар ифода намуданд (формулбандӣ карданд).

ИСТИЛОӯОТ:

Шаървандии ӯаӯонӣ – маънии тааллуқ ба ӯомеаи ӯаӯонӣ ва инсонияти муттаъидро дорад, ба аӯзои он ӯамбастагӣ ва ӯувияти дастаӯамӯӣ (коллективӣ) нисбат ба якдигар, ӯамчунин масӯулияти дастаӯамӯӣ дар сатӯи ӯаӯонӣ хос аст.

Љањонишаві – раванди њамгирої ва якнавохтии умумиљањонии иќтисодї, сиёсї, фарњангї ва динї.

Шањрвандї – яке аз рањнамуди њатмии мањнавии инсони шариф аст, ки Ватани худро дўст медорад.

Вазифањо:

- Шинос кардани шунавандагон бо мафњуми шањрвандии ъањонї.
- Ташақкул додани эњтиром ба арзишњои шањрвандии ъањонї, њуќуќи инсон ва гуногуни.
- Зоњир кунонидан ва зиёд намудани тавальљуњи шунавандагон барои фањмидани одамони дигар, тарзи зиндагї ва фарњангњо.

ТАЉЊИЗОТ:

- Коѓаз, флипчарт ё тахтаи сафед барои бо маркер ё бўр навиштан, маркер/бўр;
- Барои машќњо – се ранги гуногуни коѓази гофри (коѓази роњ- роњи мављдор), се ранг пуфак, банд, инчунин коѓази андозаи А-3, фломастерњо барои расмкашї;
- Коѓаз, ќаламњо, худкорњо (аз рўи интихоб)

ДАВОМНОКИИ ОМЎЗИШ: 8,3 соати академї

РАФТИ ОМЎЗИШ АЗ РЎИ МОДУЛИ 3. «ШАЊРВАНДИИ ЉАЊОЊИ»

Бахши муќаддимаї (45 даќиќа)

1. Муаррифии мавзўњ (5 даќиќа). Омўзгор иштирокчиёбро хайрамаќдам гуфта, мавзўњро муаррифї мекунад, бо маќсаду вазифањои омўзиш ошно месозад. Иштирокчиён тестњои худбањодињиро пур мекунанд (ба бахши «**Воситањои арзёбии донишњои азхудшудаа, мањоратњо ва малаќањо**» нигаред).

2. Машќи «Шиносномаи шањрванди ъањон». Омўзгор ба њар як иштирокчи як вараќи коѓази А4, фломастерњои ранга таќсим карда, чунин супориш медињад:

Омўзгор аз иштирокчиён хоњиш мекунад, ки барои муқоваи шиносномаи шаърванди лъаён расм ва рамзи мувофиқи онро бикашанд ва фикр кунанд, ки чи касе соњиби ин шиноснома буда метавонад? Ва ин шиноснома ба соњиби худ кадом имтиёзёро дода метавонад? (Барои иълрои ин машќ 10 - 15 даќиќа ваќт лъудо мешавад).

Омўзгор дар ин бора иштирокчиёнро огоњ месозад.

3. Муаррифї. Баъди иълрои ин машќ омўзгор хоњиш мекунад, ки њар як иштирокчи шиносномаи худро муаррифї намояд (5-10 даќиќа).

4. Муњокима. Баъд омўзгор ин мавзўро њамроњи иштирокчиён муњокима мекунад.

Саволњо барои муњокима

- Баъди иълрои ин машќ шумо худро чи хел њис кардед?
 - Ба фикри шумо њадаф аз ин машќ чист?
 - Кангоми иълрои машќ дар шумо ёяњову фикрњои нав пайдо шуданд? Агар пайдо шуда бошанд, пас онњо чи гунаанд?
- Оё шумо шиносномаи шаърванди лъаёнро гирифтањ мехоњед?
 - Чи гуна одамро мо «шаърванди лъаён» номида метавонем?

Омўзгор њангоми муњокима тавалълуњи иштирокчиёнро ба истилоњи «шаървандии лъаёни» лълб мекунад ва ба сессияи дигар мегузарад.

Сессияи 1. Шаървандии лъаёни(ваќти умумї 135 даќиќа)

1.1. Кулўми зењи, муњокима, кори инфироди, лексияи кўтоњ ва тамошои навор(60 даќиќа)

1. Омўзгор аз иштирокчиён мепурсад, ки онњо истилоњи «шаървандии лъаёни»-ро чи гуна мефањманд? Камаи лъавобёро ба флипчарт менависад. Ваќте њама лъавобњо тамом мешаванд, ў аз иштирокчиён хоњиш мекунад, ки бо онњо бодикќат шинос шаванд ва истилоњи худашонро дар бораи шаървандии лъаёни тартиб дињанд.

2. Кори инфиродї. Омўзгор барои тартиб додани истилоњи «шаървандии љаъонї» 3 даќика ваќт медиъад. Баъд, њар иштирокчи кори анљомдодаашро мехонад.
3. Омўзгор истилоњи пешакї оид ба шаървандии љаъонї омодакардаашро нишон медиъад. Аз яке хоњиш мекунад, ки ин истилоъро бихонад.
4. Омўзгор мубоъиса ташкил мекунад, ба иштирокчиён саволњо медиъад, мекўшад фикру аќидаи њар кадомеро шунавад ва аз иштирокчиён мехоъад, ки хеле бодикќат бошанд.

Саволњо барои муњокима

- Шумо калимаи «љаъонишавї»-ро чи гуна мефаъмед?
- Шумо калимаи «шаървандї»-ро чи гуна мефаъмед?
 - Барои шумо «шаървандии љаъонї» чи маънї дорад?
- «Шаърванди љаъон» будан барои шумо чи маънї дорад?
- Шумо дар чи гуна дунё зиндагї кардан мехостед?
- Оё шумо тарбияи шаървандии љаъониро муњиму зарурї мешуморед? Чаро?
- Шумо чи фикр доред, агар идеяи шаървандии љаъонї дар тамоми дунё паън гардад, ин дунё чи гуна хоъад шуд?
- Идеяи шаървандии љаъонїро мо чи гуна паън карда метавонем?

Баъди муњокима омўзгор лексияи интерактивї мегузаронад.

Маводи омўзгор барои лексия

Шаървандии љаъонї, яъне чи? Шаървандии љаъонї ба маънои эъсос намудани тааллуќ ба љомеаи љаъонї ва инсонияти муттаъид аст. Ба аъзои он њамбастагї ва њувияти дастаљамбї (коллективї) нисбат ба якдигар, њамчунин масъулияти дастаљамбї дар сатњи љаъонї хос аст.

Тарбияи шаървандии љаъонї – шеваву равиши нав дар таъсилот аст, ки ба ташаккули донишњо, малакањо, арзишњо ва муќаррароти зиндагї ба манфиати иштироки фаъолона дар рушди устувор ва осоиштаи љомеа нигаронида шудааст.

Тарбияи шаървандии љаъонї маънои эљоди эътиром ба њуќуќи башар, адолати иљтимої, баробарии љинсї ва пойдории муњити зистро

дорад ва ин асоси арзишњоест, ки барои мустањкам намудани суљ мусоидат мекунад.

Шањрвандии љањонї – ин истилоњест, ки амалњои иљтимої, сиёсї, экологї ва иќтисодии шахсон ва љомеањоеро, ки дар микёси љањонї андешањои сатњи љањонї доранд, љамъбаст месозад. Ин истилоњ ба он иддао асос ёфтааст, ки шахсони алоњида узви ташкилотњои зиёду гуногуни мањалливу байналмилалї мебошанд, на узви субъектњои алоњидаи љомеањои људошуда. Мусоидати шањрвандии љањонї ба рушди устувор имкон медињад, ки одамон масъулияти иљтимоиро на танњо барои манфиатњои шахсии худ, балки барои амалњо ба манфиати љомеа, ба дўш гиранд.

Концепсияи шањрвандии љањонї ба Њадафи 4 Њадафњои рушди устувор (Њуљљати Созмони Милали Муттањид) «Таъмини тањсилоти босифати фарогиранда ва одилона ва мусоидат ба омўзиш дар тўли њаёт барои њама» дохил карда шудааст. Йомеаи љањонї ба мувофиќа расидааст, ки то соли 2030 њамаи донишљўён дониш, мањорату малакаеро, ки барои таъмини рушди устувор заруранд, аз худ мекунанд, аз љумла оид ба шањрвандии иљтимої. Донишгоњњо масъулияти пешбурди идеяи шањрвандии љањониро ба уњда доранд. Ва ин омода кардани донишљўён барои аъзои љомеаи љањонии бузург шудан аст, ки тањсилоту мањорати худро барои мусоидат ба ин љомеа истифода мебаранд.

Омўзгор ба иштирокчиён тамошо кардани навореро дар бораи шањрвандии љањонї пешнињод мекунад.

<https://www.youtube.com/watch?v=qbiUDJhO4ek>

Баъд онњо ба иљрои машќи дигар «Биссаи се салтанат» шурў мекунанд.

1.2. Машќи «Биссаи се салтанат» (75 даќиќа)

1. Омўзгор гуруњро ба «се салтанат» људо месозад. Рангњои «салтанатњо» аз тариќи ќуръапартої таќсим мешаванд. Баъди ин «њар халќ» бо маводи зарурии ба онњо додашуда дар дохили «ќисми худ» љой мегирад.

2. Омўзгор «сокинон»-ро дар љойњояшон шинонда хоњиш мекунад, ки хомўширо риоя кунанд ва чашмонашонро бипўшанд. Ў ба ќироати афсонаи «Биссаи се салтанат» сар мекунад (Бар асоси афсонаи Чина Рук – Поук):

ЌИСМИ 1. Буд набуд сайёрае буд... мисли себ гирд. Сайёра «Се салтанат» ном дошт. Дар салтанати аввал њама чиз сабз буд – хонањо, кўчањо, мошинњо, телефонњо, одамони калонсолу бачањо... Дар салтанати дујум њама чиз сурх буд – дарахтон, ваннањо, канди оби набот, калонсолону бачањо... Дар салтанати сејум њама чиз зард буд – беморхонањо, гулњо, рафњо, калонсолону бачањо...

3. Дар ин љо омўзгор таваќќуф мекунад ва ба иштирокчиён пешнињод месозад, ки барои худ љузъњои либоси њамранги салтанаташонро тайёр кунанд. Ваќте «сокинон» љузъњои либосњоро сохта онњоро ба тан мекунанду таѓйир меёбанд, ба хондани афсона идома медињад:

Бачањо рангоранг таваллуд мешуданд. Дар тамоми сайёра чунин буд. Калонсолон ба онњо бо чашмони сабз, сурх, зарди худ менигаристанд, онњоро бо дастони сабз, сурх, зарди худ навозиши мекарданд – то даме ки бачањо якранга мешуданд. Ин бисёр зуд ба амал меомад. Боре дар Кишвари сабз писарчае таваллуд шуд ва ўро «Нахўдаки сабз» ном карданд. Рўзи аввали таваллудаи ў камтар рангоранг буд. Ин њолат њамаро асабонї мекард, вале билохира ў сабз шуд ва њама ором гаштанд.

4. Дар ин љо омўзгор боз таваќќуф мекунад ва ба иштирокчиён пешнињод месозад, ки нишон ва гимни (суруди миллии) кишвари худро фикр карда бароянд. Ваќте «сокинон» омода мешаванд, муаррифи шуруъ мегардад ва њар муаррифи бо кафќўби дастгирї меёбад.

5. Ва боз дар фазои оромии том омўзгор ба хондани афсона идома медињад:

Бачањои ин се салтанат ба мактаб намерафтанд. Онњо фаќат баъзе чизњои муњимро донистанашон лозим буду бас: - дар Салтанати сабз ягона ранге ки пазируфта мешавад, ин ранги сабз аст. Дар Салтанати сурх ягона ранге ки пазируфта мешавад, ин ранги сурх аст, дар Салтанати зард ягона ранге ки пазируфта мешавад, ин ранги зард аст.

Њамин тавр, шабу рўз дар Салтанати сурх њама љо навиштаљотеро хондан мумкин буд: «Рангњои зарду сабз – рангњои сохтаву ќалбаќї!» «Ранги њаќиќї ранги сурх аст!». Дар Салтанати сабз грамофонњо суруд мехонданд: «Рангњои сурху кабуду сабз – инњо сафсата!» Ранги бењтарин ин ранги зард аст!».

Бачањо кулоњчањои зарди худро аз сар мекашиданду «Суруди лимӯ»-ро мехонданд! Дар Салтанати сабз дар чоррања Роботи сабз истода њар замон такрор мекард: «Сабз шав! Агар касе ба ту дар бораи рангњои сурху кабуду зард гап занад, ба ў бовар накун!»

Боре Нахӯдаки сабз ба дањони ў бурдаи нон андохт ва Робот паи њам такрор кардан гирифт «Са- ша - ка – за –га –за –бов-нак!..» Ин хеле хандаовар буд!

б. Дар ин љо бори дигар тавакќуф намуда, ба иштирокчиён имкони муаррифї намудани «салтанати худ» ва шиори онро додан мумкин аст. Ва боз афсона идома меёбад.

Дар Қисми зард Рӯзи зардро ид мекарданд. Дар ин рӯз њама дар рӯи пӯсти харбуза савор шуда ба сайр мерафтанд ва канорињои зардро ба осмон сар медоданд. Одамон баъзан орзу мекарданд ва, албатта, њамаи орзуњо зард буданд. Одамон дандонњои шер, кулоњњои хасин, мураббои шафтолуѓи, куттињои зарди почта, чирчиракњоро дар хоб медиданд. Ваќте онњо чашмони зарди худро мекушоданд, каме ғамгин мешуданд, вале њелъ кїсса не, хоњ нохоњ њама чиз зард буд!

Дар Қисми сурхи давлат бачањо бо Бозии сурх машиѓул буданд. Онњо ба Офтоби сурх помидорњои сурх мепартофтанд ва Офтоби сурх онњоро мехӯрд. Ваќте шаб мефаромад, дар хонањо фонусњои сурх-ро равшан мекарданд ва њама нафасњои одамон ранги сурхро мегирефтанд. Баъзан ба назарашон чунин менамуд, ки гӯё ба онњо чизе намерасад, аммо баъдтар дар ин бора фаромӯш мекарданд. Лекин, ба њар њол аз як кишвар ба кишвари дигар занг задан мумкин буд. Калонсолон чунин мегуфтанд, аммо бачањо медонистанд, ки ин дурӯѓ аст. Охир симњои иртибот бурида шуда буданд. Бачањо њатто кӯшиши занг заданро њам намекарданд...

Дар Қисми сабз љастухез аз болои кактусњо шодии зиёд дошт. Агар ягон бача ба кадри зарурї баланд љањида натавонад, ба дунбаи ў сӯзанњои кактус мехалиданд. Баъзан бачањо дар деворњои тахтагини сабз нишафта барои худ туњфањои гуногун фикр карда мебаромаданд: лимонади сабзи райњон, пиёзи сабз, панљ метр рӯдаи резинии сабз. Фаќат Нахӯдаки сабз гоњо нуктачаи сурх мехост. Барои худаш. Нуктачаи хурдакак, майдањаке, ки њелъ кас онро дида натавонад. Полис аз ин хоњишии ў хабар надошт, аз ин љињат, гуфтан мумкин, ба Нахӯдаки сабз омад карда буд...

Султони Се салтанат њар рӯз фармон мебаровард: «Њар сањар сарњадњо ранг карда шаванд!»

Полисњо пеш аз њама, барваќт аз хоб мехестанд, бо шонањои сабзу сурху зард мӯйњояшонро шона мекарданд (њар кадом бо шонаи худ) ва ба кор мерафтанд. Баъди кор онњо мисли њамаи калонсолон ба хона бармегаишанд ва њар кадом ба Худои худ – ба Худои сабзу сурху зарди худ ибодат мекарданд.

КИСМИ 2. *Аммо боре воќеаи боварнокардание ба амал омад! Дар Кишвари сабз садбарги зард шукуфт!!! Он хеле садбарги зебо буд, аммо ваќте калонсолон аз наздаи мегузаишанд, чунон рӯй турии мекарданд, ки дидани ин њол нохуш буд... Садбарг дер нашукуфт...*

Ин њамон рӯзе ба амал омад, ки Нахӯдаки сабз ба даруни табаќчаи шӯрбои туршакдор қошуќро партофт. Шӯрбои туршакдор ба чор тараф пош хӯрд! Њель воќеа нашуд, чаро ки хона сабз буд. Падару модар низ сабз буданд. Фаќат табаќча пора-пора шуд, дигар чизе нашудааст. Касе чизеро надид ва нашунид... Аммо аз њамон ваќт бачањо фањмиданд, ки воќеаи фавќулодае ба амал омад!..

Њамаи бачањои њамаи кишварњо давида назди сарњад љамъ шуданд. Онњо дар он љо истода ба чаими њамдигар менигаристанд. Ва ногањон Нахӯдаки сабз кори ғайриимконе кард!..

Ў хатти бо бӯр кашидашудаи сарњадњоро пок кардан гирифт. Њамаи бачањо аз паси ў ин корро такрор мекарданд! Сарњадњо гум шуданд! Пас кӯдакон ба њамдигар салом доданд, аввал хеле эњтиёткорона, баъд далертар шуда! Сурхњо бо Сабзњову Зардњо ва Зардњо њам бо Сурхњову Сабзњо... Бо њамдигар! Њар яке бо њар яке!.. Ягон чизи бад рӯй надод! Бачањо ба бозі сар карданд ва дар бораи робот, граммофон ва навиштаљот фаромӯш намуданд... ва оњиста-оњиста онњо рангоранг мешуданд... Њама аз нуќтањое сар шуд, ки дар бачањо пайдо шуданд, њамон хел нуќтањое, ки Нахӯдаки сурх орзуи доштанашонро мекард. Ваќте бачањо гуногунранг шуданд, фикри онњо, њиссиётшон низ гуногунранг шуданд! Њар яке дигареро мефањмидагӣ шуд! Дар Се салтанат ягон ваќт ин қадар хурсандӣ рӯй надода буд!

Акнун њама «Суруди лимӯ»-ро мехонданд, аз болои кактусњо мепариданд, дар бораи барфи кабуд орзу мекарданд, ба сӯи Офтоб помидор мепартофтанд!

Калонсолон аз Һайрат даҺонашон воз монд... ОнҺо нотавон буданд! БаЪзеи онҺо бошанд, худашон низ гуногунранг шудан хостанд! Барои онҺо душвор буд, аммо дар андоми баЪзеи онҺо нуктачаҺое пайдо шуданд, масалан дар андоми падару модари Нахӯдаки сабз...

Аммо фақат кӯдакон ба таври Һақиқӣ гуногунранг шуда буданд! Ва дар Һақиқат хушбахт буданд!..

Қисми охири афсонаро хонда истода, омӯзгор ба иштирокчиён илЪзати саЪнавӣ кардани афсонаро медиҺад ва ҺаракатҺои онҺоро роњбарӣ мекунад:

«Сокинон» сарҺадҺоро аз байн мебаранд, ба Һамдигар салом медиҺанд, бо Һам омехта мешаванд, медаванд, меляҺанду мерақсанд, лЪзъҺои либосашон ва пуфакҺоро бо Һам иваз мекунанд, дар рӯи Һамдигар, кафи дастон дилчаҺои рангоранг, табассум, гул мекашанд!..

Омӯзгор ин лаЪза мусиқии шӯхоро мемонад, карнавал ташкил намуда, аз Һама хоњиш мекунад, ки дастони Һамдигарро гиранд. Һама якљоя «РАҚСИ РАНГОРАНГ»-ро мерақсанд!

Дар охири ид омӯзгор Һамаи иштирокчиёнро давра шинонда ба онҺо саволҺои зеринро медиҺад:

СаволҺо барои лЪмЪбасти натиљањо

- Табъашон чӣ хел?
- Чаро?
- Афсонае, ки Һамин Һоло шуниданд, маъќулашон шуд?
- Маънии асосии он чист?
- Сабаќи асосие, ки онҺо аз ин афсона гирифтанд, кадом аст?
- Идеџи ин афсона оянда дар зиндагӣ ба кор меояд?

ТАВСИЯЊО БА ОМУЪЗГОР

Пешакӣ бояд мусиқӣ ва мавод (се ранг коѓази гофри ва се ранг пуфак) омода карда шавад.

- Њамаи иштирокчиён дар натиљаи иди гузарондашуда бояд идеяи асосии афсонаро аз худ кунанд. Яъне, чї тавр сокинони дар аввал аз рӯи ранг тақсимшудаи салтанати афсонавї боре бо ақл мефаъманд, ки зиндагии якљояи бо сарњадњо људонашудаи калонсолон ва кӯдакон онњоро фақат зиннат медињаду ғанї мекунад, њаёташонро равшантару рангинтар, хушбахтонатар мегардонад.

Сессияи 2. Робитаи мутакобила байни мушкилоти љањони ва мањаллї(ваќти умумї 68 даќиќа)

1. Омӯзгор ањли синфро ба ду гурӯњи хурд људо мекунад.
2. Омӯзгор ба гурӯњи якум супориш медињад.

Супориш.

«Ба гурӯњи шумо лозим аст, ки низои воќеиро дар сатњи љањони муайян намуда, таъсири ин низоњро дар сатњи мањаллї тањлил намояд (дар сатњи кишвари шумо).

Шумо бояд натиљаи кори анљомдодаатонро дар як сањифаи флипчарт навишта, баъд онро ба гурӯњи дигар муаррифї кунед. Корро метавонед дар шакли матн, расм, љадвал ё тарњ иљро кунед. Чи хеле, ки ба шумо кӯлай бошад».

3. Омӯзгор ба гурӯњи дујум супориш медињад.

Супориш.

«Ба гурӯњи шумо лозим аст, ки низои воќеиро дар сатњи мањаллї муайян намуда, таъсири ин низоњро дар сатњи љањони тањлил намояд.

Шумо бояд корро дар як сањифаи флипчарт нависта, баъд онро ба гурӯњи дигар муаррифї кунед. Корро метавонед дар шакли матн, расм, љадвал ё тарњ иљро намоед. Чи хеле, ки ба шумо кӯлай бошад».

4. Омӯзгор ба гурӯњњо барои кор дар гурӯњњои хурд ваќт (10-15 даќиќа) медињад.

5. Гурӯъно ба ӯамдигар корӯои хуро муаррифӣ менамоанд. Баъди он омӯзгор ӯамроӯи гурӯъ ба муӯокима шуруъ мекунад.

Саволно барои муӯокима

- ӯангоми дар гурӯънои хурд кор кардан шумо чиро дарк намудед?
- Оё шумо байни мушкилоти лӯаӯонӣ ва маъалли робитаеро дида тавонистед?
- Шумо барои худ аз ин чӣ хулоса баровардед?
- Шумо иборай «Мусибат бегонагӣ надорад»-ро чӣ гуна мефаъмед?
- Оё ин ба мавзӯи мо дахл дорад?

Сессияи 3. Табъиз (маъдӯдкӯнии нӯкӯк) дар лӯмеа(вакти умӯми 60 дакика)

3.1. Машки «Як кадам ба пеш, як кадам ба акиб» (60 дакика)

1. Омӯзгор ба иштирокчиён пешниӯод мекунад, ки нақши хуро ба воситаи кӯрӯакашӣ муайян кунанд.
2. ӯ мефаъмонад, ки ӯар иштирокчи нақши хуро дорад ва бояд бо он шинос шуда онро аз худ кунанд. Омӯзгор барои бо нақш шинос шудан вақт медиӯад. Иштирокчиён варақчаӯеро, ки дар онӯо нақшӯояшон навишта шудааст, ба ӯамдигар нишон намедиӯанд.

10 нақш

Нақши 1. Шумо марди миёнсол, тольике, ки дар кишвари худ зиндагӣ мекунад, дар сохтори давлатӣ фаӯолият доред. Шахси барӯманди лӯмеа ӯастед.

Нақши 2. Шумо донишлӯи ӯиндустонӣ ӯастед, ба кишвари бароятон бегона омадаед, забону фарӯанги аӯолии маъаллиро намедонед. Кишвари хуро пазмон шудаед.

Наќши 3. Шумо љавонзани тољик (арӯс) њастед. Њамроњи хешу табори шавњаратон зиндагї мекунед.

Наќши 4. Шумо марди љавон, маъуб њастед, аз љое ба љое бо аробачаи маъубї њаракат мекунед.

Наќши 5. Шумо сарвари динї њастед, дар кишвари худ дини асосии кишваратонро таблиғ мекунед.

Наќши 6. Шумо мусулмонзани ќавмї (этникї) њастед, аммо дини дигарро ќабул кардаву ба он пайравї мекунед. Бинобар ин шумо ба чорабинињову маъраќањои хешу табор ва чорабинињои дигар, ки бо дин вобастаанд, намеравед.

Наќши 7. Шумо аз љўгињои мањаллї њастед, ки барои зиндагиатон бо талбандагї ризќу рўзї меёбед.

Наќши 8. Шумо муњољри хитої њастед, ки дар Тољикистон кор мекунед.

Наќши 9. Шумо зани пиронсол њастед, миллататон рус, нафаќагир, танњо зиндагї мекунед, вазњи саломатиатон хуб нест.

Наќши 10. Шумо – донишљўи камбизоат, ба шањр барои тањсил омадаед, шармгин, аз дењотї буданатон хилъолат мекашед, гўшагир њастед, худро ноњинљор њис мекунед.

3.Баъди он ки њама бо наќшњои худ шинос мешаванд, омўзгор аз иштирокчиён хоњиш мекунад, ки дар мобайни хона саф кашанд ва чашмонашонро пўшида дасти њамдигарро гиранд.

ТАВСИЯЊО БА ОМУЌЗГОР

Барои гузаронидани ин машќ фазои озод лозим аст, масалан, агар иштирокчиён дар байни хона, дар як хат саф кашанд, љои холї чунон бошад, ки онњо дањ ќадам ба пеш ва дањ ќадам ба аќиб гузошта тавонанд. Дар дохили синфхона сутунњо, ашѓе, ки ба ин машќ халал мерасонанд, набояд бошанд. Мебели синфхонаро пешакї аз ин љо гирифта, ба љои дигар гузоштан лозим аст, то иштирокчиён њангоми иљрои машќ ба онњо барнахўранд.

4. Омўзгор мефањмонад, ки њозир њар кас ба саволњои вобаста ба наќши худ як ќадам ба пеш, ё як ќадам ба аќиб гузошта љавоб медињад. Иштирокчиён дасти њамдигарро дошта меистанд, агар дар мавридњое

масофаи байни онњо калонтар шавад, метавонанд дастонашонро сар дињанд.

5. Ваќте омўзгор мебинад, ки ањли синф тайёранд, ба хондани саволњо сар мекунад.

Саволњо барои машќи «Як ќадам ба пеш, як ќадам ба аќиб»

- Онњое, ки ба забони модарии худ озодона гап зада метавонед ва забони модарии шумо дар кишваре, ки зиндагї мекунад, забони асосї њисоб мешавад, як ќадам ба пеш гузоред.
- Онњое, ки айни замон дар кишвари бегона зиндагї мекунад, як ќадам ба аќиб гузоред.
- Онњое, ки озодона тасмим гирифта метавонанд, масалан, дар масъалаи чї тавр гузарондани ваќти холї, дар куљо кор кардан, тањсил намудан, чї тавр либос пўшидан - як ќадам ба пеш гузоред.
- Онњое, ки дар таъминшавї бо кор, гирифтани маълумоти (тањсилоти) босифат, доштани истироњати хуб ягон мањдудият доранд, як ќадам ба аќиб гузоред.
- Онњое, ки пайрави дини ислом њастанд, як ќадам ба пеш гузоред.
- Агар шумо тољик набошед, як ќадам ба аќиб гузоред.
- Агар шумо мард бошед, як ќадам ба пеш гузоред.
- Агар шумо дар интихобот иштирок карда овоз дода метавонед, як ќадам ба пеш гузоред.
- Агар дар назди љамъият баромад карда, фикри худро кушоду равшан гуфта метавонед, як ќадам ба пеш гузоред.
- Агар шумо ба технологияњои муосир нагз сарфањм равед, як ќадам ба пеш гузоред.
- Касе, ки ба назди автобус бе мушкилї давида рафта метавонад, як ќадам ба пеш гузоред.
- Онњое, ки ба хонашон њар касеро хоњанд, оварда метавонанд, як ќадам ба пеш гузоред.

б. Омўзгор хоњиш мекунад, ки њама чашмонашонро кушода бубинанд, ки кї дар кульо истодааст. Баъд хоњиш мекунад, ки њама давра гирифта нишинанд ва наќшњояшонро ошкор намоянд.

Омўзгор ба муњокима сар мекунад:

Саволњо барои муњокима

- Баъди иљрои ин машќ чи эњсосоте шуморо фаро гирифт? Дар ин бора наќл кунед.
- Чаро шумо худро мањз чунин њис мекунад?
- Мањнии асосии он чист?
- Сабаќи асосие, ки аз он омўхтед, кадом аст?
 - Оё ин машќ табъизро дар љомеа нишон медињад?
 - Оё њама узви љомеа њуќуќи баробар доранд?
 - Кї дар пеш ќарор гирифт? Иљрокунандагони кадом наќшњо?
 - Кї дар аќиб ќарор гирифт? Иљрокунандагони кадом наќшњо?
 - Шумо чи фикр мекунад? Рахна бояд бошад? Чаро?
 - Шумо худро дар наќшњоятон чи хел њис кардед?
 - Ваќте як қадам ба пеш гузоштед, шуморо чи њиссиёте фаро гирифта буд?
- Ваќте як қадам ба аќиб гузоштед, шуморо чи њиссиёте фаро гирифта буд?

Омўзгор натиљаи ин машќро љамъбаст карда, муњокимаро хулоса мекунад.

ТАВСИЯҢО БА ОМЎЗГОР

Иштирокчиён бояд хулоса бароранд, ки дар льомае табъизи (маъдудкунии нукуқи) динї, синнусолї, льинсї, миллї вуљуд дорад. Бояд сабабҳои мављуд будани чунин намудҳои табъизро фаъманд, хулоса бароранд, ки дар льомае кї бештар мавриди табъиз қарор мегирад?

Сессияи 5. (вақти умумї 45 дақиқа)

Омўзгор аз иштирокчиён хоњиш мекунад, ки давра нишинанд. Ў хотимаи дарсро эълон дошта, мегўяд, ки вақти лямъбасти натиљањо расидааст. Ба иштирокчиён ду саволи асосї медињад:

- А) Барои шумо имрўз чї чиз нав буд?
- Б) Дар натиљаи ин дарс дар шумо чї гуна идеяву фикрҳои нав пайдо шуданд?

Омўзгор ба њар як иштирокчи имкон медињад, ки баёни фикру ақида намояд. Пешнињод месозад, ки дарсро бо ёрии техникаи «Иншои якдақиќаина» арзёби кунанд. Ба њама як вараќи коѓаз медињад, то ки дар давоми як дақиќа ба саволҳои зерин лавоб дода иншо нависанд.

- Муњимтарин ва асоситарин чизе, ки имрўз фаъмидї, чист?
- Кадом саволњо барои ту нофањмо монданд?

Омўзгор иншои иштирокчиёнро лямъ намуда дарсро хотима мебахшад. Ба иштирокчиён барои иштироки фаъл ташаккур гуфта, аз њар яке даъват ба амал меорад, ки дар зиндагї бо идеяи шаървандии лянонї шарик гарданд. Баъд иштирокчиён барои таълїли баъдинаи натиљањо тестҳои худбањодињиро пур мекунанд.

Тавсияҳои иловагї ба омўзгор

- Барои баргузории дарс пешакї ӯамаи мавдро тайёр намудан лозим аст. ӯои кори иштирокчиёнро ба сурати нимдоира омода кунед.
 - ӯалби ӯар иштирокчи ба ӯараёни кор зарур аст, то ки ӯама дар омӯзиш иштироки фаъол дошта бошанд.
 - Агар ӯис кунед, ки аъли синф хаста шудааст, каме танаффус диъед, бозии нерубахшу хушӯолкунандаеро ташкил намоед.
- Агар аъли синф машкӯро дар вақти додашуда иӯро карда натавонад, вақти иловагї диъед, саъй намоед, ки роӯбариятон бо ақли гиро бошад, аъли синфро эъсос кунед.
- Ба майдонталабиӯо, имконоте, ки дар вақти муӯокима пайдо шуданашон мумкин аст, омода бошад.
- Мушӯида намудан ва бодиккат гӯш карда тавонистан бояд аз хислатӯои омӯзгор бошад.

Кӯидаӯои асосии баргузории мубоӯиеса

- 1.
2. Бодиккат, ботаъаммул ва холисона гӯш кунед.

Идеяӯо, афкор, эродӯоро танкид кунед, аммо на шахсонеро, ки онӯоро баён мекунанд.

3. Барои шунидани афкор дар бораи идеяӯои худ ва танкиди онӯо тайёр бошад.
4. Фикру ақидаи одамони дигарро, ки аз фикру ақидаи шумо фарк мекунанд, бо таъаммул гӯш кунед.
5. Дар вақти суъбат бо мардум рафтори эътиромона дошта бошад, саъй кунед, ки наранӯонед. Аз калимоте, ки оъанги сиёси доранд, ё бо хушунат алокаманданд, паръез кунед.
6. Мавкеи дигаронро ба назар гиред.
7. Ба ӯама имкони изӯори ақида намуданро диъед, бо навбат гап занед, сухани ӯамдигарро набуред.
8. ӯамаро барои баъсу муӯокима ӯалб кунед, хусусан онӯоеро, ки ба худ боварї надоранд, ё барои баёни фикрашон тайёр нестанд.
9. Аз мавзӯ дур наравед, муълазбаён бошад.

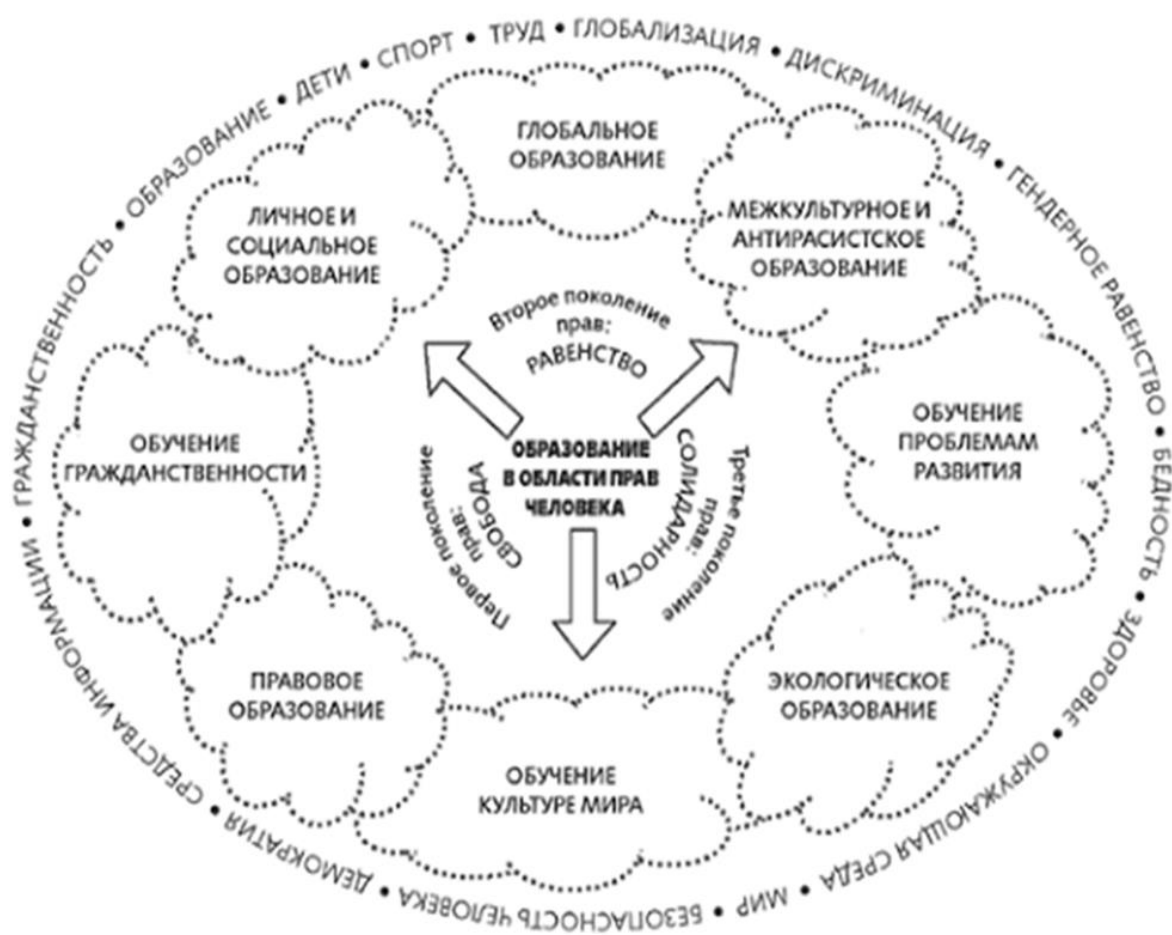
МАВОДИ КОРИИ ТАКСИМОТЇ БАРОИ МОДУЛИ 3

«ШАЪРВАНДИИ ӯАЪОНЇ»

Маводи кори тақсимоти 1.

Шаървандии ӯанонӣ ба маънои эъсоси тааллуқ ба ӯмеаи ӯанонӣ ва инсонияти муттаъид аст, ба аъзои он намбастагӣ ва нувиати дастаъамӣ (коллективӣ) нисбат ба якдигар, намуниин масъулияти дастаъамӣ дар сатҳи ӯанонӣ хос аст.

Тарбияи шаървандии ӯанонӣ шеваву равиши нав дар таъсилот аст. Ва он ба ташаккули донишно, малакано, арзишно ва мукаррароти зиндагӣ ба манфиати иштироки фаълони дар рушди устувор ва осоиштаи ӯмеа нигаронида шудааст. Тарбияи шаървандии ӯанонӣ маънои эъоди эътиром ба нуқуқи башар, адолати иълтимоӣ, баробарии ӯинсӣ ва пойдории муъити зистро дорад ва ин асоси арзишноест, ки барои мустаъкам намудани сулъ мусоидат мекунад¹².

Тарӯмаи калимаҳои дар гирди доирабуда:

¹² Дастури методӣ оид ба пешгирии ифротгароии хушунатомез. (Юнеско)

меънат, ӯаъонишавӣ, таъбиз, баробарии ӯинсӣ, камбизоатӣ, саломатӣ, муъити зист, суль, беҳатарии инсон, демократия, васоити ахбор, шаървандӣ, таъсилот, кӯдакон, варзиш.

Дар дохили доира:

таъсилоти шахсӣ ва илтимой, таъсилоти ӯаъонӣ, таъсилоти байнифаръангӣ ва зидди наҷодпарастӣ, омӯзиши мушкилоти рушд, маълумоти экологӣ, омӯзиши фаръанги ӯаъон, омӯзиши нуқуқӣ, омӯзиши шаървандӣ.

Таъсилот дар соъаи нуқуқи инсон

Насли аввали нуқуқ - озодӣ,

Насли дуюми нуқуқ – баробарӣ,

Насли сеюми нуқуқ – ӯамдилӣ

Маводи кори таксимоти 2.

ЭЪЛОМИЯИ ПРИНСИПЪОИ ТАЪАММУЛПАЗИРӢ (ИҚТИБОС)

Бо қарори 5.61 Конфронси генералии ЮНЕСКО аз 16 ноябри соли 1995 тасдиқ шудааст. 16 июни соли 1995 эълон шуда ба имзо расидааст.

Моддаи 1. МАФЪУМИ ТАЪАММУЛПАЗИРӢ

1.1. Таҳаммулпазирӣ (толерантность) маънои эҳтиром, қабул ва дарки дурусти гуногунии ӯани фарҳангҳои ҷаҳони мо, шаклҳои худбаёнгарӣ ва роҳҳои зоҳир қардани фардияти инсонро дорад. Ба он дониш, кушодагӣ, муошират ва озодии андеша, вичдон ва эътиқод мусоидат мекунад. Таҳаммулпазирӣ мувофиқати гуногунрангист. Ин на танҳо қарзи маънавӣ, балки ниёзи сиёсӣ ва ҳуқуқӣ низ мебошад. Таҳаммулпазирӣ фазилатест, ки ноил гаштан ба сулҳро имконпазир месозад ва ба иваз қардани фарҳанги ҷанг бо фарҳанги сулҳ мусоидат мекунад.

1.2. Таҳаммулпазирӣ – ин гузашт, илтифот, тағофул (ҷашмпӯшӣ) нест. Таҳаммулпазирӣ, пеш аз ҳама, муносибати фаъолест, ки дар заминаи эътирофи ҳуқуқҳои умумӣ ва озодиҳои асосии инсон ташаккул ёфтааст. Дар ҳаҷ ӯолат таҳаммулпазирӣ асосноккунии суиқасд ба ин арзишҳои

асосӣ нест, шахсони алохида, гурӯҳҳо ва давлатҳо бояд таҳаммулпазирӣ нишон диҳанд.

1.3. Таҳаммулпазирӣ – вазифадорӣ барои мусоидат намудан ба исботи ҳуқуқи инсон, гуногунандешӣ (аз ҷумла гуногунандешии фарҳангӣ), демократия ва тартиботи ӯқуқӣ мебошад. Таҳаммулпазирӣ, ин мафҳумест, ки маънои рад кардани догматизм, мутлақсозии ҳақиқатро дорад. Инчунин тасдиқ намудану қабул кардани меъёрҳои дар санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ соҳаи ҳуқуқи инсон муқарраршуда низ таҳаммулпазирӣ аст.

1.4 Намоиши таҳаммулпазирӣ, ки бо эътироми ҳуқуқи инсон ӯамонан аст, маънои тоқат намудани беадолатиҳои иҷтимоӣ, гаптан аз эътиқоди худ ё таслим шудан ба эътиқоди бегонаро надорад. Маъно ин аст, ки ӯар кас озодона пайрави эътиқоди худ буда метавонад ва эътироф мекунад, ки дигарон низ ин ӯқуқро доранд. Ва ин эътирофи он аст, ки одамон аз ҷиҳати зоҳирӣ, мавқеъ, гуфтор, рафтор ва арзишҳо табиатан аз ӯамдигар фарқ мекунанд ва ҳақи дар дунё зистану ӯифз намудани фардияти худро доранд. Яъне, ин боз чунин маъно дорад, ки таъмил шудани (бор карда шудани) ақидаҳои як одам ба одамони дигар мумкин нест¹³.

ВОСИТАҲОИ АРЗЁБИИ ДОНИШҲОИ АЗХУДШУДА, МАҲОРАТУ МАЛАКА

Худбаҳои иштирокчиён то/баъди Модули 3 «Шаървандии ӯаҳои»

1) Ман идеяи шаървандии ӯаҳоиро мефаъмам ва тарафдори ин идея ӯастам.

- А) Не, намефаъмам
- Б) Намедонам
- В) Мефаъмам, вале пурра не
- Г) Дарк мекунам, вале фаъмонда наметавонам
- Д) Дарк мекунам ва фаъмонда метавонам.

2) Ман ба фарҳанги халқҳои дигар тавачҷуҳ дорам.

¹³ Дастур барои муаллимон - мураббӣни системаи таъсилоти ибтидоии касбии Љумӯурии Қирғизистон оид ба таълими чандфарҳангии донишомӯзон

- А) Не, тавальљуњ надорам
- Б) Намедонам
- В) Тавальљуњ дорам, вале хеле кам
- Г) Аксар ваќт тавальљуњ дорам.
- Д) Њамеша ба фарњанги халќњои дигар тавальљуњ дорам.

3) Ваќте дар муњити дигар њастам, худро ноњинљор њис мекунам.

- А) Розі нестам, ман ба муњити нав зуд мутобиќ мешавам.
- Б) Намедонам
- В) Ман кам худро ноњинљор њис мекунам.
- Г) Аксар ваќт худро ноњинљор њис мекунам.
- Д) Њамеша худро ноњинљор њис мекунам.

4) Ман бо мардумони миллатњои дигар, пайравони динњои дигар муносибати дўстона дорам

- А) Не, муносибатам дўстона нест
- Б) Намедонам
- В) Муносибати бетарафона дорам.
- Г) Бале, муносибатам дўстона аст
- Д) Ман аз одамони миллати дигар, пайравони динњои дигар дўстони зиёд дорам.

5) Агар фикр, назар, эътиќодоти одами дигар бо фикру аќида ва эътиќоди ман мувофиќат накунад, хашмгин мешавам.

- А) Не, хашмгин намешавам
- Б) Намедонам
- В) Хашмгин мешавам, вале кам
- Г) Аксар хашмгин мешавам
- Д) Њамеша хашмгин мешавам.

6) Барои ноил гаштан ба маќсади худ ман ќувваи љисмониамро истифода мебарам.

- А) Не, ман истифода намебарам
- Б) Намедонам
- В) Кам истифода мебарам
- Г) Аксар истифода мебарам
- Д) Њамеша истифода мебарам

7) Ман дар љомеаи худ идеяи суљњ, шањрвандиро пеш бурда метавонам

- А) Не, наметавонам
- Б) Намедонам
- В) Кам
- Г) Аксар ваќт
- Д) Њамеша

8) Ман низоњњоро бо роњи осоишта њал мекунам.

- А) Не
- Б) Намедонам
- В) Хеле кам
- Г) Аксар ваќт
- Д) Њамеша

9) Мушкилоти љомеаи мо барои љањон ягон хел ањамият надорад.

- А) Розиам
- Б) Розї нестам
- В) Намедонам
- Г) Ќисман розиам

10) Ба мушкилоти одамони дигар, кишварњои дигар тавалљуњ надорам.

- А) Розиам
- Б) Ќисман розиам
- В) Розї нестам
- Г) Намедонам.

МОДУЛИ 4

«МАЛАКАЊОИ ИСТИФОДАИ ВОСИТАЊОИ РАЌАМИЌ»

Маќсад: Иштирокчиён дар љараёни фаъолияти шаърванди малаќањои истифодаи воситањои раќамиро доранд, ба он сарфањм мераванд.

ИСТИЛОЊОТ:

Њамаи истилољот дар бахши «**Маводи кории таќсимоти**» дода шудаанд.

Вазифањо:

1. Шинос намудани иштирокчиёни омўзиш бо мафњумњои раќамисозї, имкониятњои воситањои интернетї;
2. Ба иштирокчиён омўзондани воситањои интернетї барои гузарондани омўзиши онлайн;
3. Ба иштирокчиён омўзондани асосњои вироиши (таърири) аксњо ва наворњои видеої барои истифодаи минбаъда;
4. Ба иштирокчиён омўзондани асосњои SMM (Social Media Marketing - Маркетинг дар шабаќањои иљтимої). Яъне таблиѓи молњо ва хидматњо аз тариќи шабаќањои иљтимої, ки чун шабаќањои иљтимоии маркетинг (бозорёби) фаъмида мешаванд.

Натиљањои мавриди интизор:

1. Иштирокчиёни омўзиш/тренинг бо мафњумњои раќамисозї, имкониятњои воситањои интернетї шинос шудаанд;
2. Иштирокчиён барои гузарондани омўзиши онлайн воситањои интернетиро омўхтаанд;

3. Иштирокчиён асосҳои вироиши (таърири) аксҳо ва наворҳои видеоиро барои истифодаи минбаъда омӯхтаанд ва онҳоро амалӣ карда метавонанд;

4. Иштирокчиён асосҳои SMM-ро омӯхтаанд ва маъорату малакаҳои худро дар амал истифода бурда метавонанд.

ТАЉЪИЗОТ: экран барои муаррифи, ноутбукҳо/смартфонҳо, флипчарт/коғази А3, маркерҳо, худкорҳо (ручкаҳо) ва дафтарҳо барои қайд.

ДАВОМНОКИИ ОМӢЗИШ: 1 рӯз (8 соати академӣ)

РАФТИ ОМӢЗИШ АЗ РӢИ МОДУЛИ 4. «МАЛАКАӢОИ ИСТИФОДАИ ВОСИТАӢОИ РАҚАМӢ»

Бахши муқаддимавӣ (вақти умумӣ 22 дақиқа)

1. Шиносоӣ бо мақсад ва вазифаҳои модул (15 дақиқа)

1.1. Омӯзгорон иштирокчиёни модулро хайрамақдам гуфта, онҳоро бо барнома, мақсад ва вазифаҳои омӯзиш шинос мекунанд. Иштирокчиён пеш-тестҳоро (тестное, ки қабл аз омӯзиш пур карда мешаванд) пур карда, интизориҳои худро дар барчаспҳои (стикерҳои) ранга менависанд.

Омӯзгорон интизориҳоро дида баромада мурағтаб месозанд ва ба иштирокчиён иттилоъ медиҳанд, ки кадоме аз онҳоро дар доираи модули «МАЛАКАӢОИ ИСТИФОДАИ ВОСИТАӢОИ РАҚАМӢ» амалӣ намудан мумкин аст.

2. Машиқи «Зип, Зап, Зоп» (7 дақиқа)

Ҳамаи иштирокчиён давра гирифта меистанд. Омӯзгор шартҳоро мефаҳмонад, ки инҳоанд: Ў аввал шуда ба яке аз иштирокчиёни давра ишора намуда мегӯяд: «ЗИП». Ин иштирокчи дар навбати худ бояд ба нафари дигар ишора намуда бигӯяд: «ЗАП». Иштирокчи сеюм ба иштирокчи дигар ишора намуда мегӯяд: «ЗОП».

Калимаҳо бояд бо ҳамин тартиб талаффуз шаванд: «ЗИП! ЗАП! ЗОП!» Иштирокчи, ки хато мекунад, аз бозӣ мебарояд. Дар давра 2 нафар мемонанд ва ба ҳамдигар нигоҳ карда мегӯянд: «ЗИП! ЗАП! ЗОП!» – то дами хато намудани як нафари онҳо.

Ин машк бодиккати иштирокчиёнро беътар мекунад ва фазои мусоид ба вуљуд меоварад.

Сессияи 1. «Раќамисозӣ дар асри XXI» (ваќти ӯмумӣ 68 даќиќа)

1.1. Намоиши навори видеоӣ (20 даќиќа)

Омӯзгор ба иштирокчиён дар бораи малаќаҳои истифодаи воситаҳои раќамӣ ва таъсири раќамисозӣ ба зиндагӣ навори видеоӣ нишон медиҳад. Навори видеоиро дар ишораҳои (ссылкаи) зерин пайдо кардан шумкин аст: <https://youtu.be/P-NnVQJr8AY>

Барои дуруст фаҳмидани истилоҳҳои «раќамисозӣ» ва «малаќаҳои истифодаи воситаҳои раќамӣ» омӯзгор ба иштирокчиён таърифи, яъне шарҳи онҳоро дар слайд нишон медиҳад.

«Раќамисозӣ» - татбиќи технологияҳои раќамии муосир дар соҳаҳои гуногуни ҷаёт ва истеҳсолот.

«Малаќаҳои истифодаи воситаҳои раќамӣ» - салоҳиятҳо дар соҳаи истифодаи компютерҳои инфиродӣ (шахсӣ) ва интернет, инчунин кӯшишу сабӣи одамон барои азхудкунии донишҳои ба он дахлдошта ва ӯсил намудани таъриба.

1.2. Лексияи кӯтоҳ (33 даќиќа)

Омӯзгор дар ваќти муъокима диќќати иштирокчиёнро ба муъимияти саводнокии расонаӣ равона мекунад. Барои ҷӣ ӯангоми кор бо иттилоот тафаккури интиқодиро истифода бурдан лозим аст ва кадом малаќаҳои асосии истифодаи воситаҳои раќамиро инсон бояд дошта бошад.

Барои дарки беътар омӯзгор наворҳои видеоиро дар мавзӯҳои зерин нишон медиҳад:

1. Иттилоот ва расонаҳо https://youtu.be/_z1g660ZBrw;
2. Тафаккури интиқодӣ дар расонаҳо. https://youtu.be/oawFkun4c_k;
3. Имкониятҳо дар интернет <https://youtu.be/rNTA-xBJsuE>
4. Ҷӣ гуна дар ӯамоӯангӣ бо интернет зиндагӣ кунем? https://youtu.be/eR4_dY-W3sI

Наворъои видеої дастрас, ба забони барои лавонон фаъмо омода шудаанд ва ин ба омӯзгор имкон медиҳад, ки моњияти сессияро содаву осон баён кунад.

Баъди муњокимаи навори видеої дар бораи саводнокии расонаї ва малакањои истифодаи воситањои раќамї омӯзгор бо усули лексияи кўтоњ ба иштирокчиён дар бораи воситањои гуногуни онлайн ва имкониятњои он наќл мекунад.

«Саводнокии расонаї – ќобилияту мањорати истифода ва эљоди матнњои расонаї, ба иттилои дарёфткарда муносибати интиќодї доштан, онро санљидан ва таљлил намудан аст.

«Воситањои онлайн» – хадамот (сервис) ва барномањои замиравие, ки бо ёрии онњо эљод намудани супоришњои интерактивї, барои баргузории чорабинињо дар ќолаби онлайн сабт кардани навори видеої, ба амал овардани робитаи бозгашта (алоќаи баръакс, баргарданда) мумкин аст.

Дар ваќти муаррифї омӯзгор ба ин воситањои онлайн дахл мекунад:

1.Почтаи электронї (**gmail.com, mail.ru, yandex.ru** ва ғайра.)

Почтаи электронї (e-mail)¹⁴ - хадамоти шабакаї аст, ки барои фиристондан ва гирифтани иттилоот пешбинї шудааст.

2. Воситањои љустуљї иттилоот (Google, Yandex).

Системаи љустуљї¹⁵ – системаи компютери, ки махсус барои љустуљї иттилои зарурї дар интернет эљод шудааст.

Хадамоте (сервисњое), ки истифодаашон бештар маъмул шудааст - сервисњо барои љустуљї контентњои¹⁶ графикї ва матнї, инчунин файлњо дар серверњои (дастгоњи хизматрасонї дар системањои автоматии коркарди иттилоот) FTP, мољо дар интернет-маѓозањо ва ғ.

Сервери FTP – сервер (File Transfer Protocol - Протоколи интиќоли файл) барои мубодилаи файлњо тавассути интернет ё шабакаи компютери мањаллї пешбинї шудааст.

¹⁴ <https://www.seonews.ru/glossary/elektronnaya-pochta/>

¹⁵ <https://seo.ru/seowiki/poiskovaya-sistema/>

¹⁶ Контент - мундариљаи иттилоотии сайт аст (матнњо, иттилои графикї, овозї, инчунин китобњо, рўзномањо, маљмуаи маќолањо, мавод ва ғ.).

Сервери FTP ин компьютер барои нигоҳдории файлҳост. Он ба шабакаи маҳаллӣ ё ҷаҳонӣ дохил карда шудааст ва ба он тибқи қоидаҳои муайян дастрасии ташрифоварандагон аз дур ташкил карда шудааст, ки метавонанд файлҳоро зеркашӣ ва бор кунанд (скачать и загрузить).

3. Шабакаҳои илтимои (Instagram, Facebook, TikTok, Twitter)

*Шабакаи илтимои*¹⁷ - манбае, ки барои таъмини муносибатҳои байни одамон ё ташкилотҳо дар интернет пешбинӣ шудааст

4. Интернет-порталҳои иттилоотӣ -- Даргоҳҳои иттилоотии Интернет (asiaplustj.info, khovar.tj)

Портали (даргоҳи) иттилоотӣ — манбаи бузурги интернетӣ, ки иттилооти муфассалро дар мавзӯи муайян пешниҳод мекунад.

Портали (даргоҳи) иттилоотӣ дар муқоиса бо сайти одии мавзӯӣ, дорои воситаҳои барои амалҳои мутақобила бо корбарон. Инчунин ирсолҳои мавзӯӣ, ҷустуҷӯро дар бар мегирад ва имкон медиҳад, ки ташрифоварандагон бо якдигар, масалан, дар форум¹⁸ ё чат¹⁹ муошират кунанд.

5. Тилборати электронӣ (avrang.tj, volna.tj)

E-commerce ё тилборати электронӣ – фаъолияти соҳибкорӣ, ки бо паёнкунӣ, паёми бозаргонӣ, реклама, пешбурди фурӯши молҳо, хидматҳои тавассути Интернет вобаста аст. Сода карда баён намоем, тилборати электронӣ, яъне хариду фурӯши онлайн бо ёрии пулҳои электронӣ аст.

6. Паёмрасонҳо (мессенҷерҳо) (What's app, Telegram)

*Паёмрасон*²⁰ — барномаи хоси муштариён, ки барои паёмрасонии фаврӣ ва мубодилаи фаврии он зарур аст. Илова бар ин бисёр паёмрасонҳои муосир

¹⁷ <https://wiki.rookee.ru/socialnaya-set/>

¹⁸ Форум (web – forum) – ин сайти махсус ё бахши сайт ё портал аст, ки барои муошират ё мубодилаи афкор ташкил шудааст.

¹⁹ Чат (англ. chatter — гап задан) – мубодилаи иттилоъ дар вақти воқеӣ байни ду ва ё зиёда корбарон бо ёрии шабакаи интернет

²⁰ <https://aboutmessengers.ru/messenzher-cto-eto-takoe>

имкон медиъанд на танъо паёмъо, балки аксъо, филмъо, наворъои видеої, файлъо, смайликъо ва ғ. низ мубодила карда шаванд.

7. Пардохтъои интернетї (бонқдории мобилї, Эсхата Мобайл Банкинг, alif.mobi)

*Пардохтъои онлайн*²¹ - имконияти пардохти пули молъо ё хидматрасонї дар интернет, ё тавассути барномаи замимагии мобилї бидуни истифодаи пулҳо. Маъмулан, бевосита дар сайт ё барномаи мобилии фурӯшанда амалї мешавад.

Омӯзгор накл мекунад, ки бо лаъонишавї ва тарақќиёти технология наёти одам осон мегардад. Иртиботи байни одамон осон ва дастрас мешавад. Барои омӯзиш ва беътар намудани малакаъо имкониятъо пайдо мешаванд. Интернет ва малакаъои истифодаи воситаъои раќамї (абзоръои раќамї) хидматъо, молъоро осон дастрас мекунанд.

Ў зикр месозад, ки ба шарофати раќамисозї ва абзоръои нави интернетї интернет – бизнес (хидматъо), расонаъо тарақќї мекунанд, Касбъои наве, ки пештар вуљуд надоштанд, пайдо мешаванд.

Омӯзгор сессияро бо муъокима ба охир мерасонад.

Саволъо барои муъокима (15 даќиќа)

- Раќамисозї чист ва он ба зиндагии шумо чї гуна таъсир мерасонад?

Оё барои инсон афзудани малакаъои истифодаи воситаъои раќамї зарур аст? Чаро?

Малакаъои истифодаи воситаъои раќамиро дар шаървандии фаъол чї гуна ба кор бурдан мумкин аст? Чї тавр воситаъои онлайнро барои њалли мушкилоти љомеаи мо ба кор бурдан мумкин аст?

Сессияи 2. «ZOOM чист?» (68 даќиќа)

2.1. Њуљуми зењнї (10 даќиќа)

²¹ <https://lifehacker.ru/onlajn-platezhi/>

Омўзгор аз иштирокчиён мепурсад, ки онҳо истилоҳи «платформаи онлайн»-ро чӣ гуна мефаҳманд ва барои иртибот, алоқа аз кадом платформаҳои онлайн истифода мебаранд?

Агар иштирокчиён чӣ будани платформаи онлайнро намедониста бошанд, омўзгор мисолҳо мебиёрад, то аз иштирокчиён ҷавобе шунавад. Њамаи ҷавобҳо дар флипчарт навишта мешаванд.

2.2. Лексияи кӯтоҳ дар бораи платформаи онлайн ZOOM (22 дақиқа)

Баъд омўзгор ҷавобҳои иштирокчиёнро хулоса намуда истилоҳи «платформаи онлайн»-ро таъриф мекунад, яъне шарҳ медиҳад ва дар бораи платформаи онлайнӣ хеле маълум ZOOM, ки барои конференсияҳои видеоӣ ва иртиботи видеоӣ ба кор бурда мешавад, нақл мекунад.

Платформаи онлайн – майдончаи махсус аст, ки дар интернет барои иртибот/омӯзиш, маълумот, маърифат ва ғ. эъод шудааст.

ZOOM – ин платформаи абрӣ, ки барои гузарондани конференсияҳои видеоӣ, вебинарҳои²² видеоӣ дар қолаби сифати баланддошта истифода мешавад.

2.3. Кори амалӣ оид ба истифодаи платформаи онлайнӣ ZOOM (36 дақиқа)

Баъд омўзгор бо иштирокчиён кори амалӣ мегузаронад. Дар вақти кори амалӣ онҳо чунин корҳои меомӯзанд:

- Чӣ тавр аз қайд гузаштан;
- Чӣ тавр ташкил кардани конференсияҳои видеоӣ;
- Чӣ тавр сабт кардани конференсияҳои видеоӣ;
- Чӣ тавр ба даст овардани робитаи баргашта (воқуниш, алоқаи баръакс, алоқаи баргарданда);

²² Вебинар — баргузори вохӯриҳои онлайн, ё муаррифиҳои (рӯнамоиҳо) ба воситаи интернет дар вақти воқеӣ. Чорбиние, ки дар режими онлайн гузаронда мешавад..

- Чі тавр барои намоиши мавод омода кардани экран;
- Чі тавр иштирокчиёнро барои муъокимаронї ба толорњои гуногун таъсир кардан;
- Чі тавр PRO-и пулакии нусхаи ZOOM-ро харидан;
- Чі тавр пахши барнома ро аз платформаи ZOOM ба саъифаи шабакаи иълтимоии Facebook пайваст кардан.

ТАВСИЯЊО БА ОМЎЗГОР

Барои кори амалї иштирокчиён бояд бо худ нотбук, телефонњои мобилии бо интернет пайвастшуда дошта бошанд.

Сессияи 3. «Наќши шабакањои иълтимої дар зиндагии мо» (ваќти умумї 68 даќиќа)

3.1 Њуълуми зењнї (10 даќиќа)

Омўзгор сессияро аз њуълуми зењнї сар мекунад, то ки љавоби иштирокчиёнро ба саволњои зерин бифаъмад.

- Шабакањои иълтимої, яъне чї?
- Кадом шабакањои иълтимої айни замон хеле маъмулу машъуранд ва онњо дар кадом соњањо истифода мешаванд?
- Чаро њама ба шабакањои иълтимої мурољият мекунанд (Инстаграм, Телеграм)?

3.2. _____ Лексияи кўтоњ (38 даќиќа)

Баъд омўзгор дар бораи асосњои SMM наќл мекунад. Онњоро чунин таъриф мекунад, яъне шарњ медињад:

SMM (Social Media Marketing) ²³— маркетинг (бозорёби аз тарики шабакаҳои илтимои) — ин таблиғи молҳо ва хидматҳо аз тарики шабакаҳои илтимои мебошад, ки чун шабакаҳои илтимои маркетинг (бозорёби) фаъмида мешавад.

Омӯзгор маълумот медиҳад, ки *SMM (Social Media Marketing – Маркетинг дар шабакаҳои илтимои)* фаъолиятҳоеро ба монанди боз намудан ва бурдани саъифаҳо дар шабакаҳои илтимои, таъияи мундарибаи барномаҳо ва нақшаи барномаҳо, таъия ва пахши зиндаи барномаҳо, ӯй додани реклама (таблиғот) ва омор дар бар мегирад.

Дар вақти рӯнамои (муаррифи) омӯзгор дар бораи ӯлатҳои воқеии чӣ гуна доштан ва бурдани саъифаи худ дар шабакаҳои илтимои, аз ҷумла дар Instagram ва Facebook, чӣ тавр таблиғ намудани саъифаву нашрҳои худ ба воситаи таблиғоти (рекламаи) мақсаднок, омода сохтани рекламаи супоришӣ, чӣ тавр пайгирӣ намудани омор ва истифодаи он нақл мекунад. Инчунин ӯ дар бораи чӣ тавр сохтани контент, намудҳои он, тартиб додани контент – нақша²⁴, намудҳои он, ороишдиҳӣ гуфта мегузарад.

Instagram – ин шабакаи илтимои, ки барои ӯй додани нашрҳо, аксҳо ё сабтҳои видеои истифода мешавад.²⁵

Facebook – ин шабакаи илтимои байналмилалӣ аст, дар он беш аз 2 миллиард баърагирандагон худро сабти ном кардаанд. Дар дунё бузургтарин шабака ӯисоб мешавад. Сабаби ин қадар машӯур ва маъмул будани он имкониятҳои васеи функционалии (вазифавии) ин шабакаи илтимои, доимо ворид кардани навгонӣҳо ва воситаҳои самараноки рекламавӣ мебошад.

Дар мисоли якчанд саъифаҳо омӯзгор усулҳои самараноки саъифа доштан ва бурдани саъифаро дар **Instagram** нишон медиҳад. Ғайр аз ин дар бораи чӣ тавр истифода намудани воситаи «Пахши мустақим» ё зинда дар **Instagram**, дар бораи бартарияти он, бо қадом мақсад истифода бурдани пахшҳои мустақим нақл мекунад.

Баъд омӯзгор ба мавзӯҳои дигар – ихтисосҳои нав, ки бо рушди соҳаи SMM вобастаанд, мегузарад, дар бораи асоситарини онҳо нақл

²³ http://www.marketch.ru/marketing_dictionary/marketing_terms_s/social_media_marketing/

²⁴ Контент- нақша– рӯйхати мавзӯҳои, ки барои нашр намудан дар блог, шабакаҳои илтимои ва манбаҳои дигар дар Интернет тартиб дода мешавад. Он барои пурра ба назар гирифтани талаботи муштарӣ ва сохтану ӯй додани иттилоо, ки барои ӯалли мушкilotи ӯ ёрӣ мерасонад, лозим аст.

²⁵ <https://semantica.in/blog/chto-takoe-instagram.html>

мекунад ва ба иштирокчиён пешниҳод месозад, ки мавзӯи **блогингро** (блогнависӣ, бурдани блог) баррасиву муҳокима кунанд.

Гайр аз омӯзондани кори техникаи шабакаҳои илтимои омӯзгор ба иштирокчиён мефаҳмонад, ки чӣ тавр шабакаҳои илтимои чун воситаи назорати ҷамъиятӣ ва воситаи иштирок дар ҷараёни қабули қарорҳои хидмат қарда метавонанд. Дар ин бора омӯзгор якҷанд мисол меорад.

3.3. Мубоҳиса бо иштирокчиён ва лексияи кӯтоҳ (20 дақиқа)

Омӯзгор пешниҳод мекунад, ки мавзӯи блогингро баррасиву муҳокима намоянд. Барои огоҳ шудан аз сатҳи дониши иштирокчиён омӯзгор ба онҳо саволҳои зеринро медиҳад:

- Блогинг чист?
- Кадом намуди блог ва чӣ гуна блогерҳо ҷаҳонд?
- Нақши блогерҳо дар ҷомеа чӣ гуна аст?

Блогинг – блогнависӣ, яъне навиштани онлайн- рӯзнома.

Блог – сайт – сомона, ё саҳифа дар шабакаи илтимои, ки дар он муаллиф пайваста қайдҳои худ, афкор, мушоҳидаҳои ҷаҳон оид ба мавзӯҳои муайян менависад.

Ҷавобҳои иштирокчиёноро шунида омӯзгор истилоҳи блогингро таъриф мекунад, яъне шарҳ медиҳад ва дар бораи блогерҳо – блогнависӣ, ки афкори ҷомеаро таҷаллӣ медиҳанд, мисолҳо меорад.

Сессияи 4. «Барномаи замиравӣ барои вироиши акс» (вақти ӯмумӣ 45 дақиқа)

4.1. Ҳуҷуми зеҳнӣ ва лексияи кӯтоҳ (20 дақиқа)

Омӯзгор аз иштирокчиён мепурсад, ки онҳо кадом барномаҳои замиравии мобилӣ ва компютери барои қор бо акс ва видео медонанд. Иштирокчиён бо навбат ҷавоб медиҳанд.

Баъди муҳокима омӯзгор дар бораи он ки кадом барномаҳои замиравии мобилӣ барои вироиши акс/видео, эҷоди ороиш бештар

мувофик ва истифодашавандаанд, накл мекунад. Ба иштирокчиён нишон медиъанд, ки чї тавр бо воситаҳои асосии барномаҳои замимагии Canva ва PicsArt ё барномаи дигар кор кардан мумкин аст.

Барномаи мобилии замимавї²⁶ (мобильное приложение) – ин

нармафзор махсус барои платформаи мушаххаси мобилї таҳия шудааст (iOS, Android, Windows Phone ва ғ.). Барои истифода дар смартфонҳо, фаблетҳо, планшетҳо, соатҳои боқл ва дигар дастгоҳҳои мобилї пешбинї шудааст.

4.2. Кори инфиродї (25 дақиқа)

Баъди он ки ба иштирокчиён дар бораи истифодаи барномаҳои мобилии замимавї муфассал накл карда, чї тавр аз онҳо барои ороиш (дизайн) ва вироиши аксҳо истифода бурданро нишон доданд, омўзгор ба онҳо вазифа месупорад, ки барои akkaунти²⁷ худ ороишро фикр карда бароянд ва вироиши 1-3 аксро дар барномаҳои замимагии мобилии пешниҳодшуда анҷом диъанд.

Сессияи 5. «Эълуди наворҳои видеої» (68 дақиқа)

5.1. Намоиши маводи видеої, ки дар смартфон ба навор гирифта шуда танзим шудаанд ва мубоҳиса бо иштирокчиён дар ин мавзў. **(20 дақиқа)**

Омўзгор ба иштирокчиён якчанд навори видеоии бо ёрии телефони мобилї ва барномаҳои замимагии махсус ба навор гирифташударо нишон медиъад. Баъд ў мепурсад: ба фикри онҳо, бо ёрии кадом барнома ин наворҳои видеої эълод шудаанд ва барои ин чї кадар вақт сарф шудааст?

5.2 . Лексияи кўтоҳ ва кори инфиродї (48 дақиқа)

Баъди муҳокима омўзгор барномаҳои замимагии мобилиро (аз ҷумла видеомуъаррирҳо - Kinemaster, Inshot, Movavi Video Editor) барои

²⁶ <https://indicator.ru/label/mobilnoe-prilozhenie>

²⁷ Аккаунт — технология барои пайваст намудани истифодабаранда ва сервис иттилоотї ва / ё шабакаи компютерї.

эльод ва вироиши медиа-контентҳо (мундариљаи шабака ё расона) муаррифӣ намуда, дар бораи имкониятҳои онҳо, воситаҳои онҳо (абзорҳои онҳо) нақл мекунад, чӣ тавр бо онҳо кор карданро нишон медиҳад.

Баъди муаррифӣ муфассали барномаҳои заминавии мобилӣ барои эльоди видео, омӯзгор ба иштирокчиён супориш медиҳад, ки видеоролики якдигарро ба навор гирифта онро танзим кунанд.

Робитаи баргашта ва арзёбии модул (22 дақиқа)

Омӯзгор омӯзишро аз рӯи модул бо ёрии мубоҳиса ба охир мерасонад. Иштирокчиён тестҳои баъди анҷоми омӯзиш ба онҳо пешниҳодшуда ва варақи арзёбиро пур мекунанд.

Саволҳои барои муҳокима

- То омӯзиш аз рӯи модул малакаи истифодаи воситаҳои рақамӣ дар ҳаёти шумо чӣ гуна нақш ва аҳамият доштан?
- Оё муносибати шумо ба ин мавзӯ баъди омӯзиш аз рӯи модул дигар шуд?
- Саводнокии расонаӣ ва малакаи истифодаи воситаҳои рақамӣ дар сулҳфарӣ дар Тоҷикистон чӣ гуна нақш мебозанд?
- Барои ҳалли мушкилоти ҷомеаи худ шумо чиро татбиқ кардан мехоҳед?

МАВОДИ ҚОРИИ ТАЌСИМОТӢ

ФАРҶАНГИ ИСТИЛОҶОТИ МОДУЛИ 4 «МАЛАКАҶОИ ИСТИФОДАИ ВОСИТАҶОИ РАҚАМӢ»

«**Рақамисозӣ**» - татбиқи технологияҳои рақамии муосир дар соҳаҳои гуногуни ҳаёт ва истеҳсолот.

«**Малакаи истифодаи воситаҳои рақамӣ**» - салоҳиятҳои дар соҳаи истифодаи компютерҳои инфиродӣ ва интернет, инчунин саъю кӯшиши одамон барои азхудкунии донишҳои ба он дахлдошта ва ӯҳил намудани таъриба.

«**Саводнокии расонаӣ** – қобилияту маҳорати истифода ва эльоди матнҳои расонаӣ, ба иттилои дарёфткарда муносибати интиқодӣ доштан, онро санҷидан ва таълил намудан аст.

«Воситањои онлайн» - хадамот (сервис) ва барномањои замиравие, ки бо ёрии онњо эљод намудани супоришњои интерактивї, барои баргузории чорабинињо дар ќолаби онлайн сабт кардани навори видеої, ба амал овардани робитаи баргашта мумкин аст.

Почтаи электронї (e-mail) - хадамоти шабаќаї, ки барои фиристодан ва гирифтани иттилоот пешбинї шудааст.

Контент - мундариљаи иттилоотии сайт аст (матнњо, иттилои графикї, овозї, инчунин китобњо, рўзномањо, маљмўаи маќолањо, мавод ва ғ.).

Системаи љустуљў – системаи компютериe, ки махсус барои љустуљўи иттилои зарурї дар интернет эљод шудааст. Хадамоте ки истифодашон бештар маъмул шудааст - инњо сервисњо барои љустуљўи контентњои графикї ва матнї, инчунин файлњо дар серверњои FTP, молњо дар интернет- маѓозањо ва ғ. мебошанд.

FTP – сервер (File Transfer Protocol - Протоколи интиќоли файл) барои мубодилаи файлњо тавассути интернет ё шабаќаи компютери маќаллї пешбинї шудааст.

Сервери FTP - компютер барои ниғаждории файлњост. Он ба шабаќаи маќаллї ё ҷањонї дохил карда шудааст ва ба он тибќи ќоидањои муайян дастрасии ташрифоварандагон аз дур ташкил карда шудааст, ки метавонанд файлњоро зеркашї ва бор (скачать и загрузить) кунанд.

Шабаќаи иљтимої - манбае, ки барои таъмини муносибатњои байни одамон ё ташкилотњо дар интернет пешбинї шудааст

Портали (даргоњи) иттилоотї — манбаи бузурги интернетї, ки иттилои муфассалро дар мавзўи муайян пешнињод мекунад.

Портали (даргоњи) иттилоотї дар муќоиса бо сайти одии мавзўї, дорои воситањоест барои амалњои мутаќобила бо корбарон, инчунин ирсолњои мавзўї, ҷустуҷўро дар бар мегирад ва имкон медињад, ки ташрифоварандагон бо якдигар, масалан, дар форум ё чат муошират кунанд.

E-commerce ё тильорати электронї – фаъолияти соњибкорї, ки бо пањнкунї, паёми бозаргонї, реклама, пешбурди фурўши молњо, хидматњо тавассути интернет вобаста аст. Сода карда баён намоем,

тильорати электронї, яъне хариду фурўши онлайн бо ёрии пулъои электронї аст.

Пардохтњои онлайн - имконияти пардохти пули молњо ё хидматрасонї дар Интернет ё тавассути барномаи замимавии мобилї бидуни истифодаи пулњо. Маъмулан, бевосита дар сайт ё барномаи мобилии фурўшанда амалї мешавад.

Мессенљер – Паёмрасон - барномаи хоси муштариён, ки барои паёмрасонии фаврї ва мубодилаи фаврии он зарур аст. Илова бар ин бисёр паёмрасонњои муосир имкон медињанд на танњо паёмњо, балки аксњо, филмњо, наворњои видеої, файлњо, смайликњо ва ғ. низ мубодила карда шаванд.

Платформаи онлайн – майдончаи махсус аст, ки дар интернет барои иртибот/омўзиш, маълумот, маърифат ва ғ. эълуд шудааст.

ZOOM – платформаи абрї, ки барои гузарондани конференсияњои видеої, вебинарњои видеої дар ќолабе, ки сифати баланд дорад, истифода мешавад.

SMM (Social Media Marketing) — маркетинг (бозорёбї) аз тарики шабакањои иљтимої) — ин таблиғи молњо ва хидматњо аз тарики шабакањои иљтимої мебошад, ки чун шабакањои иљтимоии маркетинг (бозорёбї) фаъмида мешавад.

Instagram – шабакаи иљтимої, ки барои лўй додани нашрњо, аксњо ё сабтњои видеої истифода мешавад. .

Facebook – шабакаи иљтимоии байналмилалї аст, дар он беш аз 2 миллиард баърагирандагон худро сабти ном кардаанд. Дар дунё бузургтарин шабака њисоб мешавад. Сабаби ин ќадар машњур ва маъмул будани он имкониятњои васеи функционалии (вазифавии) ин шабакаи иљтимої, доимо ворид кардани навгонињо ва воситањои самараноки рекламави мебошад.

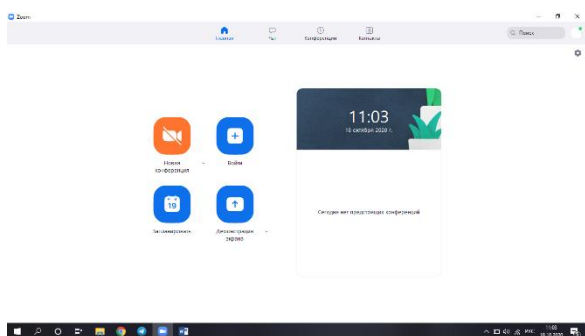
Барномаи мобилии замимавї (мобильное приложение) – нармафзор махсус барои платформаи мушаххаси мобилї тањия шудааст (iOS, Android,

Windows Phone ва ғ.). Барои истифода дар смартфонҳо, фаблетҳо, планшетҳо, соатҳои боақл ва дигар дастгоҳҳои мобилӣ пешбинӣ шудааст.

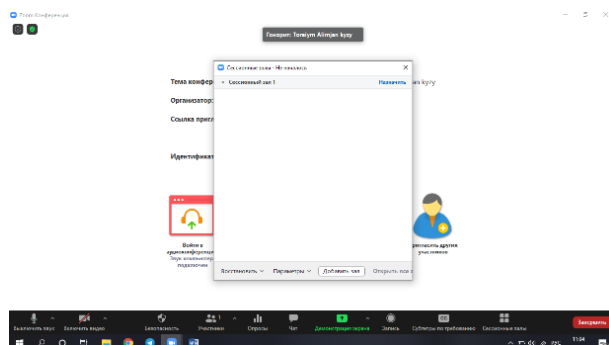
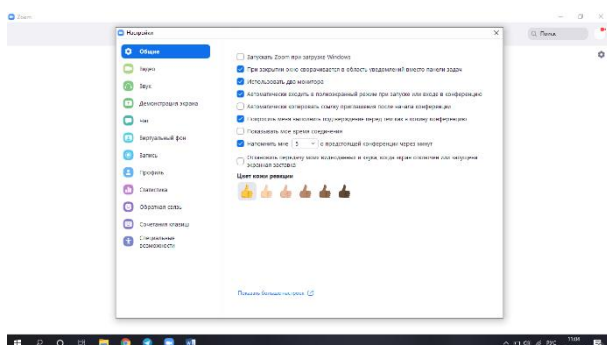
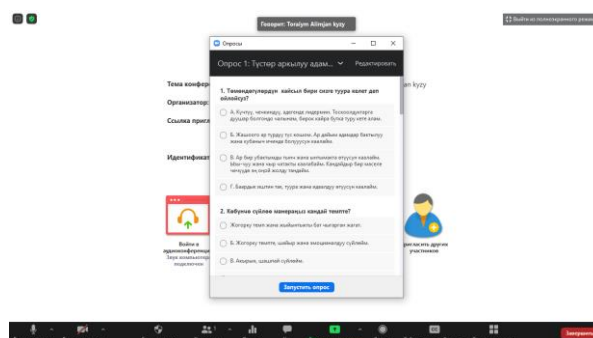
Блогинг – блогнависӣ, яъне навиштани онлайн - рӯзнома.

Блог – сайт – сомона, ё саҳифа дар шабакаи илтимои, ки дар он муаллиф пайваста кайдҳои худ, афкор, мушоҳидаҳои оид ба мавзӯҳои муайян менависад.

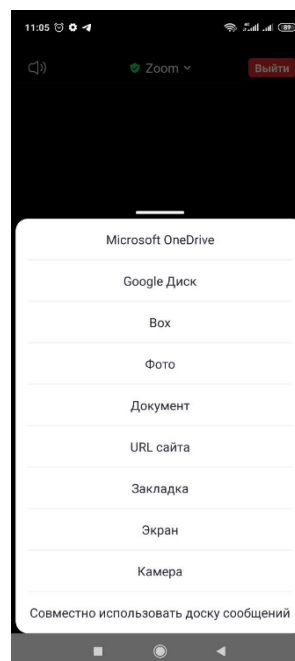
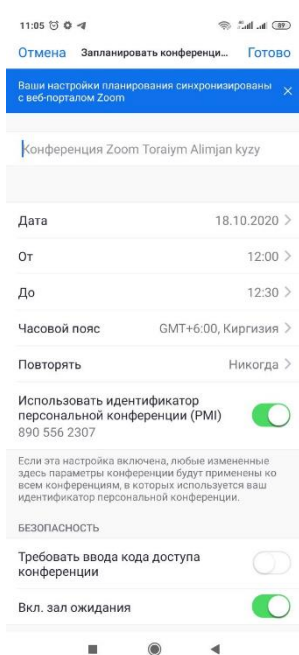
МАВОДИ КОРИИ ТАҚСИМОТӢ

Сессияи 2. «ZOOM, яъне чӣ?»

Нусхаи мобилии ZOOM

ВОСИТАӢОИ АРЗӢБИИ ДОНИШӢОИ АЗХУДШУДА, МАӢОРАТӢО ВА МАЛАКАӢО

ПЕШТЕСТ ВА ТЕСТИ БАӢДИИ

Модули 4 оид ба малакаӢои истифодаи воситаӢои раӢамӢ

1. МалакаӢои истифодаи воситаӢои раӢамӢ чист?

А) Салоњиятҳо дар соњаи истифодаи компютери шахсӣ, интернет ва намудҳои дигари технологияҳои иттилоотӣю коммуникатсионӣ (иртиботӣ).

В) Ин раванди навиштани барномаҳо ба забони барномасозӣ

С) Қобилияти то автоматикунонӣ расондани корҳо.

2. Саводнокии расонаӣ чист?

А) Қобилияти босаводона навиштани матнҳо барои воситаҳои ахбори омма.

В) Қобилияти босаводона навиштан ва сухан гуфтани хабарнигор.

С) Қобилияти бо назари танқидӣ нигаристан ба иттилои дарёфтшуда, онро тафтиш ва таълил намудан ва эъод кардан.

3. Чӣ аз рӯйхати зерин шабакаи илтимое нисоб намешавад?

А) Tumblr

В) Clash of Clans

С) Pinterest

Д) Twitter

4. «Блог» чист?

А) Веб-сайте, ки мундариљаи асосии он – паёмҳои мунтазам иловашаванда мебошанд, ки аз матнҳо, тасвирҳо ё чанд расона (мултимедиа) иборатанд.

В) Ташкилоте, ки хидматҳои дастрасӣ ба шабакаи интернет ва дигар хидматҳои оро, ки бо интернет вобастаанд, мерасонад.

С) Барномаи махсус, ки ба таври автоматӣ ё ладвали танзимшуда ба воситаи интерфейси (робити) ягон амалро, ки барои инсон пешбинӣ шудааст, илро мекунад. (аксар интерфейси чун системаи амали мутақобилаи барнома бо инсон барои мубодилаи маълумот ва гирифтани иттилооти зарурӣ мефаъманд).

5. Тилорати электронӣ чист?

- A) Хариду фурӯш ба воситаи почтаи электронӣ.
- B) Хариду фурӯши онлайн ба воситаи маблағҳои пулии электронӣ.
- C) Хариду фурӯш бо ёрии Instagram.

6. Шумо барномаи ZOOM-ро истифода мебаред?

- A) Ҳа.
- B) Не.

7. ZOOM – ин

- A) Платформа/барнома барои гузарондани конференсияҳои видеоӣ.
- B) Онлайн-бозӣ барои мактаббачаҳо
- C) Сервиси иттилоотӣ барои омӯзиш, маълумот, маърифат.

8. Кадоме аз ин барномаҳои замимаҳои мобайлӣ барнома барои эълони наворҳои видеоӣ намебошад?

- A) Canva
- B) Inshot
- C) Kinemaster

9. Кадоме аз ин барномаҳои замимаҳои мобайлӣ барнома барои ороиш / дизайн, вироиши акс намебошад?

- A) Canva
- B) Kinemaster
- C) Pinterest

10. Оё шумо бо барномаи Canva кор карда метавонед?

- A) Ҳа.
- B) Не.

МОДУЛИ 5

«АСОСҶОИ МАҶОРАТИ ОМУЗГОРӢ»

Мақсад: иштирокчиён аз рӯи асосҳои маҷорати омӯзгорӣ малака ва донишҳои дар худ ташаккул доданд ва ҷавабманданд, ки барои тарбияи ҷавонон – шаҳрвандони ҷаҳон дарсҳои омӯзишӣ гузаронанд.

Вазифаҳо:

- Шинос кардани шунавандагон бо асосҳои маҷорати омӯзгорӣ;
- Ташаккул додани малакаҳо ва дониш оид ба самаранокии таълим;
- Рушд додани малакаи ҷамғорӣ самаранок дар ниёди шунавандагон.

ИСТИЛОҶО:

- **Омӯзиш/тренинг** - (англ. training аз train — омӯзондан, тарбия кардан) — методи таъсилоти ҷаҳонӣ ба рушди дониш, маҷорат ва малакаҳо ва мақсадҳои илтимӯ равонашуда. Омӯзиш/тренинг зуд-зуд истифода мешавад, агар натиҷаи дилхӯ на танҳо ба даст овардани иттилооти нав, балки дар амалия истифода гардидани донишҳои азхудшуда ҷам бошад.
- **Мураббӣ/тренер** (trainer, аз train — тарбия кардан, таълим додан, омӯзондан) – омӯзгор, шахсе, ки ҷамчун соҳибкасб, мутахассиси касбӣ машғулият мегузаронад.
- **«Яхшикан»** - («машқ барои гарм кардани рафти таълим», «ҷаҳолияти пайвастананда») – мақсади ин машқ шинос кардани иштирокчиён ва омода намудани муъити корӣ мебошад. Вазифаи машқ - одамонро ба муошират ҷалб кардан аст («яхи хомӯширо шикастан»).

ТАҶИЗОТ:

- Қоғаз, флипчарт ё /тахтаи сафед барои бо маркер навиштан/ ё тахтаи одӣ барои бо бӯр навиштан, маркерҳо/бӯр;

- Барои машќ – се ранг коѓази гофри, се ранг пуфак, се ранг банд (лента), коѓази А3, фломастерњо барои расмкашї.
- Коѓаз, ќалам ё худкор (ручка) (аз рўи интихоб).

ДАВОМНОКИИ МОДУЛ: 8,5 соати академї

РАФТИ ОМЎЗИШ АЗ РЎИ МОДУЛИ 5 «АСОСЊОИ МАЊОРАТИ ОМЎЗГОРЇ»

Сессияи 1. «Омўзиш /тренинг чист? Фарќияти омўзиши интерактивї²⁸ аз анъанавї» (ваќти умумї 22 даќиќа)

1.1. Муаррифии мавзўњо (12 даќиќа)

Омўзгор иштирокчиёнро хайрамаќдам гуфта мавзўро муаррифи менамояд, бо маќсадњо ва вазифањои сессия ошно месозад. Пеш-тестњоро пур мекунад.

Омўзгор аз иштирокчиён мепурсад (5 даќиќа):

- Кї пештар дар чунин омўзишњо/тренингњо иштирок дошт?
- Омўзишњо аз дарсњои муќаррарї бо чи фарќ мекунанд?
- Омўзгор/тренер аз муаллим бо чи фарќ дорад?
- Ба фикри шумо омўзиш/тренинг чист?

ТАВЗЕЊОТ БАРОИ ОМЎЗГОР / ТРЕНЕР

Њамаи љавобњои иштирокчиёнро омўзгор дар флипчарт менависад, сипас бо иштирокчиён њар як варианти љавобро муњокима менамояд.

1.3. Лексияи кўтоњ (5 даќиќа)

²⁸ Омўзиши интерактивї - усули махсуси ташкил намудани фаъолияти таълимию маърифатї аст, яъне њамкорию омўзгор ва иштирокчиёни омўзиш дар шакли гуфтугў (муќолама) мебошад. Њангоми омўзиши интерактивї таълимгирандагон малаќањои фаъолияти якљояро њосил мекунанд.

Омўзгор хулоса мебарорад ва фарқияти асосии байни омўзиш/тренинг ва дарси анъанавиро таъкид менамояд. Ба тренер зарур аст, ки лавобҳои иштирокчиёро ҳамбаст намояд ва оид ба фарқияти байни тренинг ва дарси анъанавӣ натиљагирӣ намояд.

- Омўзиш/тренинг - (англ. training аз train — омўзондан, тарбия кардан) — методи таъсилоти фаъолонаи ба рушди дониш, маъорат ва малакаҳо ва мақсадҳои илтимои равонашуда. Омўзиш/тренинг зуд-зуд истифода мешавад, агар натиљаи дилхоҳ на танҳо ба даст овардани иттилооти нав, балки дар амалия истифода гардидани донишҳои азхудшуда ҳам бошад.

Омўзиш/тренинг ҳамчун метод баъди худро ифшо намудани иштирокчиён ва мустақилона ҷустани роҳҳои ғалли мушкилоти шахсиашон шароит фароҳам меорад.

Омўзиш	Дарси анъанавӣ
Иштироки ҷадди аксари синф	Иштироки ҷадди ақалли синф
Иштироки ҷадди ақалли омўзгор/тренер	Иштироки ҷадди аксари муаллим
Ҳамкории фаъолонаи иштирокчиён бо ҳамдигар	Ҳамкории сусти иштирокчиён бо ҳамдигар
Амалияи бештар	Назарияи бештар
Ба гирифтани дониш ва малакаҳо равона гардидааст	Ба гирифтани дониш равона гардидааст

Сессияи 2: «Омўзгор/тренер кист? Ӯ бояд кадом сифатҳои доро бошад? (вақти умумӣ 40 дақиқа).

2.1. Мубоҳиса бо иштирокчиён (15 дақиқа).

Омўзгор ба иштирокчиён саволҳои зеринро медиҳад. Ҳамаи лавобҳои иштирокчиёро ба флипчарт менависад:

- Барои чӣ шумо омӯзгор/тренер шудан мехоњед?
 - Омӯзгор/тренер кист?
 - Омӯзгор/тренер бояд кадом сифатҳои касбӣ ва шахси ро дошта бошад? Барои чӣ?
 - Шумо чунин сифатҳои ро доред? Агар дошта бошед, чаро шумо чунин мепиндоред? Агар на дошта бошед, чаро шумо чунин мепиндоред?
 - Бо кадом тарз шумо метавонед малакаиҳои омӯзгори ро худро рушд дињед? Шумо чӣ тавр сифатҳои омӯзгори ро рушд дода метавонед?
 - Шумо чӣ андеша доред, ба шумо барои омӯзгор/тренери касбӣ шудан чӣ даркор аст? (њамаи лавобҳои омӯзгор дар флипчарт менависад ва аз иштирокчиён хоњиш мекунад лавобҳои ро дар дафтариҳои худ низ нависанд).

Омӯзгор/тренер (англ. - trainer, аз train — тарбия кардан, таълим додан, омӯзондан) — омӯзондан, омӯзгор, шахсе, ки њамчун соњибкасб, мутахассиси касбӣ машѓулият мекузаринад.

2.2. Кор дар гурӯھیҳои худ (25 даќиќа)

Тренер иштирокчиёно ба се гурӯњи таќсим мекунад. Ба њар гурӯњи вазифа месупорад, муњлати илрои вазифа 10 даќиќа.

Гурӯњи 1-ум бояд дар флипчарт сифатҳои ро ки омӯзгори/тренери касбӣ онҳои ро доро бошад, номбар кунад;

Гурӯњи 2-юм бояд дар флипчарт нависад, ки омӯзгор/тренер чӣ гуна набояд бошад.

Гурӯњи 3- юм бояд дар флипчарт нависад, ки чӣ тавр омӯзгори/тренери лавон сифатҳои касбии худро инкишоф дињад.

Баъд аз ин гурӯњиҳо кори анљомдодаи худро муаррифи менамоянд, барои ин ба њар гурӯњи 5 даќиќаѓи ваќт дода мешавад. Омӯзгор барои кори

ильрокардаашон ба командањо ташаккур мегўяд ва баъди њар як муаррифї маълумотро натилъагирї менамояд.

Сессияи 3. «Омўзишњоро чї тавр гузарондан мумкин аст?» (ваќти умумї 22 даќика).

3.1. Мубоњиса бо иштирокчиён (7 даќика)

Омўзгор/тренер сессияро бо мубоњиса бо иштирокчиён оғоз мекунад. Барои ин вай саволњои зеринро медињад:

- Дар мактаб/донишгоњ машѓулиятњое њастанд, ки барояшон шавќовар нест?
- Шумо чї фикр доред, барои чї баъзе машѓулиятњо/дарсњо дар мактаб шавќовар намегузаранд?
- Шумо чї фикр доред, оё машѓулиятњоро шавќовар кардан мумкин аст?
- Дарсњо/машѓулиятњое њастанд, ки бисёр шавќовар мебошанд?
- Барои чї ин дарсњо шавќоваранд?

3.2. Намоиш (5 даќика)

Дар ваќти додани саволњо ба иштирокчиён ва гирифтани љавобњо, омўзгор симои омўзгори «бепарво»-ро меофарад ва дар тўли 2 даќика худро њамчун шахси бераѓбат, бефарќ нишон медињад.

Сессияро идома бахшида истода, омўзгор симои «тренери дурусткор»-ро нишон медињад, дар тўли 3 даќика дар синфхона фазои дўстї ва бовариро фароњам меорад.

3.3. Мубоњиса бо иштирокчиён (5 даќика)

Омўзгор бо иштирокчиён мубоњиса баргузор намуда, дар рафти он чунин саволњо медињад:

- Оё омўзгори якум рафтори дуруст кард? Барои чї?
- Оё омўзгори дуюм рафтори дуруст кард? Барои чї?

- Онъо бо чї аз њам фарќ доштанд?
- Шумо дар њолатъои якум ва дуум худро чї тавр њис кардед?
- Дар ваќти омўзиш чї тавр бояд рафтор кард?
- Барои фароњам овардани фазои мусоиди кор дар синф кї масъул аст?

3.4. Машиѓулияти амалї (5 даќика).

Омўзгор ба иштирокчиён пешнињод менамояд, ки барои муњайё намудани фазои мусоид дар синфхона тавсияњо тањия намоянд. Ў њамроњи иштирокчиён тавсияњо ва пешнињодњоро навишта мегирад.

Сессия 4: «Методъои интерактивї ва самаранокї гузарондани омўзиш» (ваќти умумї 90 даќика).

4.1 Лексияи кўтоњ дар бораи методи «њуљуми зењнї» (10 даќика).

Омўзгор ба аъли синф савол медињад: «Њуљуми зењнї чї маъно дорад?» ва љавобъои иштирокчиёнро навишта мегирад. Вариантъои эътимолии љавобъо аз иштирокчиён:

- Фаъолияти (кори) зењнї;
- Метод;
- Машќ;
- Њамкорї;
- Йамъоварии идеяњо;
- Кори умумї.

Баъди навиштани њамаи љавобъо ба флипчарт, омўзгор пешнињод менамояд, ки вариантъои љавобъои иштирокчиён муњокима карда шаванд. Ў мепурсад, ки барои чї онъо чунин љавобъоро пешнињод намудаанд? Баъди муњокима истилоњи «њуљуми зењнї»-ро тавзењ медињад.

Њуљуми зењні – ин методи љамъоварии идеяњо, тарзи њалли мушкилот, шакли нисбатан озодтари мубоњиса мебошад. Вазифаи асосиаш таъмин кардани тавлиди идеяњост, на таълилу муњокимаи ќарорњои пешнињоднамудаи иштирокчиён.

Баъди њалли машќи мазкур омўзгор њамроњи иштирокчиён ба муњокимаи методи «Њуљуми зењні» сар мекунад.

Саволњо барои муњокима (5 даќика)

- Маќсади машќи мазкур дар чї зоњир мешавад?
- Барои чї ќоидаи навишта гирифтани њамаи љавобњои гуфташуда истифода гардид?
- Ин метод бо кадом хусусияташ муфид аст?

4.2. Лексияи кўтоњ оид ба методи гузарондани «Њуљуми зењні» (15 даќика)

Њуљуми зењні – ин методи љамъоварии идеяњо, тарзи њалли мушкилот, шакли нисбатан озодтари мубоњиса мебошад. Вазифаи асосиаш таъмин кардани тавлиди идеяњост, на таълилу муњокимаи ќарорњои пешнињоднамудаи иштирокчиён.

Истифодабарї:

Методи њуљуми зењні бисёр ваќт барои љамъоварии иттилоот дар муддати кўтоњ истифода бурда мешавад. Вазифаи асосї – дар ваќти нисбатан мањдуд њар чи зиёдтар љамъ овардани идеяњо.

Афзалиятњо:

- Барои фаъол кардани гурӯҳ имконият медиҳад;
- Ба тавлиди идеяҳои арзишманд мусоидат менамояд;
- Аз ӯдуди андешаронии стандартӣ берун меорад;
- Маъорати шунидан ва қабул кардани идеяҳои ӯамдигарро рушд медиҳад;
- Аз методҳои амалии омӯзиш муқаддамтар буда метавонад;
- Фазаи мусоидро дар гурӯҳ фароҳам меорад.

Норасоӣ:

- Дарлаи баланди ӯалбшавӣ. Ин бар дӯши иштирокчиён гузоштани масъулияти ӯараёни кор аст. Агар ӯамаи аъзои гурӯҳ ба пешниҳод кардани идея тайёр набошанд, он гоҳ гурӯҳ вақтро дар ӯолати ноёнлӯори хомӯшӣ мегузаронад.
- ***Раванди ноқис.*** Афзалияти воқеӣ замони дар амал татбиқ шудани идеяҳо пайдо мешавад

Љӯзӣёте, ки дар бораи онҳо пеш аз шурӯи ӯӯӯуми зеёнӣ ӯатман бояд донист

- Дар гурӯҳҳои маъдуд самаранок аст (то 25 нафар);
- Риояи 6 коидаи ӯӯӯуми зеёнӣ зарур аст. Набудани ӯар гуна танқид ва мулоҳизаҳо оид ба баъодиёнӣ, ташвиқу дастгирии идеяҳо, баробарнуқӯкии иштирокчиён;
- ӯамаи идеяҳо қабул карда мешаванд. Навишта кардани ӯамаи идеяҳо (аз рӯи суханони муаллиф). Вақт барои андеша оид ба идеяҳои ибродошта ва пуррақунии онҳо;
- Хоёиш пайдо мешавад, ки ӯар чизи пешниҳодгашта зуд мавриди муҳокима қарор гирад;
- Маъдудият аз рӯи вақт (5-10 дақӯқа)

Раванди кор:

- Мавзӯи муҳокимашавандаро пешниҳод созед, қоидаҳои гузарондани ӯзлуми зеҳниро баён намоед (идеяҳои бад ва хуб нестанд, ӯмаашон қабул карда мешаванд, танқид намегарданд.
- ӯмаи идеяҳои дар қоғаз/тахтаи синф нависед;
- Раванди гузарондани омӯзиширо танзим намоед, чӣ тавр мухтасар баён кардани фикратонро (формулбандиро) аниқ кунед;
- Қоидаро хотиррасон намоед;
- ӯамӯбасти натиљаҳо.

4.3. Лексияи қӯтоҳ дар бораи методи «Технологияи саволҳои қӯшода ва пӯшида» (15 дақиқа).

Омӯзгор ба иштирокчиён саволдињиро сар мекунад. Саволҳои пӯшидаанд:

- Шумо фањмидед, ки «ӯзлуми зеҳни» чист?
- Шумо онро истифода мебаред?
- Ба Шумо технологияи истифодабарии «ӯзлуми зеҳни» фањмост?
- Шумо барои ба сессияи навбатӣ гузаштан тайёред?
- Шумо медонед, ки саволҳои қӯшода чӣ мањно доранд?
- Шумо медонед, ки саволҳои пӯшида чӣ мањно доранд?
- Онҳо аз ӯам фарқ мекунанд?

Баъди шунидани ӯавобҳои омӯзгор саволу ӯавобҳои ӯамӯбаст мекунад. Диққати иштирокчиёнро ба ӯавобҳои ӯалб намуда мегӯяд, ки онҳо ба саволҳои асосан ӯавоби «Үа» ва «Не» доданд. ӯ мефањмонад, ки чунин намуди саволҳои ба саволҳои пӯшида мансуб мебошанд.

Омӯзгор боз савол медињад. Дар ин навбат - саволҳои қӯшода:

- Қадом намудиҳои саволҳои шумо медонед?

- Барои чї мо саволњо медињем? Барои чї ба мо саволњо медињанд?
- Аз кадом лињат саволњои кушода ва пўшида аз њам фарќ доранд?
- Дар кадом соњањои њаёт шумо саволњоро истифода мебаред?
- Чї тавр дуруст савол додан ва чї хел онњоро сохтан мумкин аст?
- Саволи дуруст додашуда барои дар њаёт комёб гаштани шумо чї гуна таъсир мерасонад?
- Барои чї саволдињиро омўхтан бисёр муњим аст?

Баъди гирифтани љавобњо аз иштирокчиён, омўзгор дар мисоли саволњои худ ва љавобњои онњо, шарњ медињад, ки саволњои кушода чистанд?

Дуруст гузоштани савол гурўњро барои дарёфти хулосаи худ њавасманд менамояд, на барои фањмидани андешањои шумо. «Шумо дар рафти ин машќ худро чї гуна њис кардед?» - ин гуна савол љавобњои беохирро ба миён меоранд. Ваќте мепурсед, ки: «Шумо дар ваќти иљрои ин машќ худро бароњат њис намудед?» имконияти посух доданро то њадди аќалли «ња» ва «не» ихтисор менамояд. Тарзи якуми гузоштани савол даричаро барои муњокима мекушояд, дуюминаш мепўшад.

Њамеша саволи мусбат дињед. Бењтараш напурсед: - «Барои чї ин наќша натиљањои зарурї меорад?», балки бипурсед: «Бо ќабули ин наќша мо бояд кадом мушкилотро бартараф намоем?»

Тайёр кардани савол ва пешакї дониستاني он ки шумо онро дар кадом лањза дода метавонед, муфид аст.

Саволњо бисёр ваќт чун пули (кўпруки) пайвасткунанда хизмат мекунанд ва барои лексияњои кўтоњ сарсухан ба њисоб мераванд.

САВОЛЊОРО ЧЀ ТАВР ДОДАН ЛОЗИМ, ТО КИ ОНЊО ОДАМОНРО ДАР ЊОЛАТИ НОГУВОР НАМОНАНД

1. Аввал бо савол ба њамаи иштирокчиён муурољият намоед.

2. Каме сабр кунед, ба одамон имкон дињед, то ки дар бораи савол фикр ронанд.
3. Агар касе посух дињад, ўро њавасманд намоед ва хоњиш кунед фикрашро идома дињад ва ё пурра созад.
4. Агар ваќт гузараду њама хомўш истанд, бодикќат ба аломатњо зењн монед, ки онњоро ањли синф ба шумо мефиристад –тамос бо чашмон, хам шудан ба пеш, ва он гоњ ба шахс номашро гирифта мурољият намоед.
5. Агар ягон аломат ба назар нарасад, пурсед, ки саволро шарњу эзоњ додан лозим аст ё не?
6. Аз таърифи бисёр барои саволи хуб худдорї намоед, дар ин маврид боэњтиёт рафтор кунед.

Кори инфиродї (10 даќика)

Омўзгор ба иштирокчиён вазифа месупорад, ки 2 – тої саволи кушода ва 2 – тої саволи пўшида тартиб дињанд (3 даќика ваќт дода мешавад). Баъди гузаштани ваќт, иштирокчиён савол медињанд ва ба онњо љавоб мегардонанд. Баъди ин, тренер робитаи баргашта (алоќаи баръакс) мегузаронад, ки дар рафти он иштирокчиён метавонанд ба саволњои тањиянамудашон бањо гузоранд.

4.4. Лексияи кўтоњ оид ба методи «Кор дар гурўњњои хурд» (25 даќика)

Марњалаи 1. Омўзгор дар марњалаи якум ба њар як иштирокчиї вазифаи алоњида медињад: фикр кардан дар бораи хосиятњои иловагии истакон. ***Истакон зарфест, ки мо онро барои нўшидани нўшокие истифода мебарем. Он боз барои чи ба кор меояд?*** Камаи вариантњоро иштирокчиён бояд кайд намоянд. Омўзгор барои њалли ин супориш 1 даќика ваќт медињад. Бо гузашти ваќт мепурсад: њар як иштирокчиї чанд варианти иловагии вазифањои истаконро муайян кард. Баъди анљоми машќ, ў

мефаъмонад, ки ин методи кори инфиродӣ буд, дар ин метод ба ӯнама иштирокчиён вазифа дода мешавад ва ӯнар кас ин вазифаро шахсан иљро менамояд.

Марӯалаи 2. Омӯзгор дар марӯалаи дуом иштирокчиёно ба гуруёнои љуфт таќсим мекунад ва ба онно низ вазифа мединад: навиштани вазифаёи иловагии истакон. ӯамчунин, барои иљрои вазифа ба ӯнар љуфт 1 даќиќа ваќт људо менамояд. Бо гузашти ваќт аз љуфтно мепурсад, ки кадоме аз онно аз ӯнама зиёд вазифаёи иловагии истаконро навистанд? Бади иљрои вазифаи мазкур омӯзгор мефаъмонад, ки ин метод љуфт кор кардан ном дорад. Ин метод барои он чунин ном дорад, ки вазифа аз тарафи ду нафар иљро мегардад. ӯангоми љуфт кор кардан онно идеяёи зиёдтареро љамъ оварданд. Маълум гардид, ки самараи љуфт кор кардан нисбат ба танно амал намудан бештар аст.

Марӯалаи 3. Дар марӯалаи сеом, омӯзгор иштирокчиёно ба гуруёно људо мекунад ва ба онно боз вазифа месупорад, ки дар гуруёно ӯал намоянд. Ба ӯнар гуруё флипчарт ва маркерно таќсим мекунад ва хоёиш менамояд идеяёро оид ба истифодабарии истакон нависанд. Ба гуруёно барои иљрои вазифаи мазкур ваќт мединад. Ваќт барои ин набояд аз 1 даќиќа зиёд бошад.

Баъд омӯзгор аз гуруёно хоёиш мекунад, ки кори анљомдодашонро муаррифи намоянд.

Бади муаррифи омӯзгор мегӯяд, ки методи мазкур «**Кор бо гуруёнои хурд**» ном дорад ва хоёиш менамояд ба он эътибор дианд, ки ин методи кор нисбат ба ду методи дигар (кори инфиродӣ ва кор дар гуруёнои хурд) самараноктар аст.

«**Кор дар гуруёнои хурд**» – ин чунин намуди фаёолиятест, ки ба иштирокчиён имкон мединад талрибаи шахсии худ ва идеяёяшонро ба ӯамдигар баён намоянд, ё мушкилеро якљоя ӯал кунанд.

Истифодабарӣ:

- Ба иштирокчиён имкон мединад дар гуруёнои хурд идеяёи худро баён намоянд;
- Малакаёи ӯалли мушкилотро беъбуд мебахшад;

- Ба иштирокчиён барои аз ӯамдигар омӯхтан имкон медиҳад;
- Ба иштирокчиён ӯисси амики масъулиятшиносӣ ба омӯзишро медиҳад;
- Арзишҳои шахсро зоҳир месозад;
- Ба кори командавӣ мусоидат менамояд.

Афзалиятҳо:

- Иштирокчиён назорати ӯиддиро вобаста ба омӯзиши худ ба роҳ мемонанд;
- Ширкати ӯар нафарро кадр менамояд;
- Иштирокчиён аз омӯзгор/тренер камтар вобастаанд;
- Ба пурқувват намудани омӯзиш ва фаҳмиши мавзӯи нав ба воситаи баъс мусоидат мекунад;

Љӯзӣёте, ки дар бораи онҳо пеш аз шурӯъ ба муҳокима дар гурӯҳҳои хурд, бояд донист

- Вазифае, ки ба гурӯҳ дода мешавад, бояд равшан баён гардад;
- Гурӯҳ бояд дар бораи чорчӯбаи вақти мубоҳиса хабардор бошад;
- Иштирокчиён бояд маҳорати шунидани ӯамдигарро дошта бошанд, ӯарчанд онҳо ба фикри дигарон розӣ набошанд ӯам;
- Дар мубоҳиса бояд як ё ду нафар пештоз набошад;
- Гурӯҳ бояд аз 4 – 7 нафар ташкил карда шавад;
- Савольҳо ба самтгирии мубоҳиса ёрӣ мерасонанд;
- ӯар нафар бояд ба мубоҳиса ӯалб карда шавад.

Раванди кор:

- Иштирокчиёнро ба гурӯҳҳои хурд ӯудо кардан;
- Бо вазифаҳои, ки дар гурӯҳҳои хурд бояд муҳокима карда шаванд, шинос намоед;

- Аз Ӣар гурӯъ хоӢиш кунед, ки барандаи мубоӢиса, котиб ва маъруъзачиро муайян намояд.
- Муътакид гардед, ки Ӣар гурӯъ вазифаи худро фаъмид;
- Барои муӢокима ба гурӯъӢо ваът диӢед. Дар айнаи Ӣол, то дами суол кардани аъзои гурӯъ иштироки омӯзгор зарурат надорад;
- Ба Ӣар нафари маъруъзачии гурӯъӢо барои мухтасар дар бораи маводи омодакардашон наъл кардан сухан диӢед (ин шояд Ӣалли мушкилот, лавоб ба саволӢо ва ё бастаи идеяӢои дар рафти муӢокимаӢо пайдошуда бошанд);
- МавзӯӢои умумии дар рафти муаррифии гурӯъӢо пайдошударо муайян намоед;
- Иштирокчиёнеро муайян намоед, ки дар рафти муӢокима чизеро омӯхтаанд;
- Аз онӢо пурсед, ки чизӢои омӯхташонро чӣ тавр истифода бурданашон мумкин аст.

СаволӢо барои муӢокима (10 дақиқа)

- Шумо чӣ фикр доред, методи кор дар гурӯъӢои хурд бо кадом хусусияташ беназир аст?
- Методи кор дар гурӯъӢои хурд чӣ бартарӣ дорад?
- Раванди кор чӣ гуна пеш мерафт?
- Оид ба гузарондани методи кор дар гурӯъӢои хурд марӢала ба марӢала дастур дода метавонед?

Сессияи 5. «ЛаъзаӢои техникаи омӯзиш: либоси омӯзгор, вербалӣ ва ғайривербалӣ (22 дақиқа).

5.1. Лексияи кӯтоӢ (22 дақиқа).

Омўзгор ба иштирокчиён мефаъмонад: таассуроте, ки аз шахси дигар мегирем, камтар аз 10 % аст, ки тавассути иртиботи каломӣ (вербалӣ) муайян мешавад, яъне бо суханъое, ки ў баён мекунад. Аз 65% то 80% - и ӯамаи хабаръое, ки ба дигарон – атрофиён мерасонем, дар сатъи ғайривербалӣ анълום меёбанд. Ба иртиботи вербалӣ, аз љумла, инъо мансубанд:

- Лаън (тембр) ва оъанги (интонатсияи) овоз;
- Васеъгии мардумаки чашм;
- Фазое, ки гўяндаъоро аз ӯам људо менамояд;
- Суръати лаппиши нафаскашӣ;
- Ишораъо, ӯаракати бадан;
- Мавзунии кóмат;
- Либос;
- Киёфа;
- Рамзъои ӯолат ё вазъият;
- Тамос ба воситаи чашмон.

Унсуръои асосии муносибати ғайривербалӣ забон ва бадани одам (чизе, ки мо мебинем) ва тарзи гапзанӣ (чизе, ки мо мешунавем) ба ӯисоб мераванд.

Одамони доно ӯама ваќт ба имову ишора аъамияти калон медоданд ва мепиндоштан, ки имову ишора лаёкат доранд ба тарзи ноаён таъсири зиёде расонанд. ӯар як ӯаракатро рамзкушоӣ карда паёми махфии ӯамсубати худро озодона хондан мумкин аст. Паёмеро, ки ў меҳонад бо ӯар роъ аз мо пинъон дорад.

ӯатто агар печидатарин дурўғъоро моъирона бофем ӯам, имову ишораъои (ӯаракатъои) ғайриихтиёри мо моро фош менамоянд. Дар ӯамин ӯол аъамияти ӯар як ишораро дониставу бошуурона истифода бурда мо метавонем дар мавриди нияти худ ишора кунем. Ва аз ин тариќ ба ў таъсири пинъонӣ расонем, ки ба мо имкон медиъад барои соъиб шудан ба вазъият (тасаллут бар вазъият) як холи изофағӣ ба даст биёрем.

Унсуръои нисбатан муъими забони бадани (љисми) одам:

1. Имову ишорањои мусбат.

- Кафњои кушода – бовильдонї, самимият, хоњиши њамкорї доштан, муносибати дўстона.
- Дафт бари рўй – андеша, белуръатї.
- Сари ба як тараф хамшуда – пайдо шудани раѓбат.
- Хоридани манањ – раванди кабули карорњо.
- Чашмони нимроѓ – љустуљўи њалли мушкилот, љустуљўи карор.
- Муносибат бо ашёњо. Бо дандон нўги ягон ашёро газидан: дастаи айнак, калам, калами худкор (ручка) – маълумоти иловагї талаб карда мешавад.
- Хоридани кантараки бинї бо чашмони пўшида – љиддияти комил, бо шиддат андеша кардан.
- Дафт расондан, сабук сила кардани бинї, дар навбати худ дар курсї беќарорї кардан, ба пањлу гаштан - шубња.
- Ангуштонро дар пас ё пеши гўшњо молидан, молидани чашмон – шубња, ба њамсуњбат чи љавоб доданро фикр кардан.
- Кафи рў ба боло нигарондашуда – ишораи чизе талаб кардан. Бо ин тарзи њол ба маќсад расидан бисёр осон аст. Зеро аз тарафи талабгор ягон фишор ба назар намерасад.
- Њангоми дастфишорї дастро бо кафњои рў ба боло кушода дароз кардан – кушодарўї, хоњиши ба дафт овардани созиш.
- Дафтфишории «дафтпўшак» (ду кафи дафтњо як кафи дасти њамсуњбатро фаро мегиранд) – нишон додани самимияти худ, дўстї, бовар кардан.
- Нўги пой – нишондињандаи раѓбатнокї – бо самти худ ишора менамояд, ки ба кї шахс раѓбат дорад ва ё чизе диќќаташро ба худ кашидааст.
- Васењ гузоштани пойњо:
 1. Дар њолати рост истодан: агрессия. Ба худ бовар доштан. Тайёр будан ба амал. Фањол будан.

2. Дар ӯолати нишастан: ба худ бовар доштан. Роњати ботинї.

2. Имову ишорањои манфї:

□ Кафи даст рӯ ба поён аст (ба фарш менигарад), - салобат. Аз тарафи касе, ки ин тарзи ӯолат истифода мешавад, фишори психологї эъсос мегардад, лїдду лъањд ба ӯукмронї, пешсафї, кӯшиш барои зери назорат гирифтани вазъият.

Тарзи барњам задани мавќеи бартаридошта: агар кафи дастони Шумо рӯ ба поён бошад, барои вохӯрї қадаме ба пеш гузоред ва ба ӯамсуњбат наздик шавед. Ваќте ки Шумо наздик меоед, ӯолати кафњои Шумо табиатан таѓйир меёбад ва ба таври автоматї ба ӯолати амудї мегузарад.

□ Даствњои дар сина чилликшуда, - кӯшиши руст шудан, аз вазъият худро канор гирифтани мебошад. Аксуламали манфї, муњофизатї.

□ □ Дар сандуќи сина чиллик баستاني дастњо, мушт шудани кафи дастњо – ишораи шиддатноки дастњои чилликшуда. Муносибати душманона. Имконияти ӯуљуми психологї.

□ Даствњои чилликшуда бо фарогирии ангуштон, лъафс ба оѓӯш гирифтани бозувон (ба оѓӯш гирифтани дастњо), - манфї – муносибати маъюсона ба вазъият.

Баъд омўзгор ба иштирокчиён малакаи гузарондани омўзишно мефањмонад. Ў шарњ мединњад, ки малакаи гузарондани вербалї ва ѓайривербалии омўзиш вуљуд дорад.

Ѓайривербалї:

Ваќте Шумо сухан мекунед, ӯар иштирокчиро дар мадди назар нигоњ доред.

Ба ӯама баробар диќќат дињед, то чунин ба назар нарасад, ки ба баъзе шахсони дар гурӯњбуда Шумо ӯусни тавалљуњ доред.

Дар саъни синфхона диққати аъзои гурӯҳро ҷалб накарда қадам занед (аз қадамзании бисёр ва бемақсад худдорӣ намоед, ҳамчунин, аз чунин ҷойҳои гурӯҳ, ки ба чашми одамон хуб намоед намешавед, ба гурӯҳ мувофиқат накунад). Ба сарҷунбонӣ, табассум ё дигар нишонанҷое, ки хоёниши ба Шумо чизи гуфтагӣ доштани иштирокчиёро ифода мекунад, тавалҷун зоғир намоед.

Рӯ ба рӯ бо гурӯҳ истед. Нашинед – алаҳусус дар оғози сессия (ором ба назар расидан бисёр муҳим аст ва дар айни ҳол соғибмақсад ва устувору боғтимод бояд буд).

Вербалӣ:

Саволҳои худро тавре пешниҳод намоед, ки дар одамон хоёниши гап задан пайдо шавад. Дар ин роҳ ба Шумо саволҳои кушода ёрӣ мерасонанд: «Шумо чӣ фикр доред дар бораи...», мешунавед: «Ҳа» ё «Не». Сипас, аз вай пурсед: «Барои чӣ Шумо чунин мегӯед?».

Аз иштирокчиёни дигар пурсед – оё онҳо ба баёнианҷое, фикрнҷое, ки гуфта шуд, розӣ мебошанд.

Оғанги суҳанронии худро зери назорат гиред. Оғиста ва равшан гап занед – маҳсусан, агар иштирокчиён аз дигар кишварҳо омада бошанд.

Малҷур намоед, ки иштирокчиён нисбат ба шумо зиёдтар гап зананд. Воқиф шуда истед, ки таносуби вақти суҳанронии Шумо аз вақти баромадҳои иштирокчиён зиёд нашавад.

Ба ҳама саволҳо худатон ҷавоб надиҳед. Дар ёд доред, ки иштирокчиён метавонанд ба саволҳои ҳамдигар ҷавоб диҳанд. Ин захиранҷои шуморо афзун менамояд. Бигӯед: «Қасе ҳаст, ки ба ин савол ҷавоб диҳад?».

Андешанҷои иштирокчиёро қаме тағйир дода, онҳоро бо суҳанрони худ такрор намоед. Ин ба Шумо имқони назорати хуб фаҳмидан ё нафаҳмидани баромадкунандагонро медиҳад. Ин тарзи фаҳмиши масъалаҳои мувоқимашавандаро устувортар менамояд.

Ҳангоми ҷамбаст қардани натиҷанҷои мувоқиса бовар ҳосил намоед, ки ҳар иштирокчи мақсаду ағамияти онро дарқ мекунад ва

фаъмиш дар самти зарурї мегузарад. Ин фурсати кулай барои дидани ихтилофи назар ва хулосабарорї аст.

Гуфтањои иштирокчињро бо наќли тальрибаи худ мустањкам кунед, агар тальриба ба мубоњисаи мазкур мувофиќат намояд. Шумо метавонед бигўед: «Ин ба хоџири ман њодисаеро меорад, ки соли гузашта ба вуќўь омада буд...».

Сессияи 6. «Кори амалии иштирокчињн њамчун омўзгорон» (ваќти умумї 157 даќика)

Омўзгор иштирокчињро ба гурўњњо људо мекунад, аз рўи хоњиш ба онњо як сессияи омўзишии яке аз чор модуло медињад. Омўзгор барои тайёри ба сессияи омўзиши ба иштирокчињн барои тайёри 30 даќика ваќт људо мекунад.

Бо гузашти ваќт, њар команда то 30 даќика (4 команда) сессияи омўзиши мегузаронад. Баъди баромади њар як гурўњ, омўзгор барои робитаи баргашта (алоќаи барњакс) сессия ташкил мекунад.

Сессияи 7. «Бозхўрд (Алоќаи барњакс) ва љамъбасти натиљањо»

Омўзгор ба иштирокчињн як вараќи А4 ва фломастерњои ранга таќсим намуда, хоњиш мекунад, ки дар ин вараќ «Намунаи кори омўзгор»-ро тасвир намоянд. Дар ин намуна иштирокчињн бояд дастовардњои шахсии худро аз рўи модули «Асосњои мањорати омўзгорї» зикр намоянд. Дар ин намунаи кор иштирокчињн бояд сабт намоянд, ки кадом донишњоро гирифтанд, кадом малакањоро рушд доданд, бо кї шинос шуданд, чи хулосањо бароварданд ва ғайра. Мухтасар гўем, иштирокчињ њамаи дастовардњои рўзро зикр месозад.

Сипас, омўзгор аз њар иштирокчињ хоњиш мекунад, ки намунаи кори худро муаррифи намояд. Баъди њар як муаррифи аз ањли синф дархост менамояд, ки баромадкунандаро дастгирї кунанд.

Баъди иљрои машќи «Намунаи кор» омўзгор «микрофони озод» - ро барои иштирокчињн пешнињод менамояд.

Омўзгор омўзишро лямъбаст намуда, барои иштироки фаълони ба иштирокчиён ташаккур изъор мекунад ва ба омўзгорон/тренерони оянда комёбиё мехоъад.

МАВОДИ КОРИИ ТАКСИМОТИ

ЊУЉУМИ ЗЕЪНИ

Шаръ:

Њуълуми зеъни – ин методи лямъоварии идеяё, тарзи њалли мушкилот, шакли нисбатан озодтари мубоъиса мебошад. Вазифаи асосиаш таъмин кардани тавлиди идеяёст, на таълилу муъокимаи карорёои пешниёоднамудаи иштирокчиён.

Истифодабарї:

Методи њуълуми зеъни бисёр ваќт барои лямъоварии иттилоот дар муддати кўтоъ истифода бурда мешавад. Вазифаи асосї – дар ваќти нисбатан маъдуд њар чи зиёдтар лямъ овардани идеяё.

Афзалиятё:

- Барои фаъл кардани гурў ѓимконият медиъад;
- Ба тавлиди идеяёои арзишманд мусоидат менамояд;
- Аз њудуди андешаронии стандартї берун меорад;
- Маъорати шунидан ва кабул кардани идеяёои њамдигарро рушд медиъад;
- Аз методёои амалии омўзиш мукаддамтар буда метавонад;
- Фазои мусоидро дар гурў фароъам меорад.

Норасоинё:

- Дарлаи баланди ѓалбшавї. Ин бар дўши иштирокчиён гузоштани масъулияти лараёни кор аст. Агар њамаи аъзои гурў ба пешниёод

кардани идея тайёр набошанд, он гоњ гурӯњ ваќтро дар њолати ноњинљори хомӯшї мегузаронад.

- Раванди ноќис. Афзалияти воќеї замони дар амал татбиќ шудани идеяњо пайдо мешавад.

Љузьиёте, ки дар бораи онњо пеш аз шурӯњи њуљуми зењнї њатман бояд донист.

- Дар гурӯњњои мањдуд самаранок аст (то 25 нафар);
- Риояи 6 ќоидаи њуљуми зењнї зарур аст. Набудани њар гуна танќид ва мулоњизањо оид ба бањодињї, ташвиќу дастгирии идеяњо, баробарњуќуќии иштирокчиён;
- Њамаи идеяњо ќабул карда мешаванд. Навишта кардани њамаи идеяњо (аз рӯи суханони муаллиф). Ваќт барои андеша оид ба идеяњои иброддошта ва пурракунии онњо;
- Хоњиш пайдо мешавад, ки њар чизи пешнињодгашта зуд мавриди муњокима ќарор гирад;
- Мањдудият аз рӯи ваќт (5-10 даќиќа)

Раванди кор:

- Мавзӯи муњокимашавандаро пешнињод созед, ќоидањои гузарондани њуљуми зењниро баён намоед (идеяњои бад ва хуб нестанд, њамаашон ќабул карда мешаванд, танќид намегарданд.
- Њамаи идеяњоро дар коѓаз/тахтаи синф нависед;
- Раванди гузарондани омӯзишно танзим намоед, чї тавр мухтасар баён кардани фикратонро (формулбандиро) аниќ кунед;
- Ќоидаро хотиррасон намоед;
- Љамъбасти натиљањо.

НАМУДЊОИ САВОЛЊО

Саволњои пўшида – ба чунин саволњо љавобњои «ња» ё «не» ё посухи кўтоњи мустаќим додан мумкин аст:

- *Шумо бо чунин тарзи хулосабарорї розиед?*

- *Соат чанд?*

Саволњои аниќқунанда – ба беътар дарк кардан мусоидат менамоянд, дигар хел ифода намудани иттилооти гирифтаро дар бар мегиранд:

- *Ман дуруст фаъмидам, ки...?*

- *Шумо гуфтед, ки барои шумо лаъзаи муњим дар кор ба шумор меравад?*

Саволњо бо њуќуќи интихоб кардан – фароњам овардани имконият ба њамсуњбат барои пешнињод намудани вариантњои гуногуни љавобњо:

- *Шумо мехоњед мизро дар назди тиреза ё девор гузоред?*

- *Мо имрўз бегоњи ё фардо рўзона во мехўрем?*

Саволњои бањодињи – бањодињии натиља, шахс, ашёро дар худ доранд:

- *Наход шумо чунин чизњои одиро намедонед?*

- *Ба њама кайњо боз маълум, њамин тавр не?*

Саволњои маъмурї – идорақунї – барои амал кардан таъриқ менамоянд:

- *Метавонед ба ман нусхаи ин њуљьятњоро бо факс фиристонед?*

- *Наметавонед каме хомўш бошед?*

Саволњои дастурї, барои љалбсозї нигаронидашуда– мушкилот, далелњо, созишњо, маслињатњо, натиљањоро баён мекунанд:

- *Инак, мо маслињат кардем, ки чи кор кунем?*

Саволњои кушода:

Саволҳои кушода – ба пешравӣ, идомаи суъбат мусоидат менамоянд, ба онҳо ҷавоби кӯтоҳ додан мумкин нест:

- *Ин қарор ба қор чӣ тавр ёри мерасонад?*

- *Чӣ ҳодиса рӯи медиҳад, агар қарор қабул карда нашавад?*

Саволҳои равшанкунанда, тавзеҳдиҳанда – ба беътар дарк кардани вазъият ё ҳиссиёти ботинии ҷамсуъбат ёри мерасонанд:

- *Шумо наметавонед дар бораи вазифаҳои тоҷи зиёдтар нақл кунед?*

Саволҳои ба дигар одамон равшаншуда – имкон фароҳам меоранд, то ки ба суъбати дуи шумо дигар одамон низ ҷалб карда шаванд:

- *Фикри шумо чӣ гуна аст?*

- *Дар бораи ин шумо чӣ фикр доред?*

Саволҳо бо нуқуқи интиҳоб қардан – ба ҷамсуъбат имкон медиҳад вариантҳои гуногуни ҷавобҳои иброн дорад:

- *Қай мо воҳӯрда метавонем? Ман то рӯзи сешанбе ё субҳи чоршанбе озодам?*

- *Шояд мувофиқи мақсад мебуд, агар ақидаи коллективро меҷурсидем?*

ВАҚТЕ САВОЛ МЕДИҶЕД

1. Саволҳои худро ба нақша гиред. Бояд тасаввурот дошта бошед, ки қай шумо низ дар рафти семинар суол медиҳед.
2. Мақсади ҷар як саволи додшавандаро донед.
3. Аз саволҳои умумӣ ба саволҳои нисбатан мушаххас гузаред.

4. Њар як саволи додашуда бояд ба як мавзӯи иртибот дошта бошад.
5. Саволро мушаххас, равшан ва барои фаҳмидан осон пешниҳод намоед.
6. Аз як савол ба дигараш аз рӯи мантиқ гузаред.
7. Саволро аввал ба тамоми гурӯҳ, баъд ба шахсони алоҳида диҳед.
8. Аз саволҳои сарфи назар намоед, ки ҷавобҳои «на» ё «не» аст.
9. Савол дода, сухани касеро, ки посух медиҳад, набуред.

ВАҚТЕ БА САВОЛҶО ҶАВОБ МЕДИҶЕД

1. Бовар намоед, ки шумо мақсад ва маънои саволро дарк намудед.
2. Саволро такрор кунед, ба дигар маъно тобиш диҳед, то ки бовар ҷосил намоед, ки маънои онро дуруст дарк кардед.
3. Кӯшиш кунед ба савол пурра ва дақиқ ҷавоб диҳед.
4. Саволҳои имконпазирро дар ёд гиред ва агар ҷамон лаъза ҷавоб дода натавонед, ваъда диҳед, ки ба он баъдтар бармегардед.
5. Агар ба савол ҷавоб наёбед, ин ҷолатро пинҳон надоред, ба иштирокчиён барои кумак мууроҷиат намоед.

АЗ ҶОЛАТҶОЕ, КИ ДАР ЗЕР ОВАРДА ШУДААНД, ДУРӢ ӢӢЕД

1. Аз ҷавоб надодан ба савол, аз як гӯш шунидану аз гӯши дигар баровардан.
2. Аз нишон додани он, ки шумо саволро аблаҷона ва бемавҷеъ меъисобед.
3. Аз саволро ба маънои дигар тағйир додан.
4. Аз дур рафтани аз мавзӯ.
5. Аз якбора ба чанд савол ҷавоб додан.
6. Аз савол, ки одамонро ба ҷолати мудофиавӣ меоранд.

7. Аз бисёр савол додан, ки лавобашон танҳо «ња» ва «не» мебошанд.

ЛЪАВОБҲОРО ЧӢ ТАВР БОЯД ҚАБУЛ КАРД:

1. Агар лавоб Шуморо қонеъ намояд – ташаккур гӯед – њавасманд кунед.
2. Лавоб қисман дуруст бошад, нопурра бошад – қисми дурусташро људо намуда, саволи зиёдтар дињед, ё саволро ба дигар кас дињед.
3. Лавоб Шуморо қонеъ накард – кӯшиши њамсуњбататонро ба назар гиред, ўро дар вазъияти ноқулай нагузored, ба дигар тарз савол дињед, ба дигар кас вогузored ё худатон лавоб гардонед.

БА САВОЛҲО / ШАРҲУ ЭЗОҲ ЧӢ ТАВР БОЯД МУНОСИБАТ КАРД

- НАРАНЉ!
- БАҲО НАДЕҲ!
- КӢШИШИ ҲИМОЯИ ХУДРО НАКУН!
- САВОЛҲОРО САРФИ НАЗАР НАКУН!
- ҲАМСУҲБАТИ ХУДРО ЭҲТИРОМ НАМО!

ОРОМ БОШ

КОР ДАР ГУРӢҲҲОИ ХУРД

«Кор дар гурӢҲҲОИ ХУРД» – ин чунин намуди фаъолиятест, ки ба иштирокчиён имкон медињад талрибаи шахсии худ ва идеяњояшонро ба њамдигар баён намоянд, ё мушкилоро якљоя њал кунанд.

Шарҳ

Истифодабарӣ

- Ба иштирокчиён имкон медиъад дар гурӯъҳои хурд идеяҳои худро баён намоянд;
- Малакаиҳои ғалли мушкилотро беъбуд мебахшад;
- Ба иштирокчиён барои аз ғамдигар омӯхтан имкон медиъад;
- Ба иштирокчиён ғисси амики масъулиятшиносӣ ба омӯзиширо медиъад;
- Арзишҳои шахсро зоғир месозад;
- Ба кори командавӣ мусоидат менамояд.

Афзалиятҳо

- Иштирокчиён назорати ғиддиро вобаста ба омӯзиши худ ба роғ мемонанд;
- Ширкати ғар нафарро кадр менамояд;
- Иштирокчиён аз омӯзгор камтар вобастаанд;
- Ба пурқувват намудани омӯзиш ва фағмиши мавзӯи нав ба воситаи бағс мусоидат мекунад;

Љузғиёте, ки дар бораи онҳо пеш аз шурӯғи муғокима дар гурӯъҳои хурд бояд донист

- Вазифае, ки ба гурӯғ дода мешавад, бояд равшан баён гардад;
- Гурӯғ бояд дар бораи чорчӯбаи вақти мубоғиса хабардор бошад;
- Иштирокчиён бояд мағорати шунидани ғамдигарро дошта бошанд, ғарчанд онҳо ба фикри дигарон розӣ набошанд ғам;
- Дар мубоғиса бояд як ё ду нафар пештоз набошад;
- Гурӯғ бояд аз 4 – 7 нафар ташкил карда шавад;
- Саволҳо ба самтғирии мубоғиса ёрӣ мерасонанд;
- Ғар нафар бояд ба мубоғиса ғалб карда шавад.

Раванди кор:

- Иштирокчиёбро ба гурӯҳҳои хурд ҷудо кардан;
- Бо вазифаҳои, ки дар гурӯҳҳои хурд бояд муҳокима карда шаванд, шинос намоед;
- Аз ҳар гурӯҳ хоёиш кунед, ки барандаи муҳокима, котиб ва маърузачиро муайян намоед.
- Муътақид гардед, ки ҳар гурӯҳ вазифаи худро фаҳмид;
- Барои муҳокима ба гурӯҳҳо вақт диҳед. Дар айни ҳол, то дами суол кардани аъзои гурӯҳ иштироки омӯзгор зарурат надорад;
- Ба ҳар нафари маърузачии гурӯҳҳо барои мухтасар дар бораи маводи омодакардаашон нақл намудан сухан диҳед (ин шояд ҳалли мушкилот, ҷавоб ба саволҳо ва ё бастаи идеяҳои дар рафти муҳокимаҳо пайдошуда бошанд);
- Мавзӯҳои умумии дар рафти муаррифии гурӯҳҳо пайдошударо муайян намоед;
- Иштирокчиёбро муайян намоед, ки дар рафти муҳокима чизеро омӯхтаанд;
- Аз онҳо пурсед, ки чизҳои омӯхташонро чӣ тавр истифода бурданашон мумкин аст.
